

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΣΧΟΛΗ: ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ
ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΚΩΤΣΙΑ ΜΑΡΙΑ

A.M: 0818M017

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΕΔΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2020

Τριμελής Επιτροπή

Δεδουσόπουλος Απόστολος, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

(Επιβλέπων)

Λώλος Σαράντης, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κεραμίδου Ιωάννα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Μαρία Κώτσια, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια ολοκλήρωσης του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Εφαρμοσμένων Οικονομικών και Διοίκησης» στο τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κ. Απόστολο Δεδουσόπουλο, καθώς μου έδωσε όχι μόνο την ευκαιρία να διερευνήσω το συγκεκριμένο θέμα αλλά προσέφερε τη καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές ώστε να εκπονηθεί η ανά χείρας εργασία. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαιτέρως τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών για τις γνώσεις και τα εφόδια που μου μεταλαμπάδευσαν.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου για την υπομονή και την αμέριστη βοήθεια που μου προσέφεραν σε όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών όπως και όλους τους συμμετέχοντες του ερωτηματολογίου για τη προθυμία και τη βοήθειά τους προκειμένου να διεξαχθεί η έρευνα.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την ανεργία στην Ελλάδα τα χρόνια της οικονομικής κρίσης και τις επιπτώσεις στην κοινωνία. Αρχικά, αναπτύχθηκαν κάποιες εννοιολογικές και θεωρητικές προσεγγίσεις του φαινομένου της ανεργίας. Παρουσιάστηκε εν συντομία η ιστορική εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα τις δεκαετίες που προηγήθηκαν της οικονομικής κρίσης και αναλύθηκαν οι παράγοντες που οδήγησαν στη διόγκωση της τα τελευταία δέκα χρόνια. Ακόμα, παρουσιάστηκε η γενικότερη διαμόρφωση της ανεργίας τα τελευταία χρόνια αλλά και η διάρθρωσή της στην κοινωνία. Επίσης, καταγράφηκαν οι οικονομικές της επιπτώσεις.

Εν συνεχεία, προκειμένου να προσδιοριστούν οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας, διεξήχθη έρευνα βασισμένη σε δεδομένα που συλλέχτηκαν από 334 συμμετέχοντες. Η έρευνα στηρίχτηκε στη Social Cognitive Theory ώστε να διερευνηθούν οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας στο Self-Efficacy των ατόμων, τα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν αφορούσαν το Locus of Control, Self-Doubt, Indecisiveness, Concern with Performance και επηρεάζουν σημαντικά το Self-Efficacy. Τα αποτελέσματα εκτός μιας εξαίρεσης συμφωνούν με προηγούμενες έρευνες, προτείνουν οδηγίες στους επιχειρηματίες, την κυβέρνηση και τους ερευνητές και παρέχουν το έναυσμα για μελλοντικές έρευνες.

Λέξεις κλειδιά

Ανεργία, Περίοδος Οικονομικής Κρίσης, Ψυχολογικές Επιπτώσεις, Οικονομικές Επιπτώσεις, Κοινωνική Γνωσιακή Θεωρία, Αυτοαποτελεσματικότητα

Abstract

The present assignment dealt with unemployment in Greece during the years of financial crises and the impacts on society. Initially, there were developed conceptual and theoretical approaches to the phenomenon of unemployment. The historical evolution of unemployment in Greece the decades before the recession was briefly presented. Moreover, the factors that led to the increase of unemployment over the last ten years were analyzed. In addition, the general configuration of unemployment in recent years has been presented as well as its structure in society. The Financial impacts of unemployment were also recorded.

Furthermore, in order to be determined the psychological effects of unemployment, a survey was conducted based on data collected from 334 participants. The research was based on the Social Cognitive Theory in order to be investigated the psychological effects of unemployment on people's Self-Efficacy during the recession. The proposed extended model uses variables such as Locus of Control, Self-Doubt, Indecisiveness, Concern with Performance, significantly affected Self-Efficacy. The results are consistent with previous researches with one exception and provide insightful implications for entrepreneurs, government, researchers and provide directions for future research.

Keywords

Unemployment, Years of Recession, Psychological Impacts, Financial Impacts, Social Cognitive Theory, Self-Efficacy

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	3
Περίληψη.....	4
Abstract	5
Πίνακες.....	8
Διαγράμματα.....	9
1. Εισαγωγή	10
1.1. Εννοιολογικές Προσεγγίσεις της Ανεργίας.....	11
1.2. Είδη Ανεργίας	12
1.2.1 Ανεργία Τριβής	12
1.2.2 Εποχιακή Ανεργία	13
1.2.3 Διαρθρωτική Ανεργία	14
1.2.4 Ανεργία Ανεπαρκούς Ζήτησης ή Κεϋνσιανή Ανεργία.....	14
1.2.5 Καλυμμένη Ανεργία.....	15
1.3. Κριτήρια Διάκρισης της Ανεργίας.....	15
1.3.1 Διάκριση ανάλογα με τη χρονική της διάρκεια	15
1.3.2 Διάκριση σύμφωνα με τις αιτίες που προκαλούν την Ανεργία	16
1.3.3 Διάκριση της ανεργίας βάσει της διάρθρωσής της.....	17
1.4. Οικονομικές Θεωρίες της Ανεργίας.....	17
1.4.1 Η Θεώρηση της Κλασικής Οικονομικής Σχολής για την Ανεργία	18
1.4.2 Η Μαρξιστική Θεώρηση της Ανεργίας.....	19
1.4.3 Η Κεϋνσιανή Θεώρηση της Ανεργίας	19
1.4.4 Σύγχρονες Θεωρήσεις της Ανεργίας.....	20
1.5 Οι Αιτίες της Ανεργίας	22
1.6 Συνέπειες της Ανεργίας	23
1.7. Ιστορική Αναδρομή στην Ανεργία της Ελλάδας μέχρι την δεκαετία του 2010.....	24
1.7.1 Οι δεκαετίες του 1950 και 1960	25
1.7.2 Η δεκαετία 1970-1979.....	26
1.7.3 Η περίοδος 1980-1989.....	26
1.7.4 Η περίοδος 1990- 1999	27
1.7.5 Η περίοδος 2000-2008.....	28
1.7.6. Η Ελληνική Οικονομία σε Ύφεση και η ραγδαία αύξηση της Ανεργίας τα χρόνια της Κρίσης.....	29

1.8.	Διάρθρωση της Ανεργίας.....	37
1.8.1	Η Ανεργία στα δύο Φύλα.....	37
1.8.2.	Ηλικιακή κατανομή της Ανεργίας.....	39
1.8.3.	Ανεργία σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.....	40
1.8.4	Ανεργία ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.....	41
1.8.5.	Γεωγραφική κατανομή της Ανεργίας.....	44
1.9.	Οικονομικές Επιπτώσεις της Ανεργίας στην Κοινωνία.....	46
1.9.1.	Οικονομική στενότητα και υλική αποστέρηση των ελληνικών νοικοκυριών.....	46
1.9.2.	Ανισότητες, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός.....	47
1.9.3.	Ευελιξία της αγοράς Εργασίας και Κατώτατος Μισθός.....	49
1.9.4.	Μετανάστευση των νέων στο εξωτερικό και το δημογραφικό πρόβλημα.....	50
2.	Literature Review.....	52
2.1.	Social Cognitive Theory.....	53
2.2.	Self- Efficacy.....	55
2.3.	Locus of Control.....	56
2.4.	Indecisiveness.....	57
2.5.	Self- Doubt.....	58
2.6.	Concern with Performance.....	60
3.	Μέθοδος Έρευνας και Συλλογή Δεδομένων.....	61
3.1.	Μοντέλο Έρευνας και Υποθέσεις.....	61
3.2.	Ερωτηματολόγιο.....	62
3.3.	Δείγμα.....	63
3.4.	Περιγραφικά Ευρήματα.....	63
3.5.	Crosstabulation και Ευρήματα Συχνοτήτων.....	66
4.	Ανάλυση Δεδομένων και Αποτελέσματα.....	68
4.1.	Μεταβλητές ελέγχου.....	69
4.2.	Η επίδραση του Concern With Performance, Indecisiveness και Self Doubt στο Locus of Control.....	69
4.3.	Η επίδραση του Locus of Control στο Self Efficacy.....	72
4.4.	Η επίδραση του Concern with Performance, Indecisiveness, Self Doubt και Locus of Control στο Self Efficacy.....	75
4.5.	Ανάλυση ΑνοVA.....	78
5.	Συζήτηση και Συμπεράσματα.....	79

5.1. Theoretical Implications	80
5.2. Managerial Implications	81
5.3. Περιορισμοί και Μελλοντικές Έρευνες	82
Βιβλιογραφία- Πηγές	84
Ελληνόγλωσηση	84
Ξενόγλωσηση	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	96

Πίνακες

Πίνακας 1: Διάκριση της Ανεργίας ανάλογα με τη διάρκειά της.....	16
Πίνακας 2: Ποσοστά Ανεργίας 1970-1979 σε Χώρες της Ευρώπης.....	26
Πίνακας 3: Εξέλιξη της Ανεργίας στην Ελλάδα τη περίοδο 1981-1989.....	27
Πίνακας 4: Ποσοστό Ανεργίας σε χώρες της Ε.Ε (ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού, Αύγουστος).....	33
Πίνακας 5: Εργασιακές Συμβάσεις ανάλογα με τον τύπο απασχόλησης κατά τα έτη 2009-2012.....	36
Πίνακας 6 Μείωση της ανεργίας ανά τομέα της οικονομίας 2008-10 και 2008-14.....	42
Πίνακας 7 Variable Explanation.....	62
Πίνακας 8 Results of Crostabulation.....	67
Πίνακας 9 The mean of each construct.....	68
Πίνακας 10 Reliability Tests.....	68
Πίνακας 11 The results of multiple linear regression analysis.....	69
Πίνακας 12 The results of multiple linear regression analysis.....	70
Πίνακας 13 The results of multiple linear regression analysis.....	72
Πίνακας 14 The results of multiple linear regression analysis.....	73
Πίνακας 15 The results of multiple linear regression analysis.....	75
Πίνακας 16 The results of multiple lineal regression analysis.....	75
Πίνακας 17 The results of Kruskal-Wallis Tests- Gender.....	78

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1: Η εξέλιξη της Ανεργίας στην Ελλάδα 2000-2008.....	29
Διάγραμμα 2: Ποσοστό Ανεργίας στην Ελλάδα κατά τα έτη 2008-2018.....	34
Διάγραμμα 3: Ποσοστό ανεργίας ανά φύλο Α΄ Τρίμηνο 2013-2018.....	39
Διάγραμμα 4: Ανεργία κατά ομάδες ηλικιών Α΄ Τρίμηνο 2016-2018.....	40
Διάγραμμα 5: Κατανομή Ανέργων βάσει Μορφωτικού Επιπέδου Α΄ Τρίμηνο 2018.....	41
Διάγραμμα 6: Κατανομή της Ανεργίας στις Περιφέρειες Α΄ Τρίμηνο 2018.....	45
Διάγραμμα 7: Φύλα.....	63
Διάγραμμα 8: Ηλικία.....	64
Διάγραμμα 9: Εκπαίδευση.....	64
Διάγραμμα 10: Οικογενειακή Κατάσταση.....	65
Διάγραμμα 11: Είδος εργασίας.....	65
Διάγραμμα 12: Monthly income.....	66
Διάγραμμα 13: Indecisiveness* Είμαι απρόθυμος στο να πάρω μια επαγγελματική απόφαση.....	67
Διάγραμμα 14: Normal P-P Plot- Observed Cum Prob.....	71
Διάγραμμα 15: Histogram- Regression Standardised Residuals.....	71
Διάγραμμα 16: Scatterplot- Regression Standardised Predicted Value.....	72
Διάγραμμα 17: Normal P-P Plot- Observed Cum Prob.....	74
Διάγραμμα 18: Histogram- Regression Standardised Residuals.....	74
Διάγραμμα 19: Scatterplot- Regression Standardised Predicted Value.....	74
Διάγραμμα 20: Normal P-P Plot- Observed Cum Prob.....	77
Διάγραμμα 21: Histogram- Regression Standardised Residuals.....	77
Διάγραμμα 22: Scatterplot- Regression Standardised Predicted Value.....	77

1. Εισαγωγή

Από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια είναι το πρόβλημα της ανεργίας. Το συγκεκριμένο φαινόμενο εντάθηκε ιδιαίτερα με το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, καθώς αναδείχθηκαν οι χρόνιες παθολογίες της ελληνικής οικονομίας. Όλοι οι μακροοικονομικοί δείκτες επιδεινώθηκαν σοβαρά και η ανεργία εκτοξεύτηκε σε πρωτοφανή επίπεδα.

Η μακροχρόνια ανεργία επιμένει ακόμα και σήμερα, οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης κυριάρχησαν χωρίς να είναι σε θέση να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Το εργασιακό περιβάλλον άλλαξε άρδην με την αδήλωτη εργασία και τη μείωση των κατώτατων μισθών να θριαμβεύουν. Η ζήτηση μειώθηκε και πολλές επιχειρήσεις χρεοκόπησαν και αναγκάστηκαν να κλείσουν με αποτέλεσμα να χαθούν πάνω από ένα εκατομμύριο θέσεις εργασίας μέχρι το 2013. Η ανεργία το Νοέμβριο του 2013 εκτινάχτηκε στο 27,6%. Επλήγησαν ιδιαίτερα οι νέοι, οι γυναίκες και συγκεκριμένοι οικονομικοί κλάδοι. Ακόμα, η ανεργία δεν είναι ομοιόμορφα κατανομημένη σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας.

Η φτώχεια και οι ανισότητες εντάθηκαν τα περασμένα χρόνια. Πολλοί δεν ήταν σε θέση να εξασφαλίσουν ούτε τα απαραίτητα μέσα διαβίωσης. Επίσης, αρκετοί προκειμένου να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις δανειακές και φορολογικές τους υποχρεώσεις χρησιμοποιούσαν τις τραπεζικές τους αποταμιεύσεις. Οι τραπεζικές αποταμιεύσεις μειώθηκαν δραματικά και επομένως δημιουργήθηκε ένας φαύλος κύκλος αποεπένδυσης. Ωστόσο, από το 2014 παρατηρήθηκε μια σταδιακή και περιορισμένη πτωτική πορεία της ανεργίας που το 2018 έπεσε στο 19,3%.

Οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας δε θα μπορούσαν να παραλειφθούν και για αυτό το λόγο διεξήχθη ποσοτική έρευνα με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS προκειμένου να διερευνηθεί πόσο αποτελεσματικοί αισθάνονται οι άνθρωποι στις εργασίες τους. Τα αποτελέσματα είναι αξιοσημείωτα. Από την εμπιστοσύνη των ατόμων στις ικανότητες του είναι πιο εύκολο να προβλέψει κανείς εάν οι προσπάθειες τους θα καταλήξουν στην επιτυχία ή σε αποτυχία. Επιπλέον, παρέχονται προτάσεις για λήψη μέτρων τόσο από την κυβέρνηση όσο και από τις επιχειρήσεις προκειμένου να μετριαστεί όσο γίνεται το φαινόμενο της ανεργίας και οι ψυχολογικές επιπτώσεις της.

1.1. Εννοιολογικές Προσεγγίσεις της Ανεργίας

Άνεργος θεωρείται αυτός που δεν εργάζεται, είναι διαθέσιμος στην αγορά εργασίας και βρίσκεται στη διαδικασία αναζήτησης εργασίας. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ο πληθυσμός μπορεί να διακριθεί σε οικονομικά ενεργό και σε οικονομικά μη ενεργό. Το εργατικό δυναμικό αποτελείται από τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, ο οποίος συνίσταται από άτομα που είναι ικανά για εργασία και ταυτόχρονα επιθυμούν να εργαστούν (Brandolini, Cipollone, Viviano, 2006). Από την άλλη πλευρά, ο οικονομικά μη ενεργός συμπεριλαμβάνει ομάδες ατόμων που δεν είναι διαθέσιμοι στην αγορά εργασίας (μικρά παιδιά, ηλικιωμένοι, ανάπηροι, ασθενείς, στρατιώτες) αλλά και άτομα που δεν θέλουν να εργαστούν (άεργοι).

Το εργατικό δυναμικό απαρτίζεται από δύο κατηγορίες, εκείνους που εργάζονται, δηλαδή τους απασχολούμενους και εκείνους που δεν εργάζονται δηλαδή τους άνεργους. Από το παραπάνω συνεπάγεται ότι ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων και των ανέργων ισούται με το εργατικό δυναμικό (Abel, Bernanke, 2002). Επομένως:

$$\text{Εργατικό δυναμικό} = \text{Άνεργοι} + \text{Απασχολούμενοι}$$

Η ανεργία έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά και διαφορετικές αιτιακές σχέσεις καθώς διαφοροποιούνται τα πρότυπα οργάνωσης της κάθε κοινωνίας. Η ανεργία κάθε άλλο εξακολουθούσε να υφίσταται εξαιτίας των μεταβολών των οικονομικών κύκλων, οι οποίοι ασκούσαν σημαντική επιρροή στην αγορά εργασίας.

Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι η ανεργία γίνεται σημαντική στο βαθμό που η εξασφάλιση μιας θέσης μισθωτής απασχόλησης αποτελεί τη μόνη ή τη σημαντικότερη δυνατότητα αυτών των ατόμων να αποκτήσουν τα αναγκαία εισοδήματα που τους επιτρέπουν την επιβίωσή τους (Δεδουσόπουλος 2000). Η ανεργία εμφανίζεται όταν ο διαθέσιμος παραγωγικός συντελεστής της εργασίας δεν απασχολείται πλήρως. Σε περιόδους οικονομικής ανάκαμψης παρατηρείται αύξηση της απασχόλησης και συνεπώς η ανεργία μειώνεται. Αντίθετα, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, η ανεργία αυξάνεται.

Το μέγεθος της ανεργίας μετριέται ως απόλυτο μέγεθος, για παράδειγμα σε χιλιάδες άνεργοι. Το εργατικό δυναμικό αποτελεί κριτήριο βαρύνουσας σημασίας στο

ποσοστό ανεργίας, για αυτό το λόγο η ανεργία μετριέται ως ποσοστό επί τοις εκατό (%) του εργατικού δυναμικού (Satya, 2006; Shorrocks, 2008).

$$\text{Ποσοστό Ανεργίας} = \frac{\text{Αριθμός Ανέργων}}{\text{Εργατικό Δυναμικό}} 100$$

Επίσης, πολλές φορές ο αριθμός των ανέργων διαφοροποιείται από το ποσοστό ανεργίας. Μπορεί μάλιστα να αυξάνεται ο αριθμός των ανέργων και το ποσοστό ανεργίας να είναι στάσιμο ή ακόμη και να μειώνεται. Το γεγονός αυτό συμβαίνει γιατί το ποσοστό ανεργίας είναι ο λόγος του αριθμού των ανέργων προς το εργατικό δυναμικό. Εάν, ο αριθμός των ανέργων αυξάνεται αλλά περισσότερο αυξάνεται το εργατικό δυναμικό, το ποσοστό ανεργίας θα είναι μειωμένο. Αντίθετα, εάν ο αριθμός των ανέργων μειώνεται αλλά το εργατικό δυναμικό μειώνεται περισσότερο από ότι ο αριθμός των ανέργων τότε το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται. Ωστόσο, η μείωση του ποσοστού ανεργίας δεν σημαίνει οπωσδήποτε αύξηση της απασχόλησης.

1.2. Είδη Ανεργίας

Υπάρχουν διάφορα είδη ανεργίας, τα οποία θεωρούνται αποδεκτά από όλες τις σχολές οικονομικής σκέψης. Πιο συγκεκριμένα τα είδη ανεργίας είναι πέντε και διαχωρίζονται ανάλογα με τα αίτια της και την εκδήλωση της. Τα πέντε είδη ανεργίας είναι η ανεργία τριβής, η εποχιακή ανεργία, η διαρθρωτική, η κυκλική και η καλυμμένη ανεργία (Atkinson, Livesey, Milward, 1998). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει περαιτέρω ανάλυση του κάθε είδους ανεργίας.

1.2.1 Ανεργία Τριβής

Η ανεργία τριβής οφείλεται στην αδυναμία της αγοράς εργασίας να απορροφήσει τους ανέργους παρόλο που υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις εργασίας, για τις οποίες οι άνεργοι έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση, επαγγελματική εξειδίκευση και γενικότερα τα προσόντα που χρειάζονται για την εκάστοτε θέση εργασίας.

Στην ανεργία τριβής παρατηρείται αδυναμία των ανέργων να εντοπίσουν άμεσα τις επιχειρήσεις στις οποίες υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας αλλά και

αδυναμία των επιχειρήσεων να εντοπίσουν τους άνεργους, οι οποίοι είναι διαθέσιμοι και με τα κατάλληλα προσόντα για την κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας (Κώττη και Κώττη- Πετράκη, 2000). Μια ακόμη αιτία της ανεργίας είναι η γεωγραφική απόσταση μεταξύ της περιοχής που υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας και της περιοχής που υπάρχει ανεργία.

Η εν λόγω ανεργία είναι πιο έντονη στους νέους γιατί εγκαταλείπουν ευκολότερα την εργασία τους προκειμένου να βρουν άλλη εργασία, ώστε να εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες εργασίας, με περισσότερες χρηματικές απολαβές, κάποιες φορές σε άλλη γεωγραφική περιοχή (Κώττη- Πετράκη, 2000). Η ανεργία τριβής δε συνεπάγεται ότι οι άνεργοι πρέπει να αλλάξουν επάγγελμα ή να μετακινηθούν σε άλλη περιοχή για να βρουν απασχόληση. Η διαφορά της από άλλα είδη ανεργίας είναι ότι είναι βραχυχρόνια (Πετρινιώτη, 1989).

Η ανεργία τριβής είναι ηθελημένη ανεργία, η οποία καλυτερεύει εν τέλει όχι μόνο τη θέση του ατόμου αλλά και της εθνικής οικονομίας διότι αυξάνει την παραγωγικότητα δίνοντας ώθηση στους εργαζόμενους να στραφούν σε εργασίες που έχουν να τους προσφέρουν περισσότερα κίνητρα (Mankiw, 2002).

1.2.2 Εποχιακή Ανεργία

Κατά την εποχιακή ανεργία, πολλές επιχειρήσεις όπως για παράδειγμα οι τουριστικές ή οι αγροτικές παρουσιάζουν συστηματικές μεταβολές στην παραγωγική τους δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του έτους (Jolliffe, Farnsworth, 2003). Οι μεταβολές της παραγωγής συνοδεύονται από αντίστοιχες μεταβολές της απασχόλησης εργατικού δυναμικού και επομένως από μεταβολές της ανεργίας. Χαρακτηριστικό της εποχιακής ανεργίας είναι ότι συμβαίνει κάθε χρόνο, είναι προσωρινή και μικρής σχετικά διάρκειας (Πετρινιώτη, 1989).

Η εποχιακή ανεργία δεν θεωρείται ως μείζων οικονομικό πρόβλημα. Οι εποχιακοί εργαζόμενοι έχουν τη δυνατότητα να καλύπτουν τα έξοδά τους την περίοδο που βρίσκονται υπό καθεστώς εποχιακής ανεργίας. Επιπλέον, η εποχιακή ανεργία δύναται να αντιμετωπιστεί με την εύρεση συμπληρωματικής απασχόλησης προκειμένου να μην παραμείνουν άνεργοι για μεγάλο χρονικό διάστημα. (Κώττη- Πετράκη, 2000).

1.2.3 Διαρθρωτική Ανεργία

Η διαρθρωτική ανεργία εμφανίζεται όταν σε μια οικονομία υπάρχουν άνεργοι και κενές θέσεις εργασίας. Ωστόσο, οι άνεργοι δε μπορούν να βρουν εργασία στις υπάρχουσες κενές θέσεις εξαιτίας της αναντιστοιχίας ανάμεσα στα προσόντα τους και σε αυτά που απαιτούνται για την κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας (Konning, Ridder, Van Den Berg, 1995). Για παράδειγμα είναι δυνατή σε μια οικονομία η ανεργία βιομηχανικών εργατών και ταυτόχρονα η έλλειψη ξενοδοχειακών υπαλλήλων.

Η διαρθρωτική ανεργία οφείλεται σε τεχνολογικές μεταβολές (Δεδουσόπουλος, 2000), οι οποίες δημιουργούν νέα επαγγέλματα και ωθούν στην εξαφάνιση άλλων επαγγελμάτων. Επίσης οφείλεται σε αλλαγές στη διάρθρωση της ζήτησης, οι οποίες αυξάνουν τη ζήτηση κάποιων προϊόντων και μειώνουν τη ζήτηση άλλων προϊόντων. Οι διαρθρωτικές μεταβολές της παραγωγής προκαλούν αναπόφευκτα αύξηση της ανεργίας. Για αυτό το λόγο οι επιχειρήσεις που εξειδικεύονται σε παρακμιακούς τομείς σταματούν τη δραστηριότητά τους ή μειώνουν την ποσότητα παραγωγή τους με επακόλουθο και τη μείωση των θέσεων εργασίας (Πετρόπουλος, 2000). Επιπροσθέτως, οι άνεργοι των παρηκμασμένων κλάδων δε διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα για τις νέες δραστηριότητες που βρίσκονται σε ανάπτυξη.

Η συνεχής εκπαίδευση των ανέργων είναι ένα αποτελεσματικό μέτρο προκειμένου να μπορέσει να αντιμετωπιστεί σε κάποιο βαθμό η διαρθρωτική ανεργία (Murray, 1980; Slabbert, 2006). Μέσω της επανεκπαίδευσής τους οι άνεργοι θα έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν τα κατάλληλα προσόντα και τις ειδικεύσεις στις οποίες υπάρχει έλλειψη. Σε διαφορετική περίπτωση, εάν δε παρθούν τα κατάλληλα μέτρα η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να έχει μεγάλη χρονική διάρκεια.

1.2.4 Ανεργία Ανεπαρκούς Ζήτησης ή Κεϋνσιανή Ανεργία

Η ανεργία λόγω ανεπαρκούς ζήτησης, Κεϋνσιανή ή κυκλική ανεργία είναι εκείνη που ακολουθεί τις μεταπτώσεις του οικονομικού κύκλου. Ονομάζεται Κεϋνσιανή, καθώς έχει πάρει το όνομά της από τον οικονομολόγο Τζων Μ. Κέυνς (1883-1946). Στις φάσεις ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας η ανεργία είναι περιορισμένη.

Απεναντίας αυξάνεται όσο η οικονομική δραστηριότητα επιδεινώνεται στις φάσεις καθόδου και ύφεσης του οικονομικού κύκλου (Σκουτέλης, 1996).

Η ανεργία ανεπαρκούς ζήτησης επομένως χαρακτηρίζεται από αδυναμία της συνολικής προσφοράς του εργατικού δυναμικού να απορροφηθεί από τη συνολική ζήτηση της οικονομίας (Ρομπολής, 2010). Η εν λόγω ανεργία έχει κυκλικό χαρακτήρα, γεγονός το οποίο δείχνει ότι επαναλαμβάνεται και η διάρκειά της εξαρτάται από τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου.

1.2.5 Καλυμμένη Ανεργία

Η καλυμμένη ανεργία υπάρχει όταν οι εργαζόμενοι υποαπασχολούνται. Οι εργαζόμενοι είναι διαθέσιμοι στην αγορά εργασίας και επιθυμούν να εργαστούν αλλά δε βρίσκουν πλήρη απασχόληση (Burtless, Summers, 1983). Γι αυτό το λόγο δεν έχουν άλλη επιλογή και εργάζονται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης. Η μερική απασχόληση είναι μια ευέλικτη μορφή εργασίας που στις μέρες μας αυξάνεται ολοένα και περισσότερο (Van Ours, Vodopivec, 2008).

1.3. Κριτήρια Διάκρισης της Ανεργίας

Η ανεργία διακρίνεται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τη χρονική της διάρκεια, τα αίτια που την προκαλούν, τις πολιτικές αντιμετώπισής της και τη διάρθρωση της, δηλαδή τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες εντάσσεται ο άνεργος. Από τα παραπάνω κριτήρια το πιο σημαντικό κριτήριο διάκρισης της ανεργίας είναι τα αίτια που την προκαλούν, ενώ τα υπόλοιπα κριτήρια είναι δευτερεύοντα ή συμπληρωματικά. (Δεδουσόπουλος, 2000).

1.3.1 Διάκριση ανάλογα με τη χρονική της διάρκεια

Μια ενδιαφέρουσα οπτική της ανεργίας σχετίζεται ανάλογα με το χρονικό διάστημα που είναι άνεργα τα άτομα (Shorrocks, 2008). Σύμφωνα με τους Akerlof και Main σημαντικό δεν είναι μόνο το χρονικό διάστημα ανεργίας αλλά και η συχνότητα εμφάνισής της. Για παράδειγμα σε πολλούς εργαζόμενους, το χρονικό διάστημα που είναι εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ είναι μικρό, ωστόσο η συχνότητα εμφάνισης της

ανεργίας παραμένει μεγάλη. Ακόμη μείζων σημασίας είναι και ο τρόπος που τερματίζεται το χρονικό διάστημα ανεργίας. Για παράδειγμα πολλοί άνεργοι αποσύρονται από το εργατικό δυναμικό καθώς απογοητεύονται από την προσπάθειά τους να βρουν μια θέση εργασίας (Δεδουσόπουλος, 2000).

Σύμφωνα με τη χρονική διάρκεια της ανεργίας, η ανεργία διακρίνεται σε βραχυχρόνια και σε μακροχρόνια ανεργία. Βραχυχρόνια είναι η ανεργία διάρκειας έως έξι μήνες. Η Ανεργία Μέσης Διάρκειας έχει χρονικό ορίζοντα από έξι έως 12 μήνες. Η Μακροχρόνια ή Χρόνια Ανεργία είναι διάρκειας από δώδεκα μηνών και άνω, ενώ η Μεγάλη Μακροχρόνια Ανεργία είναι άνω των 24 μηνών (Δεδουσόπουλος, 2000).

Πίνακας 1: Διάκριση της Ανεργίας ανάλογα με τη διάρκειά της

Διάρκεια Ανεργίας	Είδος Ανεργίας
Έως 6 μήνες	Βραχυχρόνια ανεργία
6 έως 12 μήνες	Ανεργία μέσης διάρκειας
12 μήνες και άνω	Μακροχρόνια ή χρόνια ανεργία
Άνω των 24 μηνών	Μεγάλη μακροχρόνια ανεργία

Πηγή: Δεδουσόπουλος, 2000

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η χρονική διάρκεια της ανεργίας διαφέρει ανάμεσα στα δύο φύλα (Κανελλόπουλος, 2003). Οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερη συχνότητα στη μακροχρόνια ανεργία από ότι οι άνδρες. Επιπλέον, οι νεότερες ηλικίες τείνουν περισσότερο στην εμφάνιση μακροχρόνιας ανεργίας σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες (Ball, Mankiw, Nordhaus, 1999).

1.3.2 Διάκριση σύμφωνα με τις αιτίες που προκαλούν την Ανεργία

Η πιο μείζονος σημασίας διάκριση μεταξύ των αιτιών που προκαλούν την ανεργία είναι αυτή μεταξύ ηθελημένης ή εκούσιας ανεργίας και της αθέλητης ή ακούσιας ανεργίας. Σύμφωνα με τον Rees εκούσια άνεργος είναι αυτός που ενώ είχε την ευκαιρία να αναλάβει μια θέση εργασίας, δεν αποδέχεται τη συγκεκριμένη θέση

εργασίας και είναι σε αναζήτηση εργασίας με καλύτερες συνθήκες. Επιπλέον, ο Rees διατύπωσε ότι ακούσια ανεργία υπάρχει όταν κάποιος είναι διατεθειμένος να εργαστεί σε μια εργασία για την οποία διαθέτει τα απαιτούμενα προσόντα και πρόκειται να αμείβεται με τον τρέχοντα μισθό ή ακόμα και με χαμηλότερο, αλλά δε μπορεί να βρει τη συγκεκριμένη δουλειά.

Η διάκριση αυτή βασίζεται στην άποψη ότι ένας αριθμός ανέργων παραμένει υπό καθεστώς ανεργίας και καταγράφεται στον συνολικό αριθμό των ανέργων παρά την απροθυμία του να βρει εργασία κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο (Partridge, Rickman, 1995). Επομένως, η εγγεγραμμένη εργασία υπερεκτιμά το μέγεθος της πραγματικής ανεργίας όσον αφορά τον αριθμό των ανέργων που προτιμούν την παραμονή τους στην ανεργία για διάφορους δικούς τους λόγους από το να εργαστούν.

1.3.3 Διάκριση της ανεργίας βάσει της διάρθρωσής της

Η διάκριση σύμφωνα με τη διάρθρωση της ανεργίας είναι ο τρόπος με τον οποίο διαχωρίζεται η ανεργία μεταξύ των διακριτών κοινωνικών ομάδων που αποτελούν το εργατικό δυναμικό. Πιο συγκεκριμένα κοινωνικές ομάδες που αποτελούν το εργατικό δυναμικό είναι το φύλο, η εθνικότητα, η φυλή, η οικογενειακή κατάσταση, το επίπεδο εκπαίδευσης, η εργασιακή ένταξη και η εργασιακή εμπειρία (Frobel, Heinrichs, Kreye, 1980).

Η ανεργία αυξάνεται εξαιτίας της αύξησης της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κοινωνικών ομάδων που χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά ανεργίας όπως είναι οι γυναίκες, οι νέοι, άτομα χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, οι μετανάστες. Συνεπώς, τα όποια εγχειρήματα που θα αποσκοπούν στη μείωση της ανεργίας θα πρέπει να δίνουν βάση στη μείωση της ανεργίας αυτών των ομάδων προκειμένου να μεταβάλλεται και το συνολικό ποσοστό ανεργίας (Πηλαβάκη, 2006)

1.4. Οικονομικές Θεωρίες της Ανεργίας

Οι θεωρίες που έχουν διατυπωθεί ανά καιρούς για την ανεργία δε διακρίνονται από μια προοδευτικά εξελικτική πορεία, αλλά χαρακτηρίζονται κυρίως από επαναλήψεις

και ανακυκλώσεις ελαφρά τροποποιημένων παραδοχών και επιχειρημάτων. Στη συνέχεια θα ακολουθήσει παράθεση και περαιτέρω ανάλυση των κυρίαρχων θεωριών για την ανεργία.

1.4.1 Η Θεώρηση της Κλασικής Οικονομικής Σχολής για την Ανεργία

Σύμφωνα με τους κλασικούς οικονομολόγους όλες οι αγορές (προϊόντων, χρήματος, κεφαλαίου και εργασίας) διέπονται από τους νόμους προσφοράς και ζήτησης και ισορροπούν μακροχρόνια, χωρίς κρατικές παρεμβάσεις (Pigou, 1933; Solow, 1981). Η προσφορά εργασίας από τους εργαζόμενους βρίσκεται σε θετική συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό, ενώ η ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις βρίσκεται σε αρνητική συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό. Στην ισορροπία της αγοράς εργασίας η προσφορά ισούται με τη ζήτηση και έτσι διαμορφώνεται πάντα ο μισθός ισορροπίας (Πετρινιώτη, 1999).

Επίσης, βασική επιδίωξη κάθε επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους. Για αυτό το λόγο προσλαμβάνουν εργαζόμενους μέχρι να εξισωθεί η οριακή παραγωγικότητα της εργασίας με τον πραγματικό μισθό. Από την άλλη κύρια επιδίωξη των εργαζόμενων είναι η επίτευξη του κατάλληλου συνδυασμού μεταξύ πραγματικού εισοδήματος και ωρών ανάπαυσης που τους δίνει τη μέγιστη χρησιμότητα. Ακόμη, προσφέρουν την εργασία τους μέχρι εκείνο το σημείο που η αγοραστική δύναμη της αμοιβής τους ανταμείβει την προσπάθεια τους (Adil, 2011). Επομένως, θα υπάρχει πάντα ένα σημείο ισορροπίας στην αγορά εργασίας και η οικονομία δεν θα πρέπει να γνωρίζει ανεργία μεγάλης χρονικής διάρκειας, καθώς λόγω της ευελιξίας των μισθών προς τα πάνω και προς τα κάτω, η προσαρμογή τους θα συνεχίζεται μέχρι να υπάρξει ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας (Mouhammed, 2011).

Η κλασική θεώρηση για την ανεργία υποστηρίζει ότι η ανεργία συνεχίζει να υπάρχει γιατί υφίστανται κανονισμοί και ρυθμίσεις που εμποδίζουν την ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών. Επιπλέον, η δύναμη των συνδικάτων, οι συλλογικές συμβάσεις, η καθιέρωση ενός ελάχιστου μισθού (κατώτατος μισθός) και γενικότερα το δίκαιο της εργασίας περιορίζουν τις δυνατότητες προσαρμογής των μισθών. Η ακαμψία των μισθών είναι η ουσιώδης αιτία ανεργίας. Για αυτό το λόγο οι

επιχειρήσεις στρέφονται στην προσαρμογή των θέσεων εργασίας προκειμένου να ανταπεξέλθουν σε περιόδους ύφεσης.

Τέλος, η ακαμψία των μισθών αυξάνει την ανεργία των νέων, καθώς οι επιχειρήσεις δεν έχουν άλλη επιλογή από το να καταβάλλουν κατώτατους μισθούς στους νέους, οι οποίοι δεν διαθέτουν πολλά προσόντα και εμπειρία με αποτέλεσμα ο πραγματικός μισθός να μη συμβαδίζει με την παραγωγικότητά τους.

1.4.2 Η Μαρξιστική Θεώρηση της Ανεργίας

Ο Μαρξ είχε υποστηρίξει ότι υπάρχει διαρκώς ένας εφεδρικός βιομηχανικός στρατός εργαζομένων (ανεργία) που προέρχεται από την απώλεια θέσεων εργασίας εξαιτίας της αύξησης της παραγωγικότητας, την εξαφάνιση των μικρών ιδιοκτησιών, από τον ανταγωνισμό και από τους άνεργους των κυκλικών οικονομικών κρίσεων.

Μεταξύ του βιομηχανικού εφεδρικού στρατού του πλούτου και του προλεταριάτου υπάρχει θετική συσχέτιση. Επομένως, όσο μεγαλύτερος είναι ο κοινωνικός πλούτος και το απόλυτο μέγεθος του προλεταριάτου, τόσο μεγαλύτερος είναι και ο βιομηχανικός εφεδρικός στρατός (Δημουλής, Μηλιός, Οικονομάκης, 2012). Η πίεση που ασκείται στους μισθούς και η εξαθλίωση του βιομηχανικού στρατού είναι ανάλογη του μεγέθους του εφεδρικού στρατού.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι η ανάκαμψη μπορεί να περιορίσει τον αριθμό του εφεδρικού στρατού, δεν έχει όμως τη δυνατότητα να τον εξαλείψει εντελώς.

1.4.3 Η Κεϋνσιανή Θεώρηση της Ανεργίας

Σύμφωνα με την κεϋνσιανή θεώρηση, η ουσία του προβλήματος της ανεργίας είναι η συνολική ζήτηση. Η συγκεκριμένη θεώρηση αμφισβητεί την κλασική οικονομική θεώρηση της ανεργίας ότι η ευκαμψία των μισθών μπορεί να απορροφήσει την αυξανόμενη ανεργία καθώς και ότι η επιδίωξη των επιχειρήσεων είναι η ευκαμψία των μισθών (Κρητικός, 2010). Συμφέρον των επιχειρήσεων είναι η προσφορά μισθών ανεξάρτητων από τις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου. Επιπρόσθετα, οι εργαζόμενοι είναι διατεθειμένοι να δεχτούν έναν μικρότερο μισθό, εφόσον θα είναι σταθερός κάτω από όποιες συνθήκες κι αν προκύψουν.

Η κεϋνσιανή θεώρηση της ανεργίας υποστηρίζει ότι η ακαμψία των μισθών είναι για τις επιχειρήσεις ένας τρόπος μείωσης του κόστους εργασίας και αύξησης των κερδών. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας τείνουν να μη προβαίνουν σε απολύσεις έμπειρων εργαζομένων προκειμένου να αποφευχθούν αποχωρήσεις που θα κατέληγαν στην απώλεια αξιόλογων ανθρώπινων πόρων (Feldstein M., 1976). Οι επιχειρήσεις ακόμη δεν επιθυμούν τη μείωση των μισθών εάν εκτιμούν ότι το γεγονός αυτό θα οδηγήσει σε πτώση της παραγωγικότητας των εργαζομένων.

Επιπροσθέτως, η πτώση των μισθών δεν οδηγεί στη μείωση της ανεργίας γιατί δημιουργεί αρνητικές επιπτώσεις στην ενεργό ζήτηση (Rubin G., 2002). Εάν οι επιχειρήσεις αντιδρούσαν κατά τη διάρκεια της ύφεσης με γενική πτώση μισθών, θα επέρχονταν μείωση των καταναλωτικών δαπανών που θα ανάγκαζε τις επιχειρήσεις να μειώσουν ακόμη περισσότερο τη παραγωγή και τη ζήτηση εργασίας, επιβαρύνοντας περαιτέρω την ύφεση και την ανεργία.

Οι κεϋνσιανοί πιστεύουν ότι καθοριστικός παράγοντας της ανεργίας είναι το επίπεδο της ενεργούς ζήτησης, καθώς η ανεργία δεν οφείλεται στο κόστος εργασίας. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις για δεδομένο κόστος εργασίας, θα μπορούσαν να προσλάβουν επιπρόσθετο προσωπικό εάν η πώληση των προϊόντων ήταν αυξημένη (Kohn, 1981). Η λύση της κεϋνσιανής ανεργίας βρίσκεται στην αύξηση της ζήτησης η οποία σε συνθήκες ύφεσης μπορεί να επιτευχθεί από παρεμβατικές πολιτικές του κράτους όπως είναι η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και των κοινωνικών παροχών, η μείωση της φορολογίας, των επιτοκίων και άλλα.

1.4.4. Σύγχρονες Θεωρήσεις της Ανεργίας

Στις σύγχρονες θεωρήσεις της ανεργίας συνυπάρχουν ταυτόχρονα διάφοροι τύποι ανεργίας, όπως της κλασικής ανεργίας που συνδέεται με υψηλό κόστος εργασίας για ορισμένους εργαζόμενους και της κεϋνσιανής ανεργίας που συνδέεται με την ανεπαρκή ενεργό ζήτηση.

Μία αξιοσημείωτη σύγχρονη θεώρηση της ανεργίας αφομοιώνει την αντίθετη υπόθεση της κλασικής θεωρίας της ισορροπίας, δηλαδή την υπόθεση της

ανελαστικότητα των τιμών για μια βραχυχρόνια περίοδο. Οι τιμές δεν προσαρμόζονται αρκετά γρήγορα ώστε να επιτευχθεί ισορροπία προσφοράς και ζήτησης κάθε φορά. Για αυτό το λόγο, η ισορροπία πραγματοποιείται με την τροποποίηση των ποσοτήτων και όχι με την προσαρμογή των τιμών. Σύμφωνα λοιπόν με την θεώρηση αυτή της ανισορροπίας συνυπάρχει η κλασική με την κεϋνσιανή ανεργία γιατί η κεϋνσιανή ανεργία είναι απόρροια της ανεπάρκειας της ζήτησης αγαθών προς τις επιχειρήσεις (Abel, Bernake, 2002)

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι ο συνδυασμός μικρού κόστους εργασίας και αυξημένης ζήτησης μπορεί να περιορίσει τόσο την κλασική όσο και την κεϋνσιανή ανεργία. Ακόμη, μια πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης και αναπροσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει έως ένα βαθμό μακροχρόνια την διαρθρωτική ανεργία.

Σύμφωνα με μια άλλη σύγχρονη θεώρηση της ανεργίας, η αγορά εργασίας είναι αυτή που λειτουργεί λιγότερο στην νεοκλασική λογική της ισορροπίας. Οι μηχανισμοί της ελεύθερης διακύμανσης των μισθών, η ισότητα στην πρόσβαση της αγοράς εργασίας, δεν ισχύουν στην πράξη (Greenwald, Stiglitz, 1995). Ο μισθός συσχετίζεται με την εξέλιξη της ανισορροπίας στην αγορά εργασίας και δεν είναι αποτέλεσμα της αντιπαράθεσης προσφοράς και ζήτησης εργασίας. Επίσης, υφίσταται και ο διαχωρισμός του πληθυσμού σε ευνοούμενο και εύθραυστο. Όσον αφορά τον ευνοούμενο πληθυσμό οι ανισορροπίες είναι παροδικές και συνδέονται με τις δυσκολίες προσλήψεων των επιχειρήσεων και την κοινωνικό- γεωγραφική κινητικότητα του ενεργού πληθυσμού. Έτσι η ανεργία είναι βραχυχρόνια. Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τον εύθραυστο πληθυσμό όπως οι γυναίκες, οι νέοι, οι ανειδίκευτοι εργάτες, η ανεργία τείνει να υποτροπιάζει και να επιμηκύνει τις λίστες αναμονής, τη στιγμή που μέρος του συγκεκριμένου πληθυσμού μπορεί να αποκλειστεί εντελώς από την αγορά εργασίας (Παγκαλιώτας, 1999).

Τέλος, μία ακόμη σύγχρονη θεώρηση της ανεργίας χαρακτηρίζει την ανεργία ως το αποτέλεσμα της κρίσης του τρόπου οργάνωσης εργασίας σύμφωνα με το μοντέλο του Φορντ. Η δυσλειτουργία του τρόπου οργάνωσης της εργασίας δεν επιτρέπει την αύξηση της παραγωγικότητας. Προκειμένου να κατακτήσει κανείς τις παγκόσμιες ανταγωνιστικές αγορές δεν αρκεί πλέον η ποσοτική επέκταση της

παραγωγής αλλά η ύπαρξη οφέλους από την αύξηση της παραγωγικότητας. Επίσης, με τη μαζική παραγωγή δε μπορούν να επιτευχθούν πλέον κοινωνικές ανάγκες όπως η παιδεία και η υγεία. Εξαιτίας της μείωσης των εξειδικευμένων θέσεων εργασίας αυξάνεται και η χρόνια ανεργία (Κανελλόπουλος, Μαυρομαράς, Μητρακάς, 2003).

1.5 Οι Αιτίες της Ανεργίας

Στις αιτίες της ανεργίας συγκαταλέγονται η τεχνολογία, η παγκοσμιοποίηση, η μη προσαρμογή στις εργασιακές συνθήκες, οι ακαμψίες στην αγορά εργασίας, ο ανταγωνισμός με τρίτες χώρες και οι δημογραφικές αλλαγές. Μάλιστα οι συγκεκριμένοι παράγοντες συμβάλλουν στην αύξηση της ανεργίας (Σκουτέλης, 1996).

Εάν με την εμφάνιση νέων τεχνολογιών αυξάνεται η ανεργία, τότε η τεχνολογική πρόοδος θεωρείται ως πηγή ανεργίας. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι θεωρούν ότι με την ανάπτυξη της τεχνολογίας υφίσταται έντονη στροφή προς τη ζήτηση για εξειδικευμένους εργάτες με αποτέλεσμα να μειώνονται οι μισθοί των λιγότερο ειδικευμένων εργατών και συνεπώς να αυξάνεται η ανεργία των ανειδίκευτων εργαζομένων (Krugman, 1995; Mankiw, 2002,). Από το παραπάνω γεγονός, καταλήγει κανείς ότι η τεχνολογική πρόοδος καταργεί θέσεις εργασίας χαμηλού κόστους παραγωγής και δημιουργεί άλλες θέσεις εργασίας πιο εξειδικευμένες, παραγωγικές και με υψηλότερο μισθό (Σκουτέλης, 1996).

Στην παγκοσμιοποίηση οφείλεται η αύξηση του διεθνούς εμπορίου και γενικότερα του διεθνούς ανταγωνισμού. Η επίπτωση όμως των προαναφερθέντων στην απασχόληση είναι αρνητική, καθώς τα εισαγόμενα προϊόντα από τις αναπτυσσόμενες χώρες με εξαιρετικά χαμηλό κόστος εργασίας υποβαθμίζουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών προϊόντων (Pelagidis, 1998). Το αποτέλεσμα είναι πολλές βιομηχανίες της Δυτικής Ευρώπης να οδηγούνται σε κλείσιμο και να αυξάνεται η ανεργία (Παπαβασιλείου, 2000)

Επιπροσθέτως, η αύξηση του γενικού πληθυσμού είχε ως αποτέλεσμα να εισέλθει στην αγορά εργασίας ένας αυξανόμενος ενεργός πληθυσμός ηλικίας 15 έως 65 ετών. Ωστόσο, η μείωση του ποσοστού απασχόλησης των ανδρών αντανακλά την

αύξηση του ποσοστού ανεργίας όπως και το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό (Σκουτέλης, 1996).

Ακόμη, οι ευρωπαϊκές οικονομίες χαρακτηρίζονται από συνεχή τροποποίηση των δομών απασχόλησης όπως είναι οι μεταβολές των εξειδικεύσεων από την επίδραση των τεχνολογικών αλλαγών, η αναδιανομή κατά κλάδο και η γεωγραφική αναδιανομή της οικονομικής δραστηριότητας μεταξύ περιοχών ή σε διεθνές επίπεδο. Στο εκπαιδευτικό σύστημα οφείλεται η ανισότητα μεταξύ των εξειδικευμένων εργαζομένων σε σχέση με τις απαιτήσεις των προσφερόμενων θέσεων εργασίας.

Εν κατακλείδι, παράγοντες που ωθούν στη ραγδαία αύξηση της ανεργίας των Δυτικών οικονομιών μέχρι τις μέρες μας είναι οι περιορισμένες επενδύσεις, η συσσώρευση κεφαλαίου, το περιορισμένο ποσοστό έρευνας και ανάπτυξης και οι ελλείψεις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται.

1.6 Συνέπειες της Ανεργίας

Οι τρεις κύριες οικονομικές συνέπειες της ανεργίας είναι πρώτον: Η απώλεια των παραγωγικών δυνάμεων, δηλαδή της εργασίας των ανέργων, η οποία θα μπορούσε να συνεισφέρει στην παραγωγική διαδικασία. Δεύτερον: Απώλεια εισοδήματος τόσο για τον άνεργο όσο και για την οικογένειά του. Τρίτον: Επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, λόγω της παροχής των επιδομάτων ανεργίας προς τους άνεργους.

Στο σημείο αυτό αξίζει να υπογραμμιστεί ότι οι συνέπειες της ανεργίας είναι ευρύτερες. Η κατάσταση της ανεργίας δύναται να είναι εξαιρετικά επώδυνη τόσο για τον άνεργο όσο και για την οικογένειά του, καθώς εκτός από την έλλειψη εισοδήματος μειώνει την κοινωνική του θέση, δημιουργεί προβλήματα αυτοσεβασμού και αποτελεί πηγή οικογενειακών συγκρούσεων. Εν ολίγοις, η ανεργία δημιουργεί σοβαρά κοινωνικά προβλήματα (Rose, 2001; Morrell, 2007).

Επίσης, η κακή ψυχική υγεία των περισσότερων ανέργων τους καθιστά επιρρεπείς σε κατάθλιψη, αυτοκτονίες και αλκοολισμό (Junankar, 1991; Ungvary, 1995). Γενικότερα, η απώλεια εργασίας προκαλεί ισχυρή αίσθηση αγωνίας, άγχος, μειωμένη αυτοπεποίθηση, απογοήτευση, απαισιοδοξία και διαταράζει τις οποιεσδήποτε κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις (Deprez, 2009).

Επιπροσθέτως, τα αποτελέσματα διάφορων ερευνών απασχόλησης αποκαλύπτουν ότι η απώλεια εισοδήματος παίζει πιο ουσιώδη ρόλο στην ψυχική υγεία από ότι η έλλειψη εργασίας (Valkonen, Martikainen, 1995). Τα ποσοστά αυτοκτονιών σε όσους ανήκουν στα χαμηλότερα εισοδηματικά κλίμακια αυξάνονται όπως επίσης αυξάνονται παθήσεις όπως οι αγχώδεις διαταραχές και η κατάθλιψη (Πατέλης, 1997; Mackenbach, 2007). Οι γυναίκες αντιδρούν πιο ψύχραιμα στην απώλεια της εργασίας τους από ότι οι άνδρες εκτός από τις περιπτώσεις όπου η συμβολή τους στο οικογενειακό εισόδημα είναι καθοριστικής σημασίας. Ακόμη, όσον αφορά το εκπαιδευτικό τομέα τα παιδιά των φτωχών νοικοκυριών τείνουν να εμφανίζουν μεγαλύτερη εκπαιδευτική στασιμότητα από ότι τα παιδιά των μη φτωχών οικογενειών (Σκουτέλης, 1996).

Τέλος, είναι πασιφανές ότι η ανεργία και η φτώχεια είναι δύο προβλήματα που παρουσιάζουν ισχυρή συσχέτιση μεταξύ τους (Πατέλης, 1997). Η κατάσταση της φτώχειας χαρακτηρίζεται από έλλειψη μόνιμης απασχόλησης, συχνές εναλλαγές της απασχόλησης και αβεβαιότητα του εργασιακού τομέα. Είναι εμφανές από διάφορα στατιστικά στοιχεία ότι κάθε αύξηση των ποσοστών ανεργίας συνεπάγεται όχι μόνο με αύξηση της φτώχειας και καταστροφή του κοινωνικού ιστού μιας χώρας αλλά επιδεινώνει σοβαρά την ψυχοσωματική υγεία των ανθρώπων με κατάθλιψη, αγχώδεις διαταραχές, απόπειρες αυτοκτονίας, καρδιακά και εγκεφαλικά επεισόδια (Κατσικάς και Καββαδίας, 1994). Στην χώρα μας τα τελευταία χρόνια η ανεργία αναδείχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα εξαιτίας της παρατεταμένης οικονομικής ύφεσης και εξακολουθεί να ταλανίζει την Ελλάδα μέχρι και σήμερα.

1.7. Ιστορική Αναδρομή στην Ανεργία της Ελλάδας μέχρι την δεκαετία του 2010

Σε αυτή την ενότητα θα γίνει μια αναδρομή στην εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα από την δεκαετία του 1950 μέχρι την εκδήλωση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008, η οποία άσκησε καταλυτική επιρροή στη χώρα και την οδήγησε σε βαθιά κρίση χρέους. Η εξέλιξη της ανεργίας μελετάται σε συνάρτηση με τις διεθνείς εξελίξεις, οι οποίες παίζουν καθοριστικό ρόλο στους μακροοικονομικούς δείκτες και συνεπώς και στην ανεργία.

1.7.1 Οι δεκαετίες του 1950 και 1960

Στην Ελλάδα από τη δεκαετία του 1950 μέχρι το 1970 ξεκίνησε μια περίοδος οικονομικής άνθισης. Πραγματοποιήθηκαν πολλές επενδύσεις σε έργα υποδομής όπως δρόμοι, λιμάνια, αεροδρόμια. Ενισχύθηκε η οικονομική δραστηριότητα με διάφορους τρόπους. Δόθηκαν κίνητρα για επέκταση των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων μέσω των φορολογικών ελαφρύνσεων. Γενικότερα, η ανάπτυξη που σημειώθηκε έως το 1970 ήταν αξιοσημείωτη όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και είχε αποτέλεσμα τη σημαντική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου (Karavitis E., 1986)

Μπορεί, η εξέλιξη στην πορεία της ελληνικής οικονομίας να ήταν ιδιαίτερα θετική από το 1950 έως το 1970, ωστόσο, στον εργασιακό τομέα τα αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα. Ο δευτερογενής τομέας δεν είχε αυξηθεί σημαντικά παρά τις επενδύσεις που είχαν πραγματοποιηθεί. Οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων είχαν επεκταθεί εξαιτίας των χρηματοδοτήσεων αλλά η αγορά εργασίας δεν ωφελήθηκε ιδιαίτερα. Το γεγονός αυτό κατέληξε στην αποτυχία προώθησης των νέων εργασιακών ευκαιριών.

Καθοριστικός παράγοντας της κατάστασης ανισορροπίας που επικρατούσε στην αγορά εργασίας ήταν και η εσωτερική μετανάστευση, καθώς ο αγροτικός πληθυσμός μετακινήθηκε στις αστικές περιοχές. Αποτέλεσμα ήταν η ραγδαία πτώση του αγροτικού πληθυσμού ως ποσοστού του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας κατά την περίοδο 1951- 1971 (Petmezas, 2006). Η ίδια πτωτική πορεία παρατηρήθηκε και στο εργατικό δυναμικό των αγροτικών περιοχών. Οι εργάτες που απασχολούνταν στα χωράφια μετακινήθηκαν στις αστικές περιοχές αναζητώντας εργασία στις υπηρεσίες και τη βιομηχανία. Ωστόσο, ο βιομηχανικός τομέας δεν είχε τη δυνατότητα να απορροφήσει το πλεόνασμα του εργατικού δυναμικού. Συνέπεια ήταν η αύξηση της ανεργίας τη δεκαετία 1951- 1961 (Agriantoni, 1999). Την δεκαετία 1961-1971 παρατηρήθηκε μείωση στο ποσοστό ανεργίας παράλληλα με τη μείωση του πληθυσμού της χώρας. Η εξέλιξη αυτή ήταν απόρροια της προώθησης μεταναστευτικών ρευμάτων προς τις βόρειες ευρωπαϊκές χώρες μετά το 1950 και κυρίως στη Γαλλία, τη Γερμανία και το Βέλγιο.

1.7.2 Η δεκαετία 1970-1979

Η πρώτη πετρελαϊκή κρίση το 1973-1974 επιδείνωσε την οικονομική κατάσταση των ανεπτυγμένων χωρών. Ωστόσο, η ελληνική οικονομία δεν επηρεάστηκε από τη πρώτη πετρελαϊκή κρίση όσο οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Αντιθέτως, η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση ήταν πολύ πιο ισχυρή. Η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε σε βαθειά ύφεση. Η ανάπτυξη ανακόπηκε και οι ρυθμοί μεγέθυνσης παρουσίασαν πτωτική πορεία. (Καραμπελιάς 1989).

Ωστόσο, η αναστολή της ανάπτυξης δεν ήταν ίδιας έκτασης με αυτή των χωρών της Δύσης. Οι δείκτες μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας παρέμειναν σε ικανοποιητικά επίπεδα παρά τις αντίξοες διεθνείς εξελίξεις. Το ίδιο συνέβη και με τα ποσοστά ανεργίας, καθώς η πορεία των ποσοστών ανεργίας στην Ελλάδα από το 1975 έως το 1979 παρουσίασε πτώση. Απεναντίας, στα άλλα ευρωπαϊκά κράτη το ποσοστό ανεργίας διακρίθηκε για την ανοδική πορεία του.

Πίνακας 2: Ποσοστά Ανεργίας 1970-1979 σε Χώρες της Ευρώπης

Χώρα/Ετος	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Βέλγιο	1,8	1,7	2,2	2,2	2,3	4,2	5,5	6,3	6,8	7
Γαλλία	2,4	2,7	2,8	2,7	2,8	4	4,4	4,9	5,1	5,8
Γερμανία	0,5	0,9	0,8	0,8	1,8	3,3	3,3	3,2	3,1	2,7
Φιλανδία	1,9	2,3	2,5	2,3	1,7	2,3	4,1	6,2	7,6	6,4
Ελλάδα	4,2	3,1	2,1	2	2,1	2,3	1,9	1,7	1,8	1,9

Πηγή: www.europa.eu.

1.7.3 Η περίοδος 1980-1989

Το 1981, η Ελλάδα γίνεται επίσημα μέλος της ΕΟΚ. Αυτό σήμαινε ουσιαστικές αλλαγές στην οικονομική και κοινωνική διάρθρωση της χώρας. Η Ελλάδα έπρεπε από εδώ και πέρα να υιοθετεί πολιτικές που συγκλίνουν με αυτές των υπολοίπων χωρών της Κοινότητας. Επίσης, είχε τη δυνατότητα να λαμβάνει οικονομικές ενισχύσεις από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) προκειμένου να υλοποιεί προγράμματα ενίσχυσης που αποσκοπούν στην πλήρη απασχόληση (Challoumis, 2018).

Το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1980 σημειώθηκε ραγδαία αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα της τάξης του 50% έως το 1984. Το εργατικό δυναμικό της συγκεκριμένης περιόδου παρουσίαζε αυξητικές τάσεις, λόγω της εισόδου των γυναικών στην αγορά εργασίας (Demekas, Kontolemis, 1996). Από την άλλη πλευρά

σημειώθηκε καθοδική τάση των ποσοστών ανεργίας από το 1985 έως το 1989 αλλά με πολύ πιο αργούς ρυθμούς σε σχέση με τους ρυθμούς αύξησης της ανεργίας κατά την περίοδο 1981- 1984. Το υψηλότερο ποσοστό της ανεργίας παρατηρείται το 1984 (Demekas, Kontolemis, 1996). Ήταν και η μοναδική χρονιά που το ποσοστό ανεργίας ξεπέρασε το 8%.

Πίνακας 3: Εξέλιξη της Ανεργίας στην Ελλάδα τη περίοδο 1981-1989

Έτος	Ανεργοί	Εργατικό Δυναμικό	% Ανέργων στο Εργ. Δυναμικό	Απασχολούμενοι
1981	148.500	3.677.800	4,00	3.529.300
1982	215.300	3.717.700	5,80	3.491.300
1983	299.000	3.841.800	7,85	3.508.400
1984	307.800	3.867.900	8,14	3.500.500
1985	304.000	3.892.500	7,81	3.588.500
1986	286.900	3.887.800	7,38	3.600.700
1987	286.200	3.883.600	7,37	3.597.400
1988	303.500	3.960.800	7,66	3.657.400
1989	296.000	3.966.900	7,46	3.670.900

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (Απασχολήσεως) 1981-1989

1.7.4 Η περίοδος 1990- 1999

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) αρχίζει η προενταξιακή περίοδος της χώρας μας στη ζώνη του Ευρώ και μέχρι το 2000 ελήφθησαν μέτρα που είχαν ως στόχο τη μείωση του πληθωρισμού, τη μείωση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού που ξεπερνούσαν εκείνη την εποχή το 10% του ΑΕΠ και τη μείωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ που ξεπερνούσε το 110%. (Μούσης, 2000).

Τα παραπάνω μέτρα περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής επηρέασαν την πορεία της ανεργίας. Την ίδια εποχή παρατηρείται στη χώρα μας μια μαζική είσοδος μεταναστών που αποτελούν την πρώτη επιλογή των ελληνικών παραοικονομούντων επιχειρήσεων δεδομένου ότι οι μετανάστες αμείβονται με

χαμηλούς μισθούς και προσφέρουν την εργασία τους με όρους ιδιαίτερα ευέλικτους και αποδοτικούς για τις επιχειρήσεις (Apergis, 2005; Labrianidis, Pratsinakis, 2006).

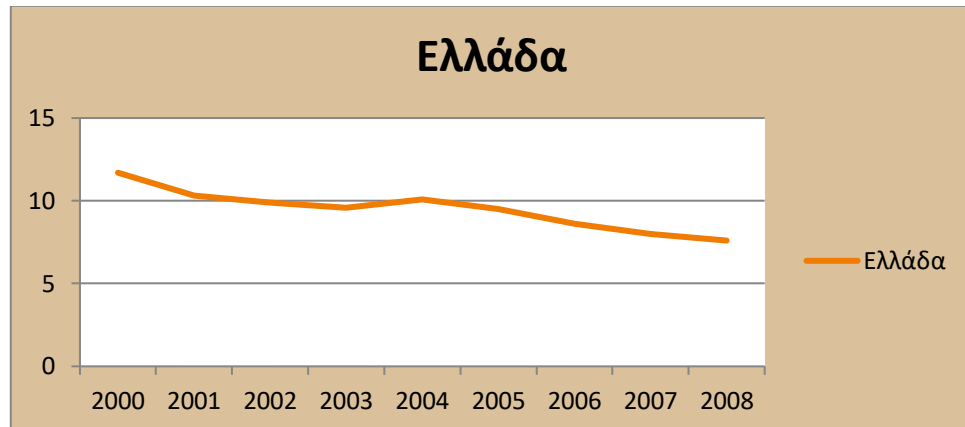
Από το 1991 ξεκινάει και πάλι η ανοδική πορεία της ανεργίας. Έως το 1996 αυξήθηκε με γοργούς ρυθμούς καθώς μέχρι τα μέσα της δεκαετίας σημείωσε άνοδο κατά 50%. Μόνο το 1997 υπήρξε μια απειροελάχιστη μείωση της ανεργίας. Τέλος, το 1998 και το 1999 η ανεργία είναι πλέον διψήφιος αριθμός και ορίζεται στο 11,95% (ΕΛΣΤΑΤ, 2000).

1.7.5 Η περίοδος 2000-2008

Με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση από την 1 Ιανουαρίου 2001 επιτεύχθηκε ο στόχος για μείωση του πληθωρισμού, των επιτοκίων όσο και του δημόσιου χρέους. Ωστόσο, παρά την ένταξη της χώρας στην Ευρωζώνη δεν ασκήθηκαν οι κατάλληλες οικονομικές πολιτικές που θα άλλαζαν τον τρόπο λειτουργίας και ανάπτυξης της οικονομίας με αποτέλεσμα να διευρύνεται ο αντιπαραγωγικός δημόσιος τομέας σε βάρος του ιδιωτικού και να οξύνεται η παραοικονομία.

Όσον αφορά την ανεργία παρουσιάστηκε μια μικρή μείωση στο 11,1% το β τρίμηνο του 2000 έναντι 11,7% το αντίστοιχο τρίμηνο του 1999. Αυτό αποδίδεται στην αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει τόσες θέσεις απασχόλησης, ώστε να υπάρξει ισορροπία στην αγορά εργασίας (Apergis, 2005). Το 2002 και το 2003 τα ποσοστά ανεργίας μειώνονται σε σχέση με το 2001, ενώ το 2004 διαμορφώθηκε στο 10,1%, το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό μετά από αυτό της Ισπανίας και κατά πολύ υψηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ που διαμορφώθηκε στο 9%. Η στασιμότητα της απασχόλησης είχε ως αποτέλεσμα τη διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα. Θετικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι από το 2005 έως το 2008 το ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει καθοδική τάση. Το 2007 άγγιξε το 8% και το 2008 διαμορφώθηκε στο 7,6% προσεγγίζοντας κατά πολύ τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (Theodoropoulou, 2016).

Διάγραμμα 1: Η εξέλιξη της Ανεργίας στην Ελλάδα 2000-2008

Πηγή: www.oecd.org

1.7.6. Η Ελληνική Οικονομία σε Ύφεση και η ραγδαία αύξηση της Ανεργίας τα χρόνια της Κρίσης

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 2008 που προκλήθηκε από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 με την κατάρρευση της Lehman Brothers έπληξε τόσο την Ευρώπη όσο και την Ελλάδα επιφέροντας σοβαρά προβλήματα (Fernando, May, Megginson, 2012).

Η κρίση στην Ελλάδα συνδέεται στενά με τις επιπτώσεις μιας γενικευμένης διεθνούς οικονομικής κρίσης. Ωστόσο, την εν λόγω περίοδο δεν είχε γίνει αντιληπτός ο κίνδυνος που υπήρχε να εξελιχθεί η οικονομική κρίση σε παγκόσμιο φαινόμενο και να δημιουργηθούν σημαντικά ελλείμματα αλλά και χρέη σε πολλές χώρες όπως συνέβη στην Ελλάδα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είχε αναστείλει την χορήγηση δανείων σε αδύναμα κράτη στα πλαίσια μιας ιδιαίτερα κρίσιμης περιόδου για την παγκόσμια οικονομία με αποτέλεσμα τη σταδιακή εξάπλωση των προβλημάτων σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες (Galanos G., Kotios A., Roukanas S., 2015).

Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια πριν την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, το δημόσιο χρέος της χώρας μεγάλωνε ολοένα και περισσότερο, διότι τα προηγούμενα χρόνια η Ελλάδα δανείζονταν υπέρογκα ποσά με σκοπό την ανάπτυξη δημοσίων έργων (Giannakis, Bruggeman, 2015). Επομένως, αιτία της

οικονομικής καταστροφής μπορεί να ειπωθεί πως ήταν οι ανισορροπίες, οι οποίες συσσωρεύτηκαν στην Ελλάδα πριν από το 2007.

Το πρότυπο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας που επικράτησε κατά την περίοδο 2000-2007 ήταν στηριγμένο στην εγχώρια ζήτηση, στην παροχή μη εμπορεύσιμων και μη ανταγωνιστικών υπηρεσιών και σε μια αντίληψη για την οργάνωση της οικονομίας, η οποία παρήγαγε μεγάλα δημοσιονομικά και εξωτερικά ελλείμματα τα οποία αναδείχθηκαν πιο έντονα με την κορύφωση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης (Tsoulfidis, Tsaliki, 2014). Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία μη βιώσιμου δημόσιου και εξωτερικού χρέους.

Η ελληνική οικονομία αν και σημείωσε σημαντική πρόοδο την περίοδο 2001-2007 και είχε κατά μέσο όρο υψηλό ρυθμό ανάπτυξης 4,1% (Palaskas, Psycharis, Rovolis, Stoforos, 2015) διατήρησε χαμηλή ανταγωνιστικότητα και υψηλά ελλείμματα του δημόσιου τομέα (Athanasenas, Katrakilidis, Pantelidis, Trachanas, 2009). Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε σε μη διατηρήσιμα επίπεδα, καθώς άγγιξε το 14,8% του ΑΕΠ (Theodoropoulou, 2016). Το δημόσιο χρέος δεν μειώθηκε λόγω των υψηλών ελλειμμάτων, ενώ οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών διατηρήθηκαν σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο άλλων χωρών της ευρωπαϊκής περιφέρειας το 2007.

Το 2008 το χρέος της Ελλάδας σε σχέση με το ΑΕΠ έφτασε το 109,4%. Η κυβερνητική αστάθεια, ο λαϊκισμός και η καθυστέρηση των μεταρρυθμίσεων λόγω του υποτιθέμενου πολιτικού κόστους σύμφωνα με διαρθρωτικά προβλήματα όπως η γραφειοκρατία, η φοροδιαφυγή και η διαφθορά, επιδείνωσαν σταδιακά τη γενική οικονομία (Παπαπέτρου, 2014). Οι δαπάνες του κράτους ήταν σταθερά πάνω από τα έσοδα (Labrianidis, Vogiatzis, 2013). Επιπλέον, όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι πριν από το 2009 όλες οι επενδύσεις στηρίχτηκαν σε εξωτερικούς δανεισμούς.

Το δημόσιο έλλειμμα από 7% το 2007 ανήλθε στο 16% το 2009 (Palaskas, Psycharis, Rovolis, Stoforos, 2015). Το 2010 το χρέος της γενικής κυβέρνησης ξεπέρασε το 146,2% του ΑΕΠ. Η συνολική οικονομική και δημοσιονομική κατάσταση κατέστη αφόρητη, καθώς η ελληνική οικονομία δε μπορούσε να στηρίζει το εκτεταμένο δημόσιο χρέος χωρίς να έχει δάνεια (Sotiropoulos, Spanou, 2011).

Εξαιτίας της επιδείνωσης των βασικών δεικτών της οικονομίας και του δυσμενούς διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος προκλήθηκε απώλεια της εμπιστοσύνης των αγορών προς την Ελλάδα. Επίσης, εκτιμήθηκε ότι η χώρα δεν θα είναι σε θέση να αποπληρώσει τα χρέη της στο μέλλον, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό της χώρας από τις διεθνείς αγορές (Karagiannis & Kondeas, 2012; Galenianos, 2014). Η οικονομική στήριξη που δόθηκε στην Ελλάδα δέσμευσε τη χώρα να προχωρήσει με ταχείς ρυθμούς στην δημοσιονομική προσαρμογή, σε διαρθρωτικές αλλαγές και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (Alexandrakis, Karafolas, 2015).

Τα επόμενα χρόνια μετά την εφαρμογή των δύο πρώτων μνημονίων και των προγραμμάτων προσαρμογής, η ελληνική οικονομία βρέθηκε με χαμηλότερα επίπεδα οικονομικής δραστηριότητας, καθώς το ΑΕΠ μέχρι το 2014 είχε υποχωρήσει κατά 25% (Palaskas et al, 2015; Theodoropoulou, 2016). Στη χώρα συντελέστηκε μία από τις μεγαλύτερες σε έκταση δημοσιονομική προσαρμογή, όπως και σημαντικές αλλαγές στην αγορά εργασίας και τις εργασιακές σχέσεις (Kyriakidis, 2016). Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 9,5% το 2009 σε 24,2% το 2012. Το ποσοστό απασχόλησης, το οποίο ήταν από τα χαμηλότερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υποχώρησε σημαντικά κατά 8,6 ποσοστιαίες μονάδες από 48,7% το 2009 σε 40,1% το 2012 (Theodoropoulou, 2016).

Το κύριο επιχείρημα για τη ριζική αλλαγή των εργασιακών σχέσεων ήταν η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Στην αγορά εργασίας εφαρμόστηκαν μια σειρά από νόμοι που ψηφίστηκαν μετά το 2010 όπως μείωση του κατώτατου μισθού και ημερομισθίου (για τα άτομα άνω των 25 ετών οι κατώτατες αποδοχές μειώθηκαν κατά 22% και για τους νέους κάτω των 25 ετών κατά 32%), εκ περιτροπής εργασία, μετατροπή της πλήρους σε μερική απασχόληση, διάκριση των κατώτατων αμοιβών που προσδιορίζονται νομοθετικά και των αμοιβών μετά από διαπραγμάτευση, διαθεσιμότητα των μισθωτών, περικοπή της υπερωριακής απασχόλησης, ρυθμίσεις στη διαδικασία επίλυσης συλλογικών διαφορών, μείωση της μετενέργειας των συλλογικών συμβάσεων μετά τη λήξη τους και καθορισμός της μέγιστης διάρκειας των συλλογικών συμβάσεων, διευκόλυνση στην σύναψη επιχειρησιακών συμβάσεων κ.α. Ως συνέπεια των σημαντικών διαρθρωτικών

μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας, επηρεάστηκε η προσφορά και η ζήτηση της αγοράς εργασίας (Παπαπέτρου, 2016).

Πριν ακόμη από την έναρξη της κρίσης, η Ελλάδα είχε υψηλά ποσοστά ανεργίας αλλά και μακροχρόνιας ανεργίας, τα οποία αντικατόπτριζαν τις αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας αλλά και την αδυναμία της αγοράς εργασίας να εξασφαλίσει θέσεις εργασίας σε εκείνους που βρίσκονταν για μεγάλα χρονικά διαστήματα εκτός απασχόλησης (Λώλος και Παπαπέτρου, 2010).

Η πρόσφατη οικονομική κρίση αλλά και η πολιτική που ακολουθήθηκε μετά την υπογραφή των μνημονίων συνεργασίας, επέτεινε το πρόβλημα της ανεργίας και ιδιαίτερα της μακροχρόνιας ανεργίας στην ελληνική οικονομία (Daouli, Demoussis, Giannakopoulos, Lampropoulou, 2015). Η περιοριστική πολιτική, δημοσιονομική και πιστωτική, η οικονομική αβεβαιότητα, η κρίση χρέους και η κατάρρευση των επενδύσεων επηρέασαν την έκταση της ύφεσης, η οποία οδήγησε στην αύξηση αλλά και την εμμονή της ανεργίας. Πολλοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι μια μείωση των επενδύσεων συνήθως επιμένει ακόμα και όταν βελτιωθούν οι οικονομικές συνθήκες δημιουργώντας αρνητικές συνθήκες και στην αγορά εργασίας.

Ως αποτέλεσμα της πολιτικής λιτότητας που εφαρμόστηκε στην Ε.Ε, το ποσοστό ανεργίας στην Ευρώπη βρέθηκε στο υψηλότερο σημείο από την αρχή της Νομισματικής Ένωσης και οι παρατηρούμενες διαφορές στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των χωρών της ΕΕ είναι ιδιαίτερα σημαντικές (Παπαπέτρου, 2014; Pissarides, 2013). Το χάσμα ανεργίας μεταξύ Αυγούστου 2008 και Αυγούστου 2013 διευρύνθηκε σημαντικά στις χώρες που βρίσκονται σε προγράμματα οικονομικής προσαρμογής όπως στην Ελλάδα κατά 19,7 εκατ. μονάδες και στην Ισπανία κατά 14,7 εκατ. μονάδες (Canto, Gradin, Del Rio, 2015).

Πίνακας 4: Ποσοστό Ανεργίας σε χώρες της Ε..Ε (ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού, 15 ετών και άνω, Αύγουστος)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Βέλγιο	7,9	8,3	8,7	8,0	7,8	9,1
Τσεχία	4,2	7,7	7,2	6,4	7,3	7,3
Δανία	3,4	6,2	7,3	7,5	7,4	7,1

Γερμανία	7,3	8,0	6,6	6,0	5,3	5,0
Εσθονία	6,2	14,6	15,5	10,9	9,7	8,0
Ελλάδα	7,2	9,1	12,4	18,7	24,7	26,9
Ισπανία	11,3	17,9	19,8	21,5	25,0	26,0
Γαλλία	7,8	9,6	9,7	9,6	10,2	10,9
Ιταλία	5,7	6,6	6,9	6,7	9,0	10,9
Κύπρος	3,5	5,4	5,9	7,7	11,9	16,4

Πηγή: Eurostat, Νοέμβριος 2013

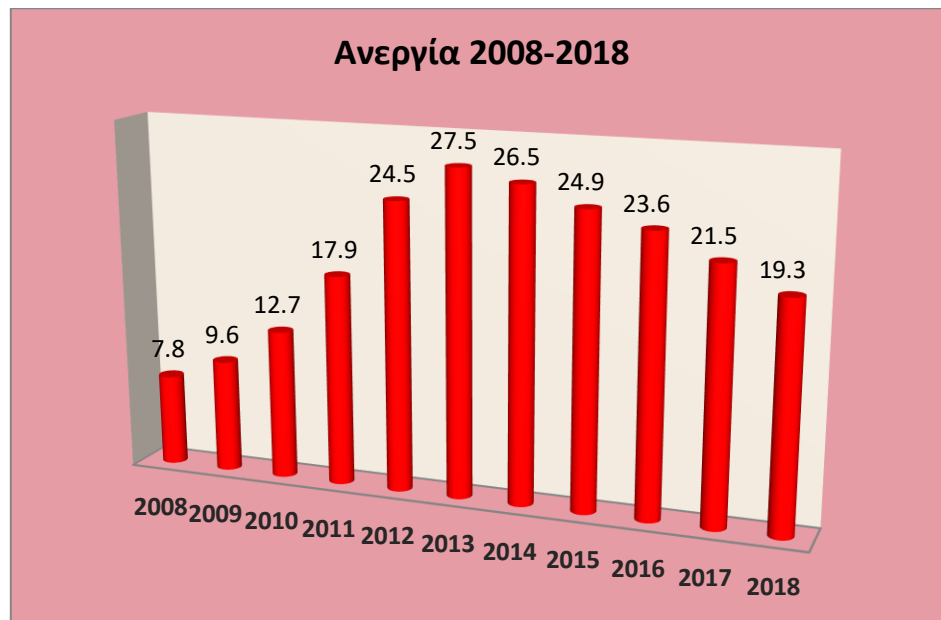
Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι η ανεργία είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της ελληνικής ύφεσης. Το 2008, η συνολική απασχόληση ανήλθε στο 62,2% για τον πληθυσμό 15-44 ετών (Erceg, Levin, 2013). Έξι χρόνια αργότερα το συνολικό ποσοστό απασχόλησης είχε κατακυλήσει στο 49,4%. Μέχρι το 2013 η συνολική απασχόληση είχε συρρικνωθεί κατά 945.000 θέσεις εργασίας, με τον αριθμό των απασχολούμενων να ανέρχεται στα 3,6 εκατομμύρια και των ανέργων στα 1,3 εκατομμύρια (Karamanis, Hyz, 2014; Μπακάς Δ., Παπαπέτρου Ε., 2013)

Η ανεργία έως και το 2008 στην Ελλάδα κυμαινόταν σε σχετικά χαμηλά επίπεδα της τάξης του 7,8%. Το 2009 η ανεργία στην χώρα αυξήθηκε ως αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης που έπληξε και την Ελλάδα και ανήλθε σε 9,6% ενώ για το 2010 αυξήθηκε περαιτέρω στο 12,7% ως συνέπεια της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε εξαιτίας της κρίσης χρέους (Pissarides, 2013). Κατά το έτος 2011 το ποσοστό ανεργίας ως επακόλουθο της γενικότερης κρίσης της ελληνικής οικονομίας και των μέτρων που είχαν ληφθεί για τη δημοσιονομική εξυγίανση, έφτασε το 17,9%, το 2012 ξεπέρασε το 24% και το 2013 έφτασε το 27,5% (Alexandrakis, Karafolas, 2015). Αποκορύφωμα αποτέλεσε ο Νοέμβριος 2013 με 28,7% (Matsaganis, 2015).

Εξαίρεση παρατηρήθηκε το 2014 όπου καταγράφηκε για πρώτη φορά πτώση της ανεργίας από την έναρξη της κρίσης, αν και παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα 26,5% (Eurostat, 2014). Την ίδια πτωτική πορεία θα ακολουθήσει και τα επόμενα έτη, καθώς το 2015 έφτασε το 24,9%, όπως και το 2016 που διαμορφώθηκε στο 23,6% (ΕΛΣΤΑΤ, 2016). Το 2017 σημειώθηκε περαιτέρω πτώση καθώς άγγιξε το 21,5%

ενώ το 2018 θα πέσει κάτω από τις είκοσι ποσοστιαίες μονάδες και διαμορφώνεται στο 19,3%

Διάγραμμα 2: Ποσοστό Ανεργίας στην Ελλάδα κατά τα έτη 2008-2018

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η ελληνική οικονομία από το 2017 παρουσιάζει ελαφρά ανάκαμψη μετά από μια περίοδο ύφεσης. Το ΑΕΠ της χώρας παρουσίασε θετική πορεία και το 2018. Γενικότερα, διακρίθηκε μια βελτίωση της κατάστασης στην αγορά εργασίας σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν. Συγκεκριμένα, ο μέσος αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 2,0%, με τον αριθμό τους να ανέρχεται σε 3.833.700.

Όσον αφορά τη μακροχρόνια ανεργία, το ποσοστό της ήταν ανέκαθεν υψηλό στην Ελλάδα, ωστόσο από το ξέσπασμα της κρίσης ανήλθε από 47,1% το 2008, σε 67,1% το 2013 και σε 73,5% το 2014. Η αύξηση ήταν δραματική για τους άνδρες όλων των ηλικιών, αλλά περισσότερο για εκείνους από 40 έως 65 ετών, καθώς οκτώ στους δέκα παρέμειναν άνεργοι για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών (Theodoropoulou, 2016). Επίσης, οι γυναίκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας ίσως να αντιμετώπιζαν ελαφρώς υψηλότερα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας από τα αντίστοιχα των ανδρών τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Σύμφωνα με αποτελέσματα εμπειρικών ερευνών προκύπτει ότι περισσότερο επιρρεπείς στη μακροχρόνια ανεργία κατά τη διάρκεια της κρίσης είναι οι γυναίκες,

οι ηλικίες άνω των 45 ετών, οι άνθρωποι με χαμηλά εκπαιδευτικά προσόντα, οι κάτοικοι αστικών περιοχών, άτομα χωρίς προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία και όσοι έμειναν χωρίς εργασία επειδή απολύθηκαν (Daouli, Demoussis, Giannakopoulos, Lampropoulou, 2015).

Το ιδιαίτερα αυξημένο υψηλό ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων από το 2013 υποδηλώνει την ιδιαίτερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι άνεργοι να επανέλθουν στην εργασία και συνεπώς, την ανάγκη για δομικές παρεμβάσεις προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της ανεργίας. Σε αντίθετη περίπτωση, τόσο οι δεξιότητες των νυν μακροχρόνια ανέργων θα απαξιωθούν πλήρως και επομένως για την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας θα απαιτηθεί σημαντική δαπάνη για την επανακατάρτισή τους. Γενικότερα, οι συνθήκες διαβίωσης και ο κίνδυνος φτώχειας ανέρχονται σε επίπεδα πολύ υψηλότερα των κοινωνικά ανεκτών.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η εξέταση της σχέσης ανάμεσα στους επιδοτούμενους και στους εγγεγραμμένους ανέργους. Το ποσοστό κάλυψης των ανέργων με επίδομα ανεργίας υποχωρεί από 31% το 2010 σε 13% το 2017. Με άλλα λόγια, το μεγαλύτερο μέρος των ανέργων βρίσκεται εκτός κάλυψης από τις υπάρχουσες μορφές εξασφάλισης. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα ήδη υφιστάμενα προβλήματα ανεργίας που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες περιοχές της χώρας οδηγεί στο να διαμορφώνονται εκρηκτικά κοινωνικά προβλήματα, τα οποία λύνονται μονάχα εν μέρει με μέτρα όπως το «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης».

Επιπλέον, υπό συνθήκες οικονομικής ύφεσης, οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση τους καθώς το 2000 τα συμβόλαια ευέλικτης εργασίας ανέρχονταν σε 201.296 ενώ μέχρι το 2012 είχαν διπλασιαστεί σε 430.077. Ιδιαίτερα θεαματική ήταν η άνοδος από το 2009 έως το 2012 καθώς το 2009 από τα συνολικά συμβόλαια απασχόλησης το 21% ήταν ευέλικτης απασχόλησης ενώ το 2012 το ποσοστό ανήλθε στο 45,1% (Karamanis, 2014).

Πίνακας 5: Εργασιακές Συμβάσεις ανάλογα με τον τύπο απασχόλησης κατά τα έτη 2009-2012

Έτος	Πλήρης Απασχόλησης	Μερικής Απασχόλησης	Συνολικός Αριθμός Συμβάσεων
2009	746.911 (79,0%)	198.227 (21,0%)	945.138 (100,0%)
2010	586.281 (66,9%)	289.671 (33,1%)	875.952 (100,0%)
2011	460.706 (60,4%)	301.858 (39,6%)	762.564 (100,0%)
2012	375.843 (54,9%)	308.600 (45,1%)	684.443 (100,0%)

Πηγή: Υπουργείο Απασχόλησης

Από τις επικρατέστερες μορφές ευέλικτης απασχόλησης στην ελληνική οικονομία είναι οι συμβάσεις μερικής απασχόλησης, που εφαρμόζονται στον εμπορικό τομέα και στην παροχή υπηρεσιών και οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου (Karamanis, 2014). Αντίθετα, άλλες μορφές ευέλικτης απασχόλησης όπως η τηλεργασία δεν έχουν εισέλθει σχεδόν καθόλου στην ελληνική αγορά εργασίας.

Στο σημείο αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της διάδοσης των ευέλικτων μορφών απασχόλησης αποσκοπούσε στην ανταγωνιστικότητα τόσο των επιχειρήσεων όσο και των ευρωπαϊκών οικονομιών και συνεπώς στην αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της ανεργίας (Cholezas, Kanellopoulos, 2015; EC, 1997; OECD, 1996; Rosenberg, 1989). Παρόλα αυτά τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης πολιτικής δεν επιβεβαιώνονται στην περίπτωση της Ελλάδας. Είναι προφανές ότι η αύξηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης δε συνέβαλε στη διατήρηση ούτε στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αντιθέτως, μειώθηκε θεαματικά η συνολική απασχόληση κατά 11,5% και η ανεργία αυξήθηκε κατά 158% (Karamanis, 2014).

1.8. Διάρθρωση της Ανεργίας

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει περαιτέρω ανάλυση στη διαμόρφωση της ανεργίας μεταξύ των διάφορων κοινωνικών ομάδων όπως στα δύο φύλα, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, τους κλάδους απασχόλησης αλλά και την περιφερειακή κατανομή της. Στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης η ανεργία επηρέασε όλες τις κοινωνικές ομάδες και τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, ωστόσο δεν παρουσιάστηκε με την ίδια ένταση σε όλους.

1.8.1 Η Ανεργία στα δύο Φύλα

Η περίοδος μέχρι πριν την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης χαρακτηρίστηκε από αύξηση του συνολικού ποσοστού συμμετοχής στην αγορά εργασίας και της απασχόλησης, ιδιαιτέρως των γυναικών. Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην ελληνική αγορά εργασίας οφείλεται σε αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας, όπως στην αύξηση του τομέα των υπηρεσιών, όπου οι γυναίκες απασχολούνται σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τον δευτερογενή τομέα (Shettle, 1997). Επίσης, οφείλεται σε θεσμικές αλλαγές όπως μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, μέτρα για τη βελτίωση της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων και σε κοινωνικοοικονομικές αλλαγές όπως η βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου των γυναικών, η εσωτερική μετανάστευση προς τα αστικά κέντρα (Karamessini, Rubery, 2013).

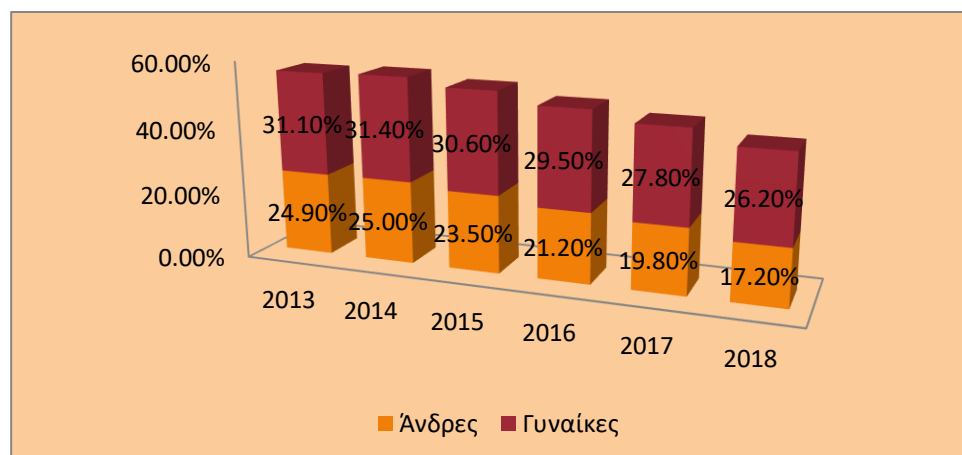
Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες επλήγησαν από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας. Όσον αφορά τους άνδρες, ο δείκτης ανεργίας από 5,1% το 2008 ανήλθε στο 24,5% το 2013 (Eurostat Labour Force Survey). Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι η ανεργία στη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης έπληξε ιδιαίτερα τους άνδρες ηλικίας 40-64 ετών, καθώς το 2008 ο δείκτης ανεργίας τους άγγιζε μόλις το 2,9%, ενώ το 2013 είχε ανέλθει στο 17,8%. Ειδικότερα, στους άνδρες ηλικίας 50-64, η ανεργία έφτασε το 18,2% (Theodoropoulou, 2016).

Οι γυναίκες αντιμετώπιζαν επίσης υψηλά επίπεδα ανεργίας ακόμα και πριν την κρίση. Το 2008 το ποσοστό ανεργίας των γυναικών κυμαίνονταν στο 11,4% ενώ

το 2013 ανήλθε στο 31,4%. Διαχρονικά, η ανεργία των γυναικών ήταν υψηλότερη από την αντίστοιχη των ανδρών. Ακόμα και το 2010 με την εμβάθυνση της ύφεσης και τις δυσμενείς συνθήκες στις βιομηχανίες από τους 711.000 ανέργους, οι 382.000 ήταν άνδρες και οι 329.000 ήταν γυναίκες (Αδάμ Σ., Masterson, Παπαδημητρίου, 2015). Οι γυναίκες είχαν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας μέχρι το Νοέμβριο του 2012, όταν η κατάσταση αντιστρέφεται, με το ποσοστό των ανέργων ανδρών να υπερβαίνει το αντίστοιχο των γυναικών. Όμως, η τάση θα αντιστραφεί και πάλι από τον Νοέμβριο του 2014, με το ποσοστό των ανέργων γυναικών να υπερβαίνει το ποσοστό των ανέργων ανδρών.

Από το 2014 και μετά καταγράφεται μια τάση ανάκαμψης της απασχόλησης, η οποία θα συνεχιστεί και την επόμενη τετραετία (2015-2018). Αυτό σημαίνει ότι η ανεργία περιορίστηκε αλλά με αργούς ρυθμούς. Το Γ' τρίμηνο του 2014, το συνολικό ποσοστό ανεργίας των γυναικών ήταν 29,2%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών ήταν 22,6% (ΕΛΣΤΑΤ, 2015). Το 2015 το ποσοστό ανεργίας των γυναικών διαμορφώνεται στο 30,6% και των ανδρών στο 23,5%, ενώ το 2016 κυμαίνεται στο 29,5% και 21,2% αντίστοιχα. Όσον αφορά τις γυναίκες το ποσοστό ανεργίας το Δ' τρίμηνο του 2017 αγγίζει το 26,1% και στους άνδρες το 17,8%, ενώ το 2018 διαμορφώνεται στο 23,7% και 14,7% αντίστοιχα (ΕΛΣΤΑΤ, 2019).

Διάγραμμα 3: Ποσοστό ανεργίας ανά φύλο Α' Τρίμηνο 2013-2018

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Εν κατακλείδι, παρατηρεί κανείς ότι από το 2014, το χάσμα ανεργίας ανάμεσα στα δύο φύλα αυξάνεται. Το 2018 μάλιστα αγγίζει τις 9 ποσοστιαίες μονάδες, παρά το γεγονός ότι υπήρξε περιορισμένη ανάκαμψη της απασχόλησης και γενικότερα της οικονομίας.

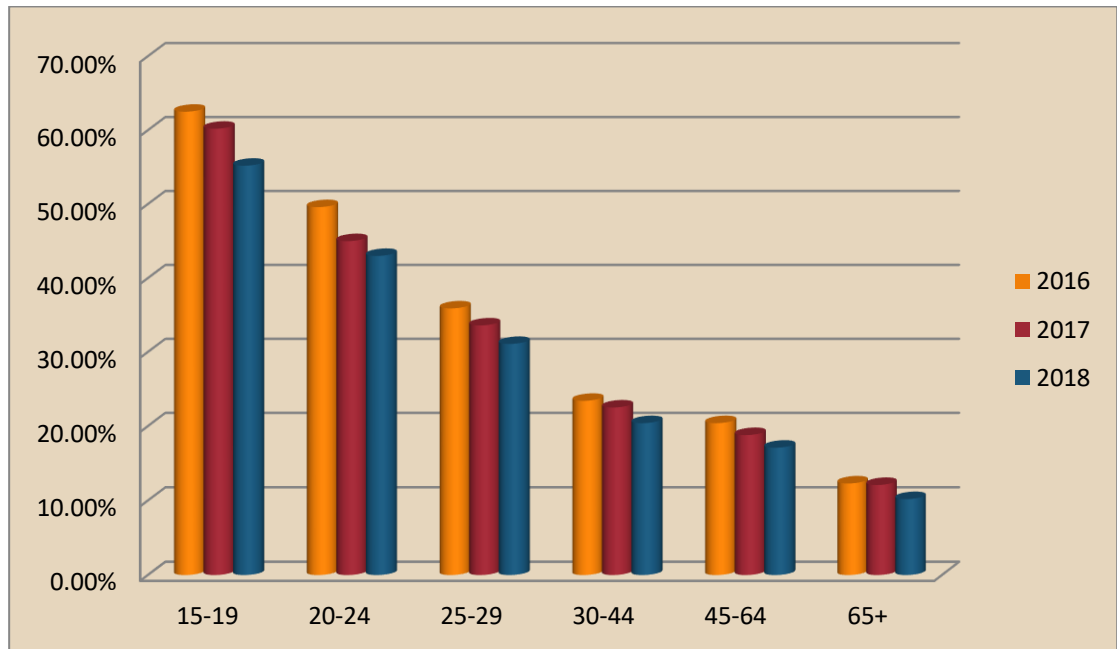
1.8.2. Ηλικιακή κατανομή της Ανεργίας

Εάν εξετάσει κανείς τη σύνθεση των συνολικά καταγεγραμμένων ανέργων, με βάση την ηλικιακή κλίμακα, καταλήγει ότι οι ομάδες που κατεξοχήν πλήττονται από την ανεργία είναι οι νέοι και ειδικότερα οι ηλικίες 15-19 ετών και 20-24 ετών (Matsaganis, 2015; Papadopoulos, 2016). Το ποσοστό ανεργίας τους παραμένει το υψηλότερο, καθώς φτάνει το 53,2% και 42,3% αντίστοιχα στο Δ' τρίμηνο του 2017. Παρόλα αυτά παρουσιάζεται διαχρονική μείωση των ποσοστών της ανεργίας τα τελευταία χρόνια

Από τους 1.006,8 χιλ. άνεργους (Δ' τρίμηνο του 2017), ποσοστό 40,6% είναι άτομα ηλικίας 30-44, ενώ το ποσοστό ανέργων ηλικίας 45-64 ετών παρέμεινε σταθερό σε 32,7%, γεγονός που υποδηλώνει τη δυσκολία απορρόφησής τους στην αγορά εργασίας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το 19,7% των μακροχρόνια ανέργων της συγκεκριμένης περιόδου ήταν νέοι άνεργοι, δηλαδή εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση.

Διάγραμμα 4: Ανεργία κατά ομάδες ηλικιών Α' Τρίμηνο 2016-2018

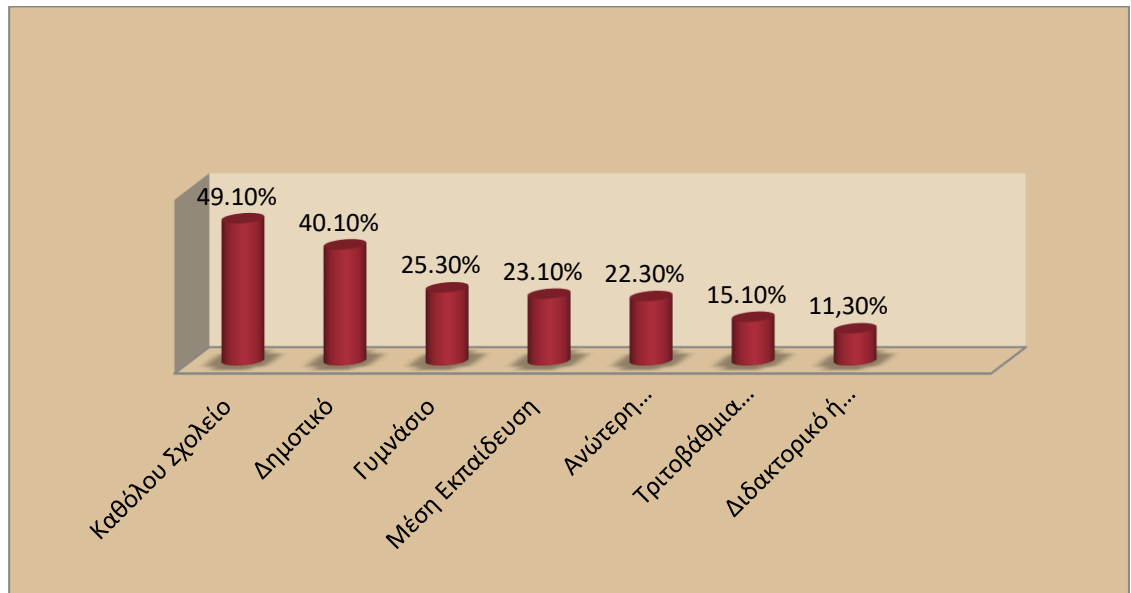
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

1.8.3. Ανεργία σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο

Αναφορικά με τη σύνθεση των ανέργων βάσει μορφωτικού επιπέδου (Δ' τρίμηνο 2017) το 38,3% των εγγεγραμμένων ανέργων έχει απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης και ακολουθούν οι πτυχιούχοι Ανώτατης Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με ποσοστό 22,8% (ΕΛΣΤΑΤ, 2018).

Από την κατανομή της ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης, το Δ' τρίμηνο του 2017, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας παρατηρούνται στην κατηγορία κατόχων διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου (11,3%) και στους πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (15,8%). Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι απόφοιτοι Πολυτεχνικών Σχολών και Πληροφορικής εμφανίζουν υψηλότερες προοπτικές απορρόφησης στην αγορά εργασίας. Απεναντίας, πιο δυσοίωνα εμφανίζεται το μέλλον των αποφοίτων Κοινωνικών Επιστημών, οι οποίοι κατεξοχήν στελέχωναν το δημόσιο τομέα (Livanos, 2010). Επιπλέον, στα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (π.χ απόφοιτοι δημοτικού ή άτομα που δε παρακολούθησαν καθόλου σχολείο) αντιστοιχούν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας.

Διάγραμμα 5: Κατανομή Ανέργων βάσει Μορφωτικού Επιπέδου Α' Τρίμηνο 2018

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

1.8.4 Ανεργία ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Ένα ακόμα ζήτημα που είναι σημαντικό να αναδειχθεί αφορά τις μεταβολές στη δομή της απασχόλησης κατά κλάδο και κατά επάγγελμα. Την περίοδο 2008-2017 μια σειρά από κλάδους που παραδοσιακά απασχολούσαν μεγάλο τμήμα του εργατικού δυναμικού έχουν υποχωρήσει σε απόλυτη και σχετική σημασία, ενώ άλλοι κλάδοι εμφανίζονται ανερχόμενοι (Αδάμ, Masterson, Παπαδημητρίου, 2015). Από το 2008 έως το 2014, η συρρίκνωση της απασχόλησης ήταν ιδιαίτερα αισθητή, καθώς χάθηκαν περισσότερες από ένα εκατομμύριο θέσεις εργασίας, εξαιτίας της βαθιάς ύφεσης της ελληνικής οικονομίας και της εφαρμογής των μνημονίων.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης της κρίσης, δηλαδή τη περίοδο (2008-2010), η μείωση της απασχόλησης συνολικά ανήλθε σε 241.800 θέσεις εργασίας (Eurostat). Σε όλους τους τομείς σημειώθηκε πτώση της οικονομικής δραστηριότητας με εξαίρεση κάποιους τομείς όπου υπήρξε αύξηση των θέσεων εργασίας. Οι συγκεκριμένοι τομείς ήταν η Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (35.000 θέσεις εργασίας), η Ύδρευση, Αποχέτευση και Διαχείριση Αποβλήτων (2.500), η

Πληροφορική και Επικοινωνία(4.600), οι δραστηριότητες Ανθρώπινης Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας (12.100). Τέλος, οι τομείς που δέχτηκαν ισχυρότατο πλήγμα την εν λόγω περίοδο ήταν ο τομέας των μεταποιήσεων (85.700 θέσεις εργασίας) και των Κατασκευών (84.600), (ΕΛΣΤΑΤ, 2015).

Τα χρόνια της λιτότητας (2010-2014) η κατάσταση στον τομέα της απασχόλησης επιδεινώνεται σημαντικά, καθώς πάνω από το 77% της μείωσης της απασχόλησης (811.400 θέσεις εργασίας) λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 2008 έως το 2014, πτώση σημειώθηκε σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, με εξαίρεση τις διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες. Οι μεγαλύτερες απώλειες σημειώθηκαν στον τομέα των κατασκευών (244.000 θέσεις εργασίας), της μεταποίησης (234.000) και στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο (210.900). Επίσης, η απασχόληση στο δημόσιο τομέα υποχώρησε κατά 67.400 θέσεις εργασίας και στις Μεταφορές κατά 45.000. Αντίθετα, ο τομέας της υγείας και άλλων κοινωνικών υπηρεσιών συρρικνώθηκε κατά 24.200 θέσεις εργασίας (ΕΛΣΤΑΤ, 2015).

Αντιθέτως, η απώλεια θέσεων εργασίας δεν ήταν ίδιας έντασης σε τομείς όπως οι Υπηρεσίες Διαμονής και Εστίασης (10.900), τα ορυχεία και λατομεία (5.900), η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού (5.800), η Επικοινωνία και Πληροφόρηση (3.400), οι κτηματομεσιτικές δραστηριότητες (3.500) κ.α. (ΕΛΣΤΑΤ, 2015).

Πίνακας 6 Μείωση της ανεργίας ανά τομέα της οικονομίας 2008-10 και 2008-14

Τομέας της οικονομίας	2008-10	2008-14
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	35,000	-26,900
Ορυχεία και λατομεία	-4,200	-5,900
Μεταποίηση	-85,700	-234,000
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	-7,800	-5,800
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων και διαχείριση αποβλήτων	2,500	-9,100
Κατασκευές	-84,600	-244,000

Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές	-38,600	-210,900
Μεταφορές και αποθήκευση	-8,500	-45,000
Υπηρεσίες διαμονής και εστίασης	-10,300	-10,900
Επικοινωνία- πληροφόρηση	4,600	-3,400
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	-3,300	-31,200
Κτηματομεσιτικές δραστηριότητες	-2,800	-3,500
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	-30,100	-40,300
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	-1,100	10,000
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	-9,000	-67,400
Εκπαίδευση	-9,200	-36,900
Ανθρώπινη υγεία και κοινωνική εργασία	12,100	-24,200
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	-9,500	-14,000
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	-5,700	-22,100
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	13,800	-27,700

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Έως το 2017 εξακολουθούν να εμφανίζονται οι μεγαλύτερες απώλειες στον κλάδο των κατασκευών και της μεταποίησης. Αντίθετα, οι εξελίξεις στον κλάδο παροχής εστίασης και καταλύματος (κύριες τουριστικές υπηρεσίες), συμβάλλουν σε αύξηση της απασχόλησης από 7,5% σε 10,4% όπως και στον κλάδο της υγείας από 5% σε 6,2%.

Οι τάσεις αυτές γίνονται εμφανείς και κατά την εξέταση των στοιχείων της απασχόλησης κατά επάγγελμα. Ειδικότερα, εμφανίζονται σημαντικές μειώσεις σε δύο μεγάλες κατηγορίες επαγγελματιών, στα διευθυντικά στελέχη και στους ειδικευμένους τεχνίτες. Η απασχόληση των διευθυντικών στελεχών υποχώρησε από 10,4% το γ' τρίμηνο του 2008 σε 2,5% το γ' τρίμηνο του 2017, ενώ των ειδικευμένων τεχνιτών από 14,1% σε 9,4% την αντίστοιχη περίοδο. Η σημαντική μείωση των διευθυντικών

στελεχών υποκρύπτει αφενός τον περιορισμό και τον εξορθολογισμό των διοικητικών δραστηριοτήτων και αφετέρου το γεγονός ότι μια σειρά από αυτοαπασχολούμενοι με περιορισμένο αριθμό προσωπικού (κυρίως οι ιδιοκτήτες μικρών εμπορικών καταστημάτων) καταγράφονταν σε αυτή την κατηγορία.

Από την άλλη, η μείωση στους εξειδικευμένους τεχνίτες μπορεί να σχετιστεί άμεσα με τη συρρίκνωση της απασχόλησης στον κλάδο των κατασκευών, καθώς σε αυτό τον κλάδο απασχολούνταν η πλειονότητα των εξειδικευμένων τεχνιτών στην ελληνική οικονομία. Με άλλα λόγια, οι ομάδες επαγγελματιών που πλήττονται περισσότερο από την κρίση είναι των αυτοαπασχολούμενων με μικρό αριθμό προσωπικού και των εξειδικευμένων τεχνιτών, δηλαδή παραδοσιακές κατηγορίες επαγγελματιών (Mavridis, Vatalis, 2015).

Αντίθετα, τα επαγγέλματα που σχετίζονται με υπηρεσίες εμφανίζουν σημαντική αύξηση από 14,6% του συνόλου σε 23,9%. Αντίστοιχα, σημαντική αύξηση εμφανίζουν τα επαγγέλματα που σχετίζονται με επιστημονικές δραστηριότητες, καθώς η συμμετοχή τους στο σύνολο αυξάνεται από 14,8% σε 18,9% (ΕΛΣΤΑΤ, 2018).

Από τα παραπάνω είναι πλέον εμφανής η τάση τριτογενοποίησης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα με υποχώρηση παραδοσιακών κλάδων του δευτερογενούς τομέα (κατασκευές και μεταποίηση) αλλά και της αυτοαπασχόλησης. Πλέον ενισχύεται η σημασία του κλάδου των υπηρεσιών. Αυτή η εξέλιξη παρακωλύει, τις προοπτικές ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας μεσοπρόθεσμα, καθώς ο κλάδος μεταποίησης παράγει τη μεγάλη πλειονότητα των διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών. Επιπλέον, η ενίσχυση του κλάδου της μεταποίησης έχει ουσιαστικό αντίκτυπο στο ισοζύγιο πληρωμών και συμβάλλει στην εξισορρόπηση προηγούμενων ανισορροπιών στη διεθνή θέση της χώρας. Η περαιτέρω ενίσχυση του κλάδου του τουρισμού από μόνη της συνιστά θετική εξέλιξη για την οικονομία.

1.8.5. Γεωγραφική κατανομή της Ανεργίας

Όσον αφορά στην κατανομή της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας εμφανίζεται στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας με 29,1%,

ενώ ακολουθούν η Δυτική Ελλάδα με 26,1%, τα Ιόνια Νησιά 24,5%, το Βόρειο Αιγαίο 23,9% και η Ήπειρος 23,2%.

Αντιθέτως, στις περιφέρειες με τη χαμηλότερη εγγεγραμμένη ανεργία ξεχωρίζουν η Πελοπόννησος με 16,3%, το Νότιο Αιγαίο 17,3%, η Κρήτη 17,6% και η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη με ποσοστό ανεργίας 17,8%. Τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας των παραπάνω νησιωτικών Περιφερειών και της Πελοποννήσου σε έναν βαθμό αποδίδονται στην τουριστική τους κίνηση με αποτέλεσμα να εμφανίζουν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα απέναντι στην κρίση σε σχέση με τις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας (Bakas, Papapetrou, 2014; Giannakis, Bruggeman, 2015). Το γεγονός αυτό συνέβαλε σημαντικά στον περιορισμό της φτώχειας στις συγκεκριμένες Περιφερειακές Ενότητες.

Εντούτοις, σε απόλυτα μεγέθη, ο μεγαλύτερος αριθμός ανέργων αφορά την Αττική (371,1 χιλ ή 36,9%) και την Κεντρική Μακεδονία (181,5 χιλ ή 18%), εφόσον οι συγκεκριμένες Περιφέρειες είναι οι μεγαλύτερες πληθυσμιακά περιοχές (Alexandrakis, Karafolas, 2015).

Διάγραμμα 6: Κατανομή της Ανεργίας στις Περιφέρειες Α' Τρίμηνο 2018

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

1.9. Οικονομικές Επιπτώσεις της Ανεργίας στην Κοινωνία

Μετά το 2010 όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις υποχρεώθηκαν από τους διεθνείς πιστωτές- δανειστές να ακολουθήσουν μια πολύ αυστηρή οικονομική και δημοσιονομική πολιτική. Στην πραγματικότητα, οι συνέπειες των αντιμέτρων ήταν καταστροφικές για την πραγματική οικονομία και ούτω καθεξής για την πραγματική ζωή και την ευημερία. Πολλοί άνθρωποι δε μπορούσαν να αγοράσουν τα βασικά είδη διατροφής, άλλοι αναζητούν τρόφιμα σε κάδους απορριμμάτων και στους δρόμους παρατηρείται πληθώρα άστεγων. Η μακρά ύφεση επηρέασε όχι μόνο τη φυσική και ψυχική υγεία του ελληνικού λαού αλλά και την πρόσβασή του στις υπηρεσίες υγείας (Κενεκελένης, Καρανικολάου 2014).

1.9.1. Οικονομική στενότητα και υλική αποστέρηση των ελληνικών νοικοκυριών

Η συνέχιση των πολιτικών λιτότητας, η υπερφορολόγηση και η αυξημένη ανεργία φαίνεται να εντείνουν ακόμα περισσότερο τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά στις οικονομικές τους συναλλαγές καθώς και στην κάλυψη των βασικών τους αναγκών.

Όσον αφορά τη δυνατότητα έγκαιρης πληρωμής λογαριασμών ΔΕΚΟ, παρατηρήθηκε σε σχέση με το 2015 περιορισμένη αύξηση των νοικοκυριών που εμφανίζουν καθυστέρηση στην αποπληρωμή τους. Ολοένα και περισσότεροι πολίτες αποφεύγουν να πληρώσουν τους λογαριασμούς τους όπως η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, ενώ οι κλοπές ηλεκτρικής ενέργειας ξεπέρασαν κάθε προσδοκία (Mavridis, 2018). Από το 2008 έως το 2016 οι κλοπές έχουν αυξηθεί σχεδόν 1000%. Το 2015, τα χρήματα που εξακολουθούσαν να οφείλονται στη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού ήταν περίπου 2,3 δις ευρώ. Το Δεκέμβριο του 2016 υπήρχαν 1.536.305 καταναλωτές που οφείλουν στη ΔΕΗ κάτω από 1000 ευρώ και συνολικά 469,4 εκ ευρώ.

Την ίδια στιγμή εμφανίζεται μια αξιοσημείωτη αύξηση των νοικοκυριών που εμφανίζουν καθυστέρηση στην πληρωμή των δανειακών τους υποχρεώσεων καθώς και των ενοικίων από 14,3% το 2015 σε 15,3% το 2016. Οριακή αύξηση από 53,4% σε 53,6% εμφανίζει και το ούτως ή άλλως ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό των νοικοκυριών που αδυνατεί να ανταποκριθεί στην κάλυψη έκτακτων αναγκών. Μάλιστα, σε σχέση με το 2009 το ποσοστό αυτό διπλασιάζεται, γεγονός που αναδεικνύει την οικονομική

στενότητα στην οποία έχουν περιέλθει τα ελληνικά νοικοκυριά εξαιτίας της δραστηκής μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος και των αποταμιεύσεων (Ανδριοπούλου, Παπαδόπουλος, Τσάκλογλου, 2013).

Ιδιαίτερα ανησυχητική κρίνεται η ισχυρή αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών που αδυνατούν να καταναλώσουν γεύμα με κρέας, ψάρι ή κοτόπουλο κάθε 2^η μέρα από 12,9% το 2015 σε 14,4% το 2016 (Mavridis, 2018). Αυτό αποδεικνύει ότι η οικονομική δυσπραγία των ελληνικών νοικοκυριών αποτυπώνεται και στη ζήτηση πιο ανελαστικών αγαθών, όπως τα παραπάνω διατροφικά είδη. Οριακή μείωση παρατηρείται σε καταναλωτικές ανάγκες όπως η εξασφάλιση επαρκούς θέρμανσης και η πραγματοποίηση διακοπών τουλάχιστον μία εβδομάδα μακριά από το σπίτι. Τέλος, ισχυρή αύξηση εμφανίζει το ποσοστό των νοικοκυριών στην Ελλάδα τα οποία αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις συνήθεις υποχρεώσεις τους από 22,3% το 2009 σε 38,2% το 2015 για να αυξηθεί περαιτέρω το 2016 στο 40,6% (Eurostat).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, καταλήγει κανείς ότι το 2016 εμφανίστηκε μια περαιτέρω πτώση του βιοτικού επιπέδου των νοικοκυριών, τη στιγμή που τα νοικοκυριά της Ε.Ε φαίνονται να εξέρχονται από τις αρνητικές επιπτώσεις της ευρύτερης κρίσης στην Ευρωζώνη. Το αποτέλεσμα είναι να διευρύνονται ακόμη περισσότερο οι αποκλίσεις στο βιοτικό επίπεδο μεταξύ του πληθυσμού της Ελλάδας και της Ε.Ε.

1.9.2. Ανισότητες, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Η καθημερινή ζωή έγινε σκληρή για την πλειοψηφία των ανθρώπων και οι κοινωνικοί παράγοντες όπως η φτώχεια και η ανισότητα του εισοδήματος επιδεινώθηκαν σοβαρά (ΟΑΣΑ 2016). Ειδικά μετά το τρίτο Μνημόνιο το 2015, οι επιπτώσεις ήταν καταστροφικές για την ήδη επιβαρυνόμενη ελληνική οικονομία. Για παράδειγμα, το κόστος των αγαθών αυξήθηκε περαιτέρω καθώς αυξήθηκε ο ΦΠΑ σε όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες π.χ τρόφιμα, ξενοδοχεία, βιβλία και φαρμακευτικά προϊόντα (Mavridis, 2018).

Όσον αφορά τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, τα άτομα που κινδυνεύουν από τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό ανέρχονταν στο 35,6% του

πληθυσμού το 2016. Σύμφωνα με την Eurostat, ο δείκτης αυτός αντιστοιχεί στο άθροισμα των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή στερούνται υλικής στέρισης ή ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας. Το όριο πλέον για να θεωρηθεί κάποιος φτωχός μειώθηκε από 7.219 ευρώ το 2008 σε 5.297 ευρώ το 2016. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι εάν κάποιος λαμβάνει στην Ελλάδα περισσότερα από 5297 ευρώ το 2016 δε θεωρείται φτωχός και πιθανότατα αποκλείεται από παροχές και άλλες κοινωνικές μεταβιβάσεις (Mavridis, 2018).

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι ο αριθμός των αστέγων αυξήθηκε κατά πολύ από το 2009 έως το 2016. Η κατάσταση επιδεινώθηκε περαιτέρω μετά την κατάργηση της προηγούμενης επιδότησης της κύριας στέγης (Οργανισμός Στέγασης Εργαζομένων ΟΕΚ) το 2012. Το 2017, στην Αθήνα 1 στους 70 ανθρώπους είναι άστεγοι. Το εν λόγω φαινόμενο εντάθηκε βαθμιαία από το 2011.

Επιπρόσθετα, πολλοί άνθρωποι αδυνατούσαν να πληρώσουν τους φόρους τους στο κράτος και τα δάνεια στις τράπεζες. Μεταξύ του 2009 και του 2016 οι μη καταβληθέντες φόροι προς το κράτος τριπλασιάστηκαν. Σχεδόν ένας στους δύο φορολογούμενους δεν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του στις φορολογικές αρχές. Τον Μάρτιο του 2017 έχουν ήδη επιβληθεί μέτρα επιβολής του νόμου σε 889.455 φορολογούμενους (Παναγόπουλος, 2017). Επιπλέον, υπάρχουν σοβαρά προβλήματα με το ιδιωτικό χρέος, το συνολικό τραπεζικό χρέος (κόκκινα δάνεια) και το χρέος των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (Μπαλούρδος, Πετράκη, 2012).

Από το 2009 έως το 2016 παρατηρήθηκε σταδιακή μείωση των τραπεζικών καταθέσεων (Mavrakis, 2018). Η αποταμίευση των τραπεζών μειώθηκε σχεδόν κατά το ήμισυ από 237,5 δις ευρώ το 2009 σε 121,4 δις ευρώ το 2016 (Βαμβούκας, Κολάσα- Σικιαρίδη, 2017). Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος το 2017, οι τραπεζικές αποταμιεύσεις έφτασαν στα χαμηλότερα επίπεδα από το 2001, κάτω από τα 120 δις ευρώ. (Κολάσα- Σικιαρίδη, 2017). Είναι προφανές ότι οι Έλληνες προσπάθησαν να διατηρήσουν το προηγούμενο βιοτικό τους επίπεδο και να πληρώνουν τις υποχρεώσεις τους προς το κράτος, όπως οι φόροι, καταναλώνοντας τις τραπεζικές τους αποταμιεύσεις. Χωρίς τραπεζική αποταμίευση οι εγχώριες επενδύσεις μειώνονται και η ανάπτυξη της χώρας εξαφανίζεται (Hardouvelis, Gkionis, 2016).

1.9.3. Ευελιξία της αγοράς Εργασίας και Κατώτατος Μισθός

Αξίζει να αναφερθεί ότι η σημαντική αύξηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας οδήγησε σε τεράστια ανασφάλεια θέσεων εργασίας.. Σε καμία περίπτωση η ευελιξία της εργασίας δεν επέφερε την επιθυμητή αύξηση της απασχόλησης και μείωση της ανεργίας στην ελληνική αγορά εργασίας (Karamanis, Lyz, 2014). Σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας, το 54,74% των νέων θέσεων εργασίας δεν είναι μόνιμες το 2016.

Το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας προϋπήρχε της οικονομικής κρίσης και τα τελευταία χρόνια χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Η αδήλωτη εργασία πέρα από την απώλεια δημοσίων εσόδων, οδηγεί σε στρεβλώσεις του ανταγωνιστικού πλαισίου και πλήττει ιδιαίτερα τα πιο ευάλωτα στρώματα των εργαζομένων, τους άνεργους, τους νέους και τους οικονομικούς μετανάστες (Κούζης, 2016). Οι συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων που έχουν πληγεί βαθύτατα από την παρατεταμένη οικονομική ύφεση και την αβεβαιότητα εξαναγκάζονται σε απασχόληση αδήλωτης εργασίας (Williams, 2014).

Από το σύνολο των χωρών με θεσμοθετημένο κατώτατο μισθό, η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα που προχώρησε σε αλλεπάλληλες μειώσεις του. Μέσω της συρρίκνωσης του κατώτατου μισθού (σε πραγματικούς και ονομαστικούς όρους) αλλά και σε συνδυασμό με την απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, μετέτρεψαν τον κατώτατο μισθό από εργαλείο προστασίας των χαμηλόμισθων και ευάλωτων ομάδων, σε εργαλείο μείωσης των μισθών στον ιδιωτικό τομέα και εσωτερικής υποτίμησης. Η εσωτερική υποτίμηση μέσω της μείωσης των μισθών, δεν οδήγησε σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας στην Ελλάδα. Αντίθετα, με τη μείωση της δυνατότητας κατανάλωσης, μειώθηκε υπέρμετρα η ζήτηση, τροφοδοτώντας έναν κύκλο ύφεσης και αποεπένδυσης (Mavridis, 2018).

Συγκρίνοντας τις έρευνες Εργατικού Δυναμικού των ετών 2009, 2017 αναφορικά με τους μισθούς στον ιδιωτικό τομέα προκύπτει ότι το 2017 έχει αυξηθεί εντυπωσιακά το ποσοστό των εργαζομένων με μηνιαίες αποδοχές μικρότερες των 700 ευρώ (37,4% το 2017 από 13,1% το 2009), ενώ έχει μειωθεί στο μισό το ποσοστό αυτών που είχαν αμοιβές μεταξύ 900-1.300 ευρώ (16,8% το 2017 και 35,7% το 2009) Μόνο το 2011, λόγω της προσπάθειας ενίσχυσης της ευελιξίας της εργασίας, ο

ελάχιστος μισθός μειώθηκε κατά το ένα τρίτο και έφτασε τα 511 ευρώ το μήνα για έναν άπειρο εργαζόμενο ηλικίας κάτω των 25 ετών (Matsaganis, Leventi, 2014).

Ανάλογες διαφοροποιήσεις και μειώσεις εισοδημάτων παρατηρούνται και για τους εργαζόμενους στον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα (Matsaganis, Leventi, 2014). Έχει αυξηθεί το ποσοστό των εργαζόμενων με αμοιβές κάτω των 1000 ευρώ (29,8% το 2017, 18,9% το 2009) μικρή αύξηση έχει παρατηρηθεί και στο ποσοστό των αμοιβών μεταξύ 1000-1100 ευρώ (16,2% το 2017, 13% το 2009) αλλά έχει μειωθεί το ποσοστό των αμοιβών μεταξύ 1100-1600 ευρώ (34,3% το 2017, 46,5% το 2009) και το ποσοστό όσων είχαν μηνιαίες αποδοχές άνω των 1600 ευρώ (4,7% το 2017 από 10,9% το 2009).

Τέλος, με βάση τον μέσο μισθό πλήρους απασχόλησης που επικρατεί στην ιδιωτική οικονομία (775 ευρώ, ΕΛΣΤΑΤ) το εισόδημα που χάνεται με άμεσο τρόπο από την ανεργία ανέρχεται σε 12 δις ευρώ ή 7% του ΑΕΠ.

1.9.4. Μετανάστευση των νέων στο εξωτερικό και το δημογραφικό πρόβλημα

Η ανεργία όσον αφορά τους νέους μεταξύ των ετών 2008 και 2016 σχεδόν διπλασιάστηκε από 22,5% το 2008 σε 51,9% το 2016, που είναι το χειρότερο ρεκόρ στην Ε.Ε. Το φαινόμενο της ανόδου της ανεργίας σχετίζεται με το φαινόμενο της διαρροής εγκεφάλων, στο οποίο πολλοί νέοι, απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μεταναστεύουν στο εξωτερικό για οικονομικούς λόγους (Dalla, Chatzoudes, Karasavoglou, 2013; Labrianidis, Vogiatzis, 2013).

Σύμφωνα με τον διεθνή μη κυβερνητικό οργανισμό Endeavour Greece, η διαρροή εγκεφάλων ανέρχεται σε 350.000 έως 427.000 Έλληνες μεταξύ Ιανουαρίου 2008 και Ιουνίου 2016. Ακόμη χειρότερα, νέα στοιχεία δείχνουν ότι 450.000 γηγενείς εγκατέλειψαν την Ελλάδα κατά την περίοδο 2008-2016 προκειμένου να βρουν εργασία στο εξωτερικό (Χρυσοπούλου, 2017). Επομένως, εξαιτίας της αυξανόμενης ανεργίας και της διαρροής εγκεφάλων στο εξωτερικό επηρεάζεται αρνητικά όχι μόνο η παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας αλλά και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, συντάξεις (Dietrich, 2012; Labrianidis, Vogiatzis, 2013).

Ταυτόχρονα, αξίζει να επισημανθεί ότι παρατηρείται μια συνεχιζόμενη μείωση του γενικού πληθυσμού λόγω της επιδείνωσης του ποσοστού γεννήσεων με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,9% μεταξύ 2009 και 2015. Οι νέες οικογένειες δε μπορούν πλέον να αντέξουν το παιδί λόγω υψηλού κόστους. Το φαινόμενο αυτό αυξάνει το έλλειμμα γεννήσεων και πλέον παρατηρείται σταθερή μείωση του πληθυσμού ηλικίας κάτω των 15 ετών. Ως απόρροια, η μείωση των γεννήσεων οδηγεί σε μείωση του εργατικού δυναμικού και συνεπώς σε περικοπές συντάξεων και στον άρδην κλονισμό του ασφαλιστικού συστήματος (Christopoulos, Kalantonis, Stavroulakis, 2014).

2. Literature Review

Σε αυτό το μέρος παρουσιάζεται μία σύνοψη και οι διαστάσεις της Social Cognitive Theory. Ακόμα, αναπτύσσονται κάποιες υποθέσεις. Σκοπός είναι να διακρίνει κανείς πόσο η ανεργία τα τελευταία δέκα χρόνια της οικονομικής κρίσης επηρέασε ψυχολογικά την ελληνική κοινωνία όσον αφορά το Self-Efficacy. Το μοντέλο που θα αναπτυχθεί σε επόμενη ενότητα στηρίζεται στη Bandura's Social Cognitive Theory. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, όλοι οι άνθρωποι αποτελούν μέρος της κοινωνίας και για αυτό το λόγο αποκτούν τη γνώση παρατηρώντας τους άλλους. Επομένως, η δράση, η ψυχολογία και οι σκέψεις καθορίζονται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του καθενός, από το περιβάλλον και τις συμπεριφορές των άλλων ανθρώπων.

Η συμβολή της Social Cognitive Theory είναι καίριας σημασίας για τη ψυχολογία και την οργανωσιακή συμπεριφορά. Μαζί με το Self-Efficacy διαθέτουν την ικανότητα να προβλέψουν την ανθρώπινη απόδοση και το λόγο που κάποιοι λειτουργούν διαφορετικά σε παρόμοιες καταστάσεις (Bandura, 1977). Η έρευνά μας διαφέρει από προηγούμενες έρευνες που βασίζονται στη παραδοσιακή θεωρία της παροχής κινήτρων, καθώς το Self -Efficacy διαδραματίζει σημαντικό ρόλο όχι μόνο σε τομείς όπως οι πωλήσεις, η έρευνα παραγωγικότητας, η προσαρμογή στις προηγμένες τεχνολογίες, η επιλογή επαγγέλματος, η απόκτηση ικανοτήτων, η εκμάθηση και τα επιτεύγματα αλλά και στη ψυχολογία.

Αδιαμφισβήτητα, η συμβολή της συμπεριφορικής διοίκησης και της παροχής κινήτρων είναι σημαντική. Ωστόσο, η Social Cognitive Theory με το Self- Efficacy χρειάζονται στην παρούσα φάση προκειμένου να συμβάλλουν στη κατανόηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ανθρωπίνων πόρων.

Στη συνέχεια ακολουθεί λεπτομερής παρουσίαση του μοντέλου της έρευνας και των υποθέσεων.

2.1. Social Cognitive Theory

Ο ψυχολόγος Albert Bandura είχε χρησιμοποιήσει το συμπεριφορικό και κοινωνικό πλαίσιο εκμάθησης το οποίο ονόμασε «Social Cognitive Theory». Η συμβολή της εν λόγω θεωρίας ήταν καίριας σημασίας για τη ψυχολογία και την οργανωσιακή συμπεριφορά. Καταρχήν, η Social Cognitive Theory έχει πιο ευρεία και συνεκτική έννοια από την συμπεριφορική και κοινωνική εκμάθηση. Η Social Cognitive Theory δε περιορίζεται μόνο στη συμπεριφορική διοίκηση, αλλά περιέχει θέματα εκμάθησης αλλά και μεθόδους αλλαγής της συμπεριφοράς (Maddux, Sherer, 1982)

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Social Cognitive Theory, αποκτά κανείς τη γνώση παρατηρώντας τους υπόλοιπους ανθρώπους (Luthans, Stajkovic, 1998). Το κοινωνικό μέρος της Social Cognitive Theory αναγνωρίζει την κοινωνική προέλευση της ανθρώπινης σκέψης και δράσης (οτιδήποτε μαθαίνει ο καθένας μας όντας μέρος της κοινωνίας). Αντίθετα, το γνωστικό τμήμα της θεωρίας αναγνωρίζει τη σημαντική συμβολή της διαδικασίας της σκέψης στα κίνητρα, τη συμπεριφορά και τη δράση των ανθρώπων. Το μεγαλύτερο μέρος της γνώσης και της συμπεριφοράς των ατόμων που εργάζονται σε επιχειρηματικούς οργανισμούς εξαρτάται από το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν και δραστηριοποιούνται. Από την άλλη πλευρά, οι μεμονωμένοι υπάλληλοι εξακολουθούν να ενεργούν με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες και ανάλογα με τα μοναδικά προσωπικά τους χαρακτηριστικά.

Οι άνθρωποι μαθαίνουν παρατηρώντας τους άλλους. Η Social Cognitive Theory εξηγεί την οργανωτική συμπεριφορά από την άποψη της αμοιβαίας αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του εργαζόμενου (μοναδικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του), του περιβάλλοντος (αντιληπτές συνέπειες από το οργανωτικό περιβάλλον) και της συμπεριφοράς (προηγούμενες επιτυχίες ή αποτυχίες). Κάθε συμπεριφορά που παρατηρείται μπορεί να αλλάξει τον τρόπο σκέψης ενός ατόμου (γνώση). Επιπλέον, το περιβάλλον που δημιουργείται μπορεί να επηρεάσει τις μεταγενέστερες συμπεριφορές (Luthans, Stajkovic, 1998).

Μπορεί οι τρεις ανωτέρω παράγοντες να είναι παρόντες σε συγκεκριμένο χρόνο και σε συγκεκριμένο περιβάλλον, αυτό δε σημαίνει ότι όλοι ασκούν ισότιμη και ταυτόχρονη επίδραση στον εργαζόμενο. Επομένως, οι σχετικές επιδράσεις που ασκούνται από έναν δύο ή και τους τρεις αλληλεπιδρώντες παράγοντες στην

ανθρώπινη συμπεριφορά θα ποικίλουν ανάλογα με τις διαφορετικές δραστηριότητες, τα διαφορετικά άτομα και τις διαφορετικές περιστάσεις (Flammer, 2009).

Η Social Cognitive Theory εξηγεί πως τα άτομα χρησιμοποιούν πέντε βασικές ικανότητες προκειμένου να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες για να υιοθετήσουν τη δική τους συμπεριφορά (Bandura, 1997). Από τις συγκεκριμένες ικανότητες είναι πιο εύκολο να αντιληφθεί κανείς το λόγο που τα άτομα συμπεριφέρονται διαφορετικά σε παρόμοιες καταστάσεις.

Με το Symbolizing Capability οι άνθρωποι επηρεάζονται όχι μόνο από την άμεση εμπειρία αλλά και από τις έμμεσες εκδηλώσεις. Αποκτούν τη γνώση όχι από επίπονη προσπάθεια αλλά από συμβολικά συμβάντα που μεταφέρουν μηνύματα. Έτσι είναι σε θέση να κατασκευάσουν πιθανές λύσεις και να αξιολογούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Με το Forethought Capability τα άτομα προγραμματίζουν τις πράξεις τους για το άμεσο μέλλον, αναμένουν τις πιθανές συνέπειες των πράξεών τους και θέτουν στόχους για τους εαυτούς τους.

Σύμφωνα με το Vicarious Learning Capability τα άτομα αποκτούν τη γνώση παρατηρώντας τη συμπεριφορά των άλλων (συνομηλίκων, συναδέλφων) και τα αποτελέσματα των πράξεών τους. Όσο πιο περίπλοκη, πολυδάπανη και επικίνδυνη είναι μια δράση τόσο περισσότερα θα είναι τα λάθη. Με αυτό τον τρόπο τα άτομα θα είναι σε θέση να αποκτήσουν περισσότερη γνώση

Με το Self-Regulatory Capability οι άνθρωποι ρυθμίζουν τις προθέσεις και τις συμπεριφορές από μόνοι τους. Δηλαδή τα άτομα καθοδηγούν τις ενέργειές τους και θέτουν στόχους προσπαθώντας να τους εκπληρώσουν (Bandura, 1997). Με αυτόν τον τρόπο, τα άτομα αποκτούν δεξιότητες και καθίστανται πιο αποδοτικοί.

Το Self-Reflective Capability ωθεί τα άτομα να σκεφτούν και να αναλύσουν τις σκέψεις και τις ενέργειές τους. Με αυτό τον τρόπο αντιλαμβάνονται περισσότερο τόσο το περιβάλλον όσο και τους εαυτούς τους. Έτσι είναι σε θέση να αναπτύξουν νέες ιδέες, να προσαρμόσουν τις σκέψεις τους και να αναλάβουν ανάλογες ενέργειες.

Όλα τα παραπάνω είδη συμπεριφοράς σχετίζονται άμεσα με το Self- Efficacy. Διαθέτουν ισχυρή προβλεπτική ικανότητα και συνεπώς μεγάλη είναι η συνεισφορά τους για πιο αποτελεσματική διοίκηση της ανθρώπινης απόδοσης (Luthans, Stajkovic, 1998).

2.2. Self- Efficacy

Το Self Efficacy αναφέρεται στις πεποιθήσεις των ατόμων και την εμπιστοσύνη σχετικά με τις ικανότητές τους να κινητοποιηθούν, να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους και να αναλάβουν τη δράση που απαιτείται για την διαχείριση διάφορων καταστάσεων (Bandura, 1977). Το Self Efficacy αποτελεί θεμελιώδη λίθο για την Social Cognitive Theory καθώς δίνει έμφαση στο ρόλο της εκμάθησης και της κοινωνικής εμπειρίας για την ανάπτυξη της προσωπικότητας. Η συμβολή του Self Efficacy στην αλλαγή της συμπεριφοράς και στη ψυχοθεραπεία είναι αξιόλογη (Bandura, 1977; Adams & Beyer, 1977; Bandura, Adams, Hardy & Howells, 1980). Η συγκεκριμένη ψυχολογική διαδικασία λειτουργεί ως ακολούθως.

Τα άτομα πριν κάνουν τις επιλογές τους και αρχίσουν την προσπάθειά τους, τείνουν να σταθμίζουν, να αξιολογούν και να ενσωματώνουν πληροφορίες σχετικά με τις ικανότητές τους. Οι σκέψεις για το εάν θα καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις προσδοκίες καθορίζουν το self efficacy και επομένως την προσπάθεια που θα καταβάλουν για το εκάστοτε έργο και για πόσο καιρό θα συνεχιστεί αυτή η προσπάθεια.

Τα άτομα με πληθώρα αποτυχιών στη ζωή τους ενδέχεται να διακατέχονται από low self efficacy. Ακόμη, στρεσάρονται πιο εύκολα (Mills, Pajares & Herron, 2006; Erkan & Saban, 2011; Anyadubalu, 2010) και θεωρούν ότι οποιαδήποτε μελλοντική προσπάθεια τους δε θα έχει επιτυχή έκβαση (Bandura, 1977; Hsieh & Kang, 2010; Graham, 2006; Hsieh & Schallert, 2008). Αντιθέτως, όσοι διακρίνονται για τις αναρίθμητες επιτυχίες στη ζωή τους διαθέτουν high self efficacy (Bandura, 1997) και εμπιστεύονται τον εαυτό τους (Flammer, 2015). Εκτιμάται ότι όταν επρόκειτο να περατώσουν οποιαδήποτε εργασία θα συνεχίσουν την προσπάθειά τους ακόμα και υπό το πρίσμα δυσμενών περιστάσεων και αβέβαιων αποτελεσμάτων (Bandura, 1997).

Επομένως, οι πεποιθήσεις των ατόμων σχετικά με τις ικανότητές τους ασκούν καταλυτική επιρροή στην απόδοσή τους. Μάλιστα, για την πρόβλεψη της απόδοσης δε θα στηριχτεί κανείς στις πραγματικές ικανότητες των ατόμων αλλά στο πόσο εμπιστεύονται τον εαυτό τους ότι μπορούν να τα καταφέρουν (Bandura, 1977; Schunk, 1991). Για αυτό το λόγο τα άτομα που διακρίνονται από high efficacy θα

καταβάλλουν επαρκή προσπάθεια, η οποία εάν εκτελεστεί θα παράγει επιτυχή αποτελέσματα. Αντιθέτως, όσοι διαθέτουν low efficacy είναι πιθανό να σταματήσουν τις προσπάθειες σε πρώιμο στάδιο και να αποτύχουν στο έργο.

2.3. Locus of Control

Το Locus of Control είναι ένα χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς και επηρεάζει την ανθρώπινη συμπεριφορά σε ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων που σχετίζονται με τη μάθηση και την επίτευξη στόχων (Rotter, Chance, and Phares, 1972). Το Locus of Control είναι ο βαθμός στον οποίο οι άνθρωποι πιστεύουν ότι διαθέτουν αυτοέλεγχο των γεγονότων στη ζωή τους μέσω των πράξεων τους. (Lefcourt, 1976).

Τα άτομα με internal locus of control θεωρούν ότι διαθέτουν αυτοέλεγχο της τύχης τους και αισθάνονται ότι μέσω των πράξεων τους μπορούν να καθορίσουν τα γεγονότα της ζωής και του περιβάλλοντος τους. Θεωρούν ότι κάθε δράση έχει τις συνέπειές της, γεγονός που τους κάνει να δεχτούν ότι τα πράγματα συμβαίνουν και εξαρτάται από αυτούς εάν θέλουν να έχουν τον έλεγχο των αποτελεσμάτων ή όχι. Συνεπώς, υποστηρίζουν την άποψη ότι η σκληρή δουλειά θα τους οδηγήσει στην επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων (Kurt, Dharani, Peters, 2012).

Από την άλλη τα άτομα με external locus of control, θεωρούν ότι οι πράξεις και η ζωή τους ελέγχονται από τυχαίους παράγοντες όπως είναι η μοίρα και η τύχη (Jacobs, Lawson, Joy, Waddell, Erin L. Webb, Alicia, 2011). Άλλοι θεωρούν ότι ο κόσμος είναι υπερβολικά περίπλοκος για κάποιον να προβλέψει ή να ελέγξει με επιτυχία τα αποτελέσματά του. Οι συγκεκριμένοι τείνουν να κατηγορούν τους άλλους παρά τους ίδιους για τα αποτελέσματα της ζωής τους.

Παρόλα αυτά δε θα πρέπει να θεωρηθεί ότι το internal locus of control συνδέεται αποκλειστικά με τις πράξεις ενώ το external locus of control με τη τύχη. Πρέπει να καταστεί αντιληπτό ότι όσοι διακρίνονται από Internal Locus of Control επιδιώκουν περισσότερο την επιτυχία. Απεναντίας, τα άτομα με External Locus of Control αισθάνονται ότι ελέγχουν λιγότερο τη τύχη τους.

Είχε αποδειχθεί ότι το Locus of Control έχει την ικανότητα να προβλέψει την απόδοση στην εργασία (Locke και Durham, 1997). Συνεπώς, υποθέτουμε ότι τα άτομα με αυτοέλεγχο των πράξεων και της ζωής τους θα αισθάνονται περισσότερο

την ανάγκη για επιτυχία. Για αυτό το λόγο θα καταβάλουν το μέγιστο της προσπάθειας τους. Το πιθανότερο είναι ότι θα είναι πιο αποδοτικοί και ότι εν τέλει θα φτάσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

H1: Μια θετική συμπεριφορά στο Locus of Control θα επηρεάσει θετικά το Self Efficacy.

2.4. Indecisiveness

Όλοι οι άνθρωποι λαμβάνουν διάφορες αποφάσεις, οι οποίες ασκούν καταλυτική επιρροή στη πορεία της ζωής τους (James, 1980; Hartung, Porfeli και Vondracek, 2005, Hacket και Betz, 1995). Από τις πιο σημαντικές αποφάσεις που θα κληθεί ο καθένας να λάβει σχετίζεται με την επαγγελματική σταδιοδρομία, η οποία είναι μια περίπλοκη διαδικασία.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, οι συνεχώς μεταβαλλόμενες αλλαγές του εργασιακού περιβάλλοντος, ωθούν ολοένα και περισσότερα άτομα να προβούν σε αλλαγές της σταδιοδρομίας καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Μερικοί άνθρωποι είναι σε θέση να λαμβάνουν εύκολα τέτοιες αποφάσεις, ενώ κάποιοι άλλοι αντιμετωπίζουν ανυπέρβλητες δυσκολίες. Οι συγκεκριμένοι θα αναγκαστούν να διαχειριστούν μόνοι τους το πρόβλημα είτε να αναζητήσουν βοήθεια από σύμβουλους επαγγελματικής σταδιοδρομίας (Betz and Serling, 1993). Παρόλα αυτά πρόκειται για προσωρινό πρόβλημα που οφείλεται συνήθως σε διαπροσωπικές διαφορές και σε ελλιπή πληροφόρηση (Brown and Lent, 2008).

Αντιθέτως, η αναποφασιστικότητα (Indecisiveness) είναι ένα χρόνιο πρόβλημα. Σε αυτή τη περίπτωση η δυσκολία λήψης απόφασης εκτείνεται σε όλους τους τομείς της ζωής μας (Osipow, 1999). Έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι αναποφασιστοι χρειάζονται περισσότερο χρόνο προκειμένου να λάβουν μια απόφαση (Frost and Shows, 1993), είναι πιο αναβλητικοί (Rassin and Muris, 2005), χρειάζονται περισσότερες πληροφορίες ώστε να λάβουν αποφάσεις (Rassin, Muris, Franken, Smit and Wong, 2007) και διαλογίζονται περισσότερο τα αναδυόμενα πιθανά προβλήματα των αποφάσεων τους (Germeijs and Verschueren, 2011). Επομένως, τα συγκεκριμένα άτομα δυσκολεύονται να επιλέξουν τα κατάλληλα επαγγελματικά μονοπάτια στη ζωή τους (Gayton, Clavin and Broida, 1994; Germeijs, Verschueren and Soenens, 2006).

Επιπλέον, η αναποφασιστικότητα σχετίζεται με προσωπικά χαρακτηριστικά όπως η χαμηλή αυτοεκτίμηση (low self-esteem), το άγχος και το external locus of control (Germeijs and De Boeck, 2002; Germeijs & Verschueren, 2011; Santos, 2001). Συνεπώς, η αναποφασιστικότητα θεωρείται παράγοντας κινδύνου και αποτυχίας στη διαδικασία λήψης επαγγελματικών αποφάσεων (Germeijs et al., 2006).

Τα άτομα με υψηλότερα επίπεδα Self Efficacy και Locus of Control δείχνουν περισσότερη εμπιστοσύνη στους εαυτούς τους και στις αποφάσεις τους. Συνεπώς, δεν είναι αναποφασιστά. Προηγούμενες εμπειρικές έρευνες έχουν αποδείξει την αρνητική συσχέτιση του Self Efficacy και Locus of Control με το Indecisiveness (Di Fabio, Palazzeschi, Bar-On, 2012). Συνεπώς καταλήγουμε στις παρακάτω υποθέσεις.

H2: Μια θετική συμπεριφορά Indecisiveness θα επηρεάσει αρνητικά το Locus of Control.

H3: Μια θετική συμπεριφορά Indecisiveness θα επηρεάσει αρνητικά το Self Efficacy.

2.5. Self- Doubt

Στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στα επιτεύγματα και τις επιτυχίες. Όλοι λίγο πολύ επιδιώκουν να εμφανίζονται πιο πετυχημένοι σε σχέση με τους υπόλοιπους (James, 1980; Shlenker & Weigold, 1989) στην εργασία τους, στον αθλητισμό, στις αίθουσες διδασκαλίας και γενικότερα σε όλους τους τομείς της ζωής τους.

Εξαιτίας αυτής της υπέρμετρης σημασίας που αποδίδεται στην επιτυχία, η αβεβαιότητα κάποιων για τις ικανότητες και τα φυσικά ταλέντα τους, προκαλεί αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα δηλαδή κατά πόσο μπορούν να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους. Είναι πολύ πιθανό τα συγκεκριμένα άτομα να έχουν αμφιβάλει για τους εαυτούς πολλάκις σε παρελθούσες καταστάσεις. Συνεπώς, όταν διαχειρίζονται οποιαδήποτε πρόκληση, κυριαρχεί ο φόβος της αποτυχίας. Για αυτό το λόγο επιδιώκουν την ανάπτυξη στρατηγικών.

Το Self- handicapping (Berglas και Jones, 1978) είναι μία από τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα άτομα προκειμένου να διαχειριστούν το χρόνιο Self-Doubt. Σε περιπτώσεις μη διασφάλισης της επιτυχίας κάποιοι σαμποτάρουν την απόδοσή τους, δηλαδή θεωρούν ότι η αποτυχία αποδεικνύει τις περιορισμένες ικανότητές τους. Για

αυτό το λόγο δεν επιδιώκουν πάση θυσία την επιτυχία. Υπονομεύουν την απόδοσή τους προκειμένου να καταστήσουν διφορούμενη την αιτία μιας κακής απόδοσης. Επομένως, οι Self Handicappers προστατεύουν τους εαυτούς τους με το συμπέρασμα ότι διαθέτουν περιορισμένες ικανότητες και για αυτό οδηγούνται στην αποτυχία (Arkin & Baumgardner, 1985; Jones & Bergal, 1978).

Ωστόσο, το Self- handicapping δεν είναι η μόνη διαθέσιμη στρατηγική για την διαχείριση της αμφιβολίας. Από τους Berglas και Jones χρησιμοποιήθηκε ο όρος overachievement. Υποστήριξαν ότι και στις δύο περιπτώσεις ο φόβος της αποτυχίας δείχνει την ικανότητα. Οι μεν καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να αποφύγουν την αποτυχία και οι άλλοι δέχονται την αποτυχία ως μία εναλλακτική. Μπορεί φαινομενικά οι δύο έννοιες να φαντάζουν αντίθετες, ωστόσο, τόσο οι self-handicappers όσο και οι overachievers κινητοποιούνται από το αίσθημα του Self-doubt (Berglas και Jones, 1978).

Όσοι χαρακτηρίζονται Overachievers εμφανίζονται ανήσυχοι για τα αποτελέσματα των πράξεων τους. Για αυτό το λόγο πασχίζουν να αποδίδουν όσο το δυνατόν γίνεται περισσότερο. Αποφεύγουν την αποτυχία πάση θυσία και είναι ικανοποιημένοι όταν εκπληρώνουν τις προσδοκίες και τους στόχους τους. Αισθάνονται ευχαρίστηση με τις υπερπροσπάθειες που καταβάλουν, τη σκληρή δουλειά και τις μεγάλες προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν (Jackson, 1967).

Παρόλα αυτά έχει υποστηριχθεί ότι οι Overachievers δεν εργάζονται σκληρά εξαιτίας της ακόρεστης επιθυμίας τους για επιτυχία. Αυτό που επιδιώκουν είναι να κερδίσουν την κοινωνική αποδοχή (Lynch, 1996 και Poehlmann, 1994). Επομένως, θεωρούν ότι η αξία τους διασφαλίζεται μέσω της επιτυχίας και της καλής απόδοσής. Για αυτούς η αποτυχία είναι καταστροφική. Παρουσιάζονται ανασφαλείς σχετικά με την μελλοντική τους απόδοση. Για αυτό το λόγο αναγκάζονται να καταβάλλουν σε κάθε περίπτωση υπερπροσπάθεια, η οποία είναι απόρροια του Self- doubt και του Concern with Performance (Poehlmann, Oleson & Arkin, 1996).

Επομένως, καταλήγει κανείς ότι το Self Doubt οδηγεί σε μια ποικιλία στρατηγικών και συμπεριφορών. Σε σχέση με τις μεταβλητές Self Efficacy και Locus of Control αναμένεται αρνητική συσχέτιση. Όσο περισσότερο αμφιβάλλει κανείς για τις ικανότητες του, τόσο λιγότερο αυτοέλεγχο διαθέτει και συνεπώς εκτιμάται ότι η

αποτελεσματικότητα του θα είναι χαμηλότερη. Για αυτό το λόγο καταλήγουμε στις παρακάτω υποθέσεις.

H4: Μια θετική συμπεριφορά Self-Doubt θα επηρεάσει αρνητικά το Locus of Control.

H5: Μια θετική συμπεριφορά Self-Doubt θα επηρεάσει αρνητικά το Self-Efficacy.

2.6. Concern with Performance

Όπως ήδη είναι γνωστό από προηγούμενη ενότητα στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στην επιτυχία. Κάποιοι αισθάνονται αυτοπεποίθηση και βεβαιότητα για τις ικανότητές τους και για αυτό το λόγο δεν ανησυχούν για την αποδοτικότητά τους. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δε συμβαίνει με όλους.

Τα άτομα που ανησυχούν για την απόδοσή τους είναι αυτά που αμφιβάλλουν για τις ικανότητές τους (Bouffard, Boileau, & Vezeau, 2001; Bouffard & Couture, 2003) Επίσης, χαρακτηρίζονται για την ελλιπή εμπιστοσύνη στους εαυτούς τους. Για αυτό το λόγο αποφεύγουν την ανάληψη δύσκολων καθηκόντων καθώς αισθάνονται ότι θα οδηγηθούν με μαθηματική ακρίβεια στην αποτυχία. Αντιμετωπίζουν τις περίπλοκες υποθέσεις που αντιμετωπίζουν ως απειλές (Church, Elliot & Gable, 1997). Αντιθέτως, είναι πολύ περισσότερο πρόθυμοι να αναλάβουν απλές εργασίες οι οποίες θα τους οδηγήσουν με ασφάλεια σε επιτυχή αποτελέσματα (Elliot & Dweck, 1988). Στα συγκεκριμένα άτομα ελλοχεύει ο κίνδυνος του άγχους και της κατάθλιψης περισσότερο σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Αντιθέτως, όσοι δεν ανησυχούν για την αποδοτικότητά τους διαθέτουν αυτοπεποίθηση για τις ικανότητές τους (Burhans & Dweck, 1995). Θα αναλάβουν άμεσα την περάτωση δύσκολων καθηκόντων και θα τα αντιμετωπίσουν ως πρόκληση και όχι ως απειλή. Έχουν τη τάση να θέτουν προκλητικούς στόχους και να παραμένουν προσηλωμένοι μέχρι να οδηγηθούν στην επιτυχία (Smiley & Dweck, 1994). Για αυτό το λόγο διαθέτουν αυτοέλεγχο των πράξεων τους. Οποιοσδήποτε αποτυχίες προκύπτουν τις αποδίδουν σε ανεπαρκή προσπάθεια, ελλειπείς γνώσεις και δεξιότητες (Boggiano, Barrett, & Kellam, 1993). Είναι πιθανό ότι μέσω της απόδοσής

θα οδηγηθούν στην επιτυχία. Μέσω των προσωπικών τους επιτευγμάτων μειώνεται το άγχος και η ευπάθεια στην κατάθλιψη.

Επομένως, αναμένεται αρνητική συσχέτιση του Concern with Performance με τις μεταβλητές Locus of Control και Self-Efficacy (Burhans and Dweck, 1995). Όσοι εμφανίζονται ανήσυχοι για την απόδοσή τους, είναι πολύ πιθανό να μην ελέγχουν τις πράξεις τους και η αποτελεσματικότητά τους να είναι χαμηλή. Για αυτό το λόγο καταλήγουμε στις παρακάτω υποθέσεις.

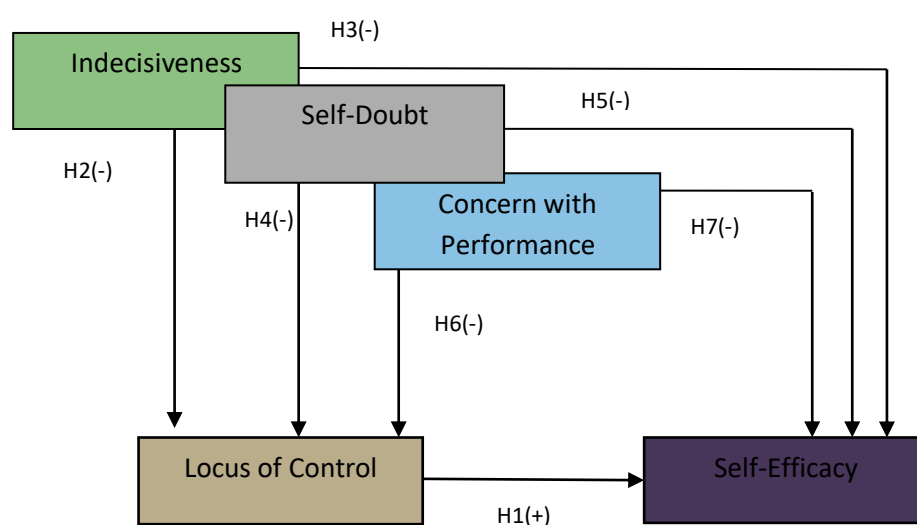
H6: Μια θετική συμπεριφορά Concern with Performance θα επηρεάσει αρνητικά το Locus of Control.

H7: Μια θετική συμπεριφορά Concern with Performance θα επηρεάσει αρνητικά το Self Efficacy.

3. Μέθοδος Έρευνας και Συλλογή Δεδομένων

Η συγκεκριμένη ενότητα μας εισάγει στο πλαίσιο της έρευνας και περιγράφει τις διαδικασίες συλλογής δεδομένων και τις μεθόδους ανάλυσης. Βασιζόμενοι στο θεωρητικό πλαίσιο που προηγήθηκε σε προγενέστερη ενότητα, καταλήξαμε σε ένα συγκεκριμένο μοντέλο έρευνας και υποθέσεις τα οποία θα παρατεθούν στο αμέσως επόμενο μέρος.

3.1. Μοντέλο Έρευνας και Υποθέσεις

3.2. Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην εν λόγω έρευνα αποτελείται από 9 ερωτήσεις της μεταβλητής Concern with Performance, 8 ερωτήσεις της μεταβλητής Self Doubt, 17 ερωτήσεις που αφορούν το Self Efficacy, 6 ερωτήσεις το Social Self Efficacy, 28 το Locus of Control, 3 το Lack of Motivation και εντέλει 4 ερωτήσεις το Indecisiveness. Κάθε απάντηση μετρήθηκε με την κλίμακα από 1 έως 7 Likert Scale (1=Διαφωνώ Απόλυτα, 7=Συμφωνώ Απόλυτα). Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο δεν απευθύνθηκε αποκλειστικά σε ανέργους αλλά και σε ιδιωτικούς και δημόσιους υπαλλήλους, φοιτητές, ελεύθερους επαγγελματίες και συνταξιούχους.

Η συγγραφή του ερωτηματολογίου διεξήχθη στην αγγλική γλώσσα και μεταφράστηκε στα ελληνικά. Πριν τη διεξαγωγή της έρευνας, το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε πιλοτικά σε 10 άτομα προκειμένου να ελεγχθεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του. Δεν υπήρξαν σχετικές παρατηρήσεις και έτσι προχωρήσαμε κανονικά στη διεξαγωγή της έρευνας.

Πίνακας 7 Variable Explanation

Variable Explanation	
Groups of Variables	Structure and Operationalisation of Variables
Self Efficacy	Continuous Variable
Indecisiveness	Continuous Variable
Locus of Control	Continuous Variable
Self Doubt	Continuous Variable
Concern with Performance	Continuous Variable
Demographics (Gender, Age, Education, Marital Status, Type of Work, Income)	1 Dichotomous Variable, 5 Metric Variables

3.3. Δείγμα

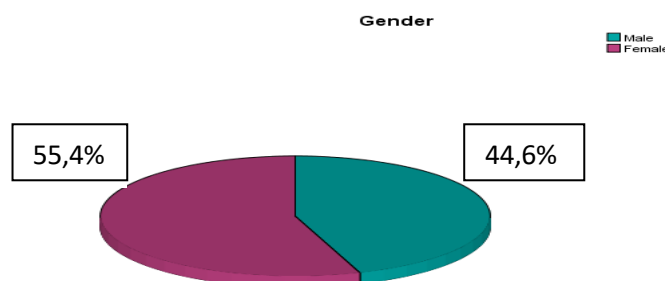
Όπως προαναφέρθηκε στόχος ήταν η διεξαγωγή μελέτης σχετικά με τις ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας στην κοινωνία. Για αυτό το λόγο στο δείγμα μας συμπεριλαμβάνονται οι ιδιωτικοί, και δημόσιοι υπάλληλοι, οι φοιτητές, οι άνεργοι, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι συνταξιούχοι. Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε κατά τους μήνες (Δεκέμβριο 2019 και Ιανουάριο 2020) και το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε τόσο ηλεκτρονικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μέσω κοινωνικής δικτύωσης όσο και σε έντυπη μορφή. Συνεπώς, η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος μας δε συμπεριλαμβάνει μόνο την Αττική αλλά και πολλές περιοχές της ελληνικής επικράτειας.

Το δείγμα αποτελείται από 334 αποκρίσεις, οι οποίες ήταν έγκυρες. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί η ύπαρξη ελλειπουσών τιμών. Το δείγμα ανταποκρίνεται στο επιθυμητό 95% διαστήματος εμπιστοσύνης με 5% περιθώριο στατιστικού σφάλματος.

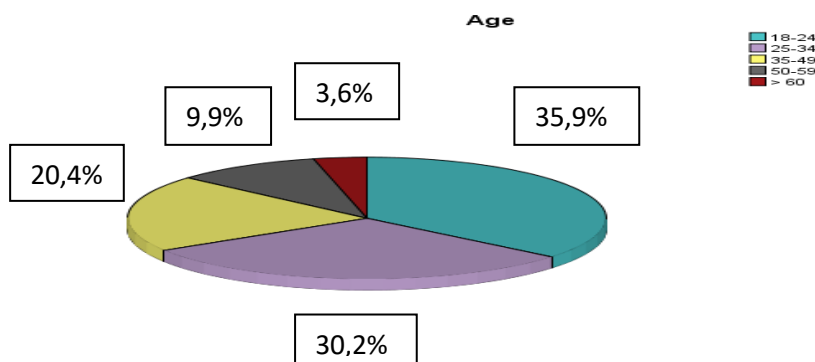
3.4. Περιγραφικά Ευρήματα

Η στατιστική ανάλυση του ερωτηματολογίου διεξήχθη με τη χρήση του στατιστικού πακέτου IBM SPSS 25 εξαιτίας της ικανότητας του να αναλύει πληθώρα ποσοτικών δεδομένων.

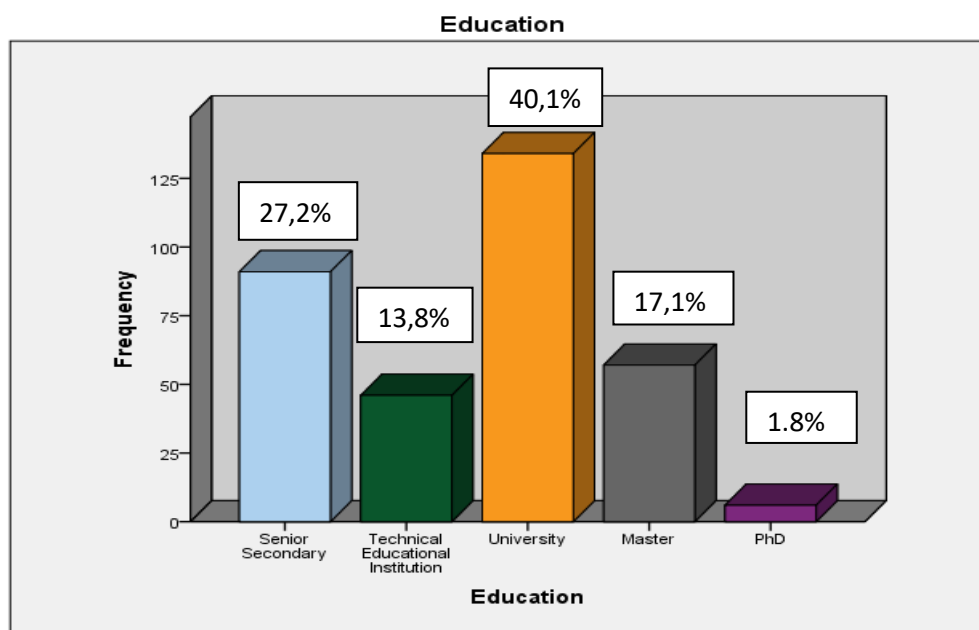
Μοναδική απαίτηση ήταν όλοι οι συμμετέχοντες της έρευνας να έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους. Οι συμμετέχοντες του δείγματος ανέρχονται σε 334 εκ των οποίων το 44,6% αποτελείται από άνδρες και το 55,4% από γυναίκες.

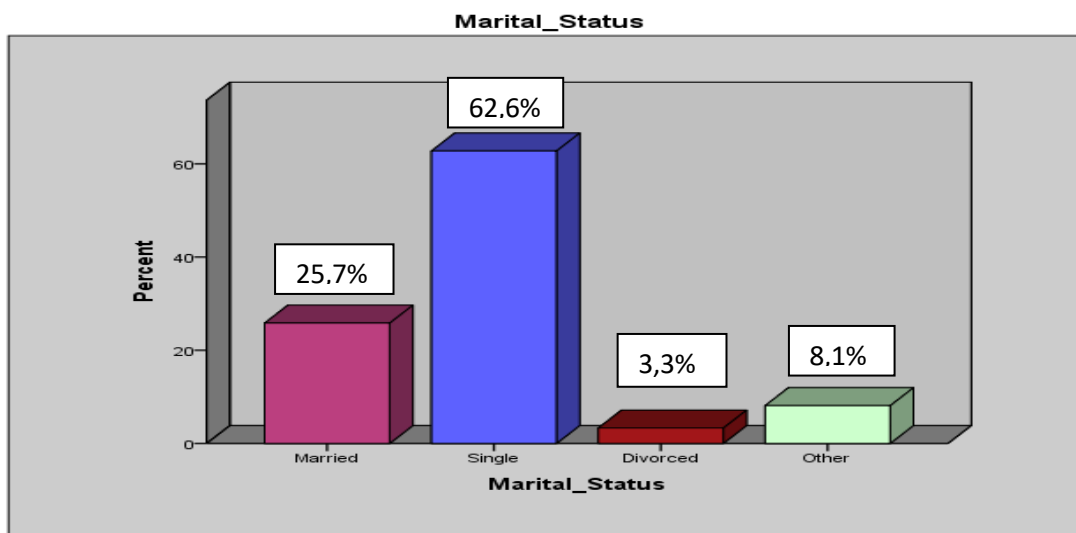
Όσον αφορά την ηλικιακή κατανομή του δείγματος το 35,9% αντιπροσωπεύεται από τις ηλικίες 18-24, το 30,2% από ηλικίες 25-34 ετών και το 20,4% από 35-49 ετών. Οι συμμετέχοντες 50-59 ετών αντιπροσωπεύουν το 9,9% ενώ οι άνω των 60 ετών το 3,6%.

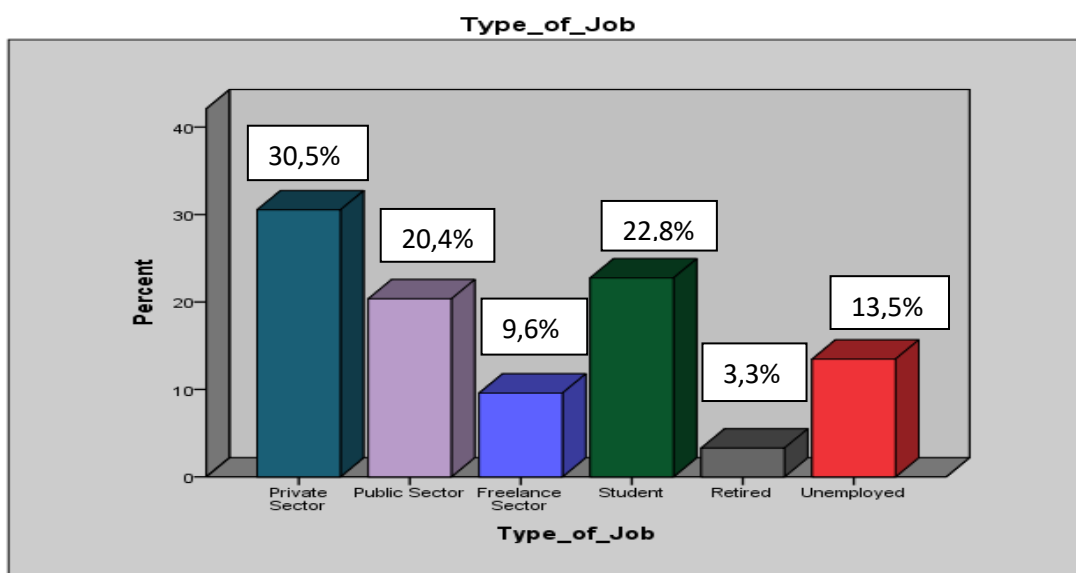
Εν συνεχεία από τον παρακάτω πίνακα αποκτά κανείς πληρέστερη εικόνα για το εκπαιδευτικό επίπεδο του δείγματος. Οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αντιπροσωπεύουν το 27,2% και οι απόφοιτοι τεχνολογικής εκπαίδευσης το 13,8%. Οι απόφοιτοι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης αντιστοιχούν σε 40,1%, οι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος ανέρχονται στο 17,1% και οι κάτοχοι διδακτορικού αντιπροσωπεύουν μόλις το 1.8%.

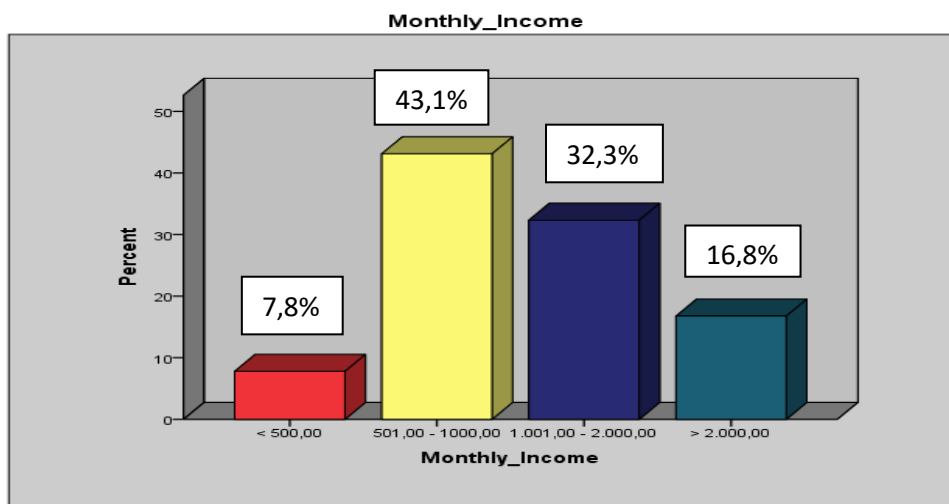
Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση, το 25,7% αφορά τους παντρεμένους ενώ το 62,6% τους ανύπαντρους. Το 3,3% αντιπροσωπεύει τους διαζευγμένους ενώ οποιαδήποτε άλλη κατηγορία ανήκει στο 8,1%.

Σχετικά με τον τύπο της εργασίας, το 30,5% του δείγματος αντιπροσωπεύεται από ιδιωτικούς υπαλλήλους, το 20,4% από δημόσιους υπαλλήλους, ενώ το 9,6% από ελεύθερους επαγγελματίες. Οι φοιτητές αποτελούν το 22,8%, οι συνταξιούχοι το 3,3% και οι άνεργοι το 13,5%.

Σχετικά με το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα το 7,8% δηλώνει εισόδημα μικρότερο των 500 ευρώ και το 43,1% αντιπροσωπεύει την εισοδηματική κλίμακα 501-1000 ευρώ. Το εισόδημα του 32,3% του δείγματος ανέρχεται στα 1001-2000 ευρώ, ενώ μεγαλύτερο των 2000 ευρώ δηλώνει το 16,8% των συμμετεχόντων.

3.5. Crosstabulation και Ευρήματα Συχνότητων

Στο συγκεκριμένο μέρος θα παρουσιαστεί μία δήλωση του ερωτηματολογίου, το αποτέλεσμα της οποίας είναι άξιο αναφοράς. Σχετίζεται με το εκπαιδευτικό επίπεδο και την πρόθεση των ερωτηθέντων να λάβουν μια επαγγελματική απόφαση.

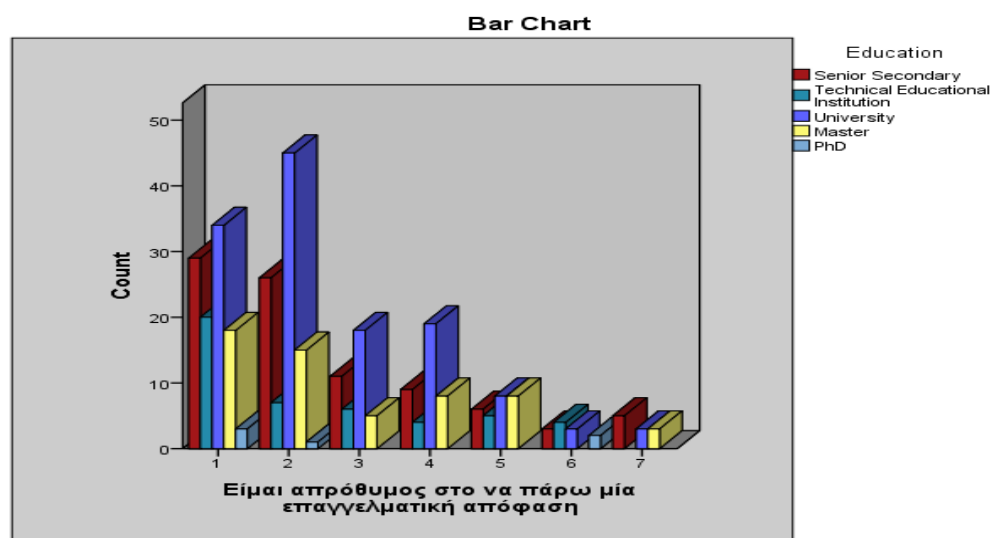
Δήλωση: Είμαι απρόθυμος στο να πάρω μία επαγγελματική απόφαση

Είναι εντυπωσιακό ότι η συντριπτική πλειονότητα των ατόμων όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων εμφανίζονται πρόθυμοι να λάβουν θέση για τις επαγγελματικές αποφάσεις τους. Μάλιστα, όσο υψηλότερο είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο τόσο περισσότερο αποφασιστικοί εμφανίζονται οι συμμετέχοντες. Από τους 6 κατόχους διδακτορικού και 46 απόφοιτους Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης κανένας δε δηλώνει απρόθυμος να πάρει μια επαγγελματική απόφαση. Από τους 130 συμμετέχοντες πανεπιστημιακής εκπαίδευσης μόλις οι 3 συμφωνούν απόλυτα για την απροθυμία τους. Ωστόσο, αυτοί που εμφανίζονται περισσότερο απρόθυμοι να λάβουν μια επαγγελματική απόφαση είναι οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς από τους 89 ερωτηθέντες οι 5 εκδηλώνουν την απροθυμία τους σε απόλυτο βαθμό.

Πίνακας 8 Results of Crosstabulation

The results of Crosstabulation									
Είμαι απρόθυμος να πάρω μια επαγγελματική απόφαση									
Education		1	2	3	4	5	6	7	Total
Senior Secondary	Count	29	26	11	9	6	3	5	89
	Percent	8,8%	7,9%	3,4%	2,7%	1,8%	0,9%	1,5%	27,1%
Technical Educational Institution	Count	20	7	6	4	5	4	0	46
	Percent	6,1%	2,1%	1,8%	1,2%	1,5%	1,2%	0,0%	14,0%
University	Count	34	45	18	19	8	3	3	130
	Percent	10,4%	13,7%	5,5%	5,8%	2,4%	0,9%	0,9%	39,6%
Master	Count	18	15	5	8	8	0	3	57
	Percent	5,5%	4,6%	1,5%	2,4%	2,4%	0,0%	0,9%	17,4%
PhD	Count	3	1	0	0	0	2	0	6
	Percent	0,9%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	0,0%	1,8%
Total	Count	104	94	40	40	27	12	11	328
	Percent	31,7%	28,7%	12,2%	12,2%	8,2%	3,7%	3,4%	100,0%

Διάγραμμα 13

4. Ανάλυση Δεδομένων και Αποτελέσματα

Πριν πραγματοποιηθεί έλεγχος των υποθέσεων της έρευνας αξίζει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκε reverse coding σε όσες μεταβλητές υποδήλωναν αρνητικό περιεχόμενο σύμφωνα με τις οδηγίες των εκάστοτε επιστημονικών άρθρων. Επιπροσθέτως, δε θα πρέπει να παραλειφθεί η ύπαρξη ελλειπουσών τιμών, οι οποίες εντέλει αντικαταστάθηκαν από τον μέσο όρο της κάθε μεταβλητής.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεταβλητή Locus of Control χωρίζεται σε δύο συνιστώσες σύμφωνα με το επιστημονικό άρθρο που χρησιμοποιήθηκε. Για αυτό το λόγο διεξήχθη Principal Component Analysis με Varimax Rotation ζητώντας να εξαχθούν δύο συνιστώσες. Δηλαδή το Locus of Control θεωρείται ως δύο μεταβλητές. Από τη στιγμή που επήλθε λύση στα παραπάνω προβλήματα προχωρήσαμε με τον Cronbach's Alpha προκειμένου να ελέγξουμε την εσωτερική συνέπεια όλων των μεταβλητών. Σχετικά με το Locus of Control έγινε έλεγχος του Cronbach για τη κάθε μια συνιστώσα του ξεχωριστά.

Επιπλέον, πραγματοποιήσαμε reliability tests για κάθε μεταβλητή. Το εύρος του Cronbach's Alpha διαμορφώνεται από 0,709 έως 0,822 σε όλες τις μεταβλητές. Επομένως, το ερωτηματολόγιό μας διακρίνεται για την αξιοπιστία του. Ακόμη, έχει υπολογιστεί ο μέσος όρος για κάθε μεταβλητή ο οποίος κυμαίνεται μεταξύ 3,3765 και 5,1907.

Πίνακας 9

<i>The Mean of Each Construct</i>	
Constructs	Mean
Indecisiveness	3,3765
Self Doubt	3,5756
Concern With Performance	5,1907
Self Efficacy	5,1746
Locus of Control	5,0611

Πίνακας 10

<i>Reliability Tests</i>	
Constructs	Cronbach's alpha
Indecisiveness	0,723
Self Doubt	0,798
Concern With Performance	0,709
Self Efficacy	0,822
Locus of Control 1	0,782
Locus of Control 2	0,749

Η ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης (Linear regression analysis) διεξάγεται προκειμένου να εξεταστεί όχι μόνο πόση από τη μεταβλητότητα της εξαρτημένης μεταβλητής ερμηνεύεται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές αλλά και για ελεγχθεί η

στατιστική σημαντικότητα των υποθέσεων του εκάστοτε μοντέλου. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται η μεταβλητή Self Efficacy ως εξαρτημένη. Επίσης, αναδεικνύονται απαραίτητα για την ανάλυση τα Kruskal Wallis tests και για αυτό το λόγο παρουσιάζονται παρακάτω.

4.1. Μεταβλητές ελέγχου

Στην έρευνα προκειμένου να αποδοθούν οι κατάλληλες εξηγήσεις συμπεριλαμβάνονται μεταβλητές ελέγχου, οι οποίες αφορούν το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα, την οικογενειακή κατάσταση και τον τύπο της εργασίας. Όλες οι μεταβλητές είναι κατηγορικές εκτός από το φύλο, η οποία είναι διχοτομική μεταβλητή.

4.2. Η επίδραση του Concern With Performance, Indecisiveness και Self Doubt στο Locus of Control

Σε αυτό το μέρος θα παρουσιαστεί μια πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση με εξαρτημένη μεταβλητή το Locus of Control και ανεξάρτητες μεταβλητές το Concern With Performance, Indecisiveness και Self Doubt (Model 1). Τα αποτελέσματα της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης όπως και τα σχετικά γραφήματα για τις ενδείξεις κανονικότητας και ετεροσκεδαστικότητας παρουσιάζονται παρακάτω.

Πίνακας 11

<i>The result of multiple linear regression analysis</i>					
<i>Model 1 Summary</i>			<i>Anova</i>		<i>Resid. Stat.</i>
R Square	Adjusted R	Durbin-Watson	F	Sig	Cook's Distance
0,351	0,345	1,920	59,451	0,000	0,735

Από το παραπάνω πίνακα παρατηρεί κανείς ότι το Model 1 ερμηνεύει το 35,1% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής Locus of Control. Το παραπάνω μοντέλο προσεγγίζει τη στατιστική σημαντικότητα επειδή το F Value του Anova test είναι 59,451 και είναι σημαντικό σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας

0,001. Ο Durbin Watson αγγίζει το 1,920 πράγμα το οποίο αποδεικνύει τη μη ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. Ο Cook Distance ανέρχεται σε 0,735 και συνεπώς δε δημιουργεί κάποιο πρόβλημα στο μοντέλο.

Πίνακας 12

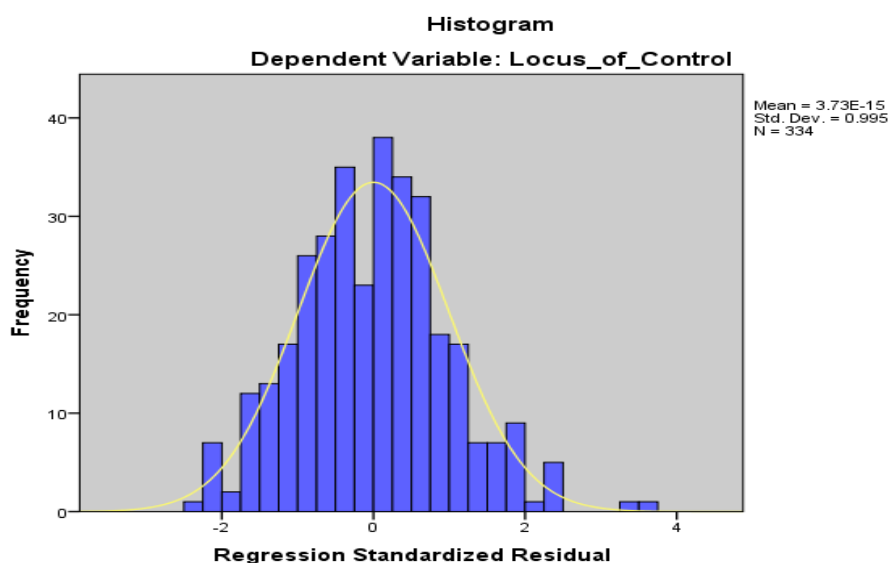
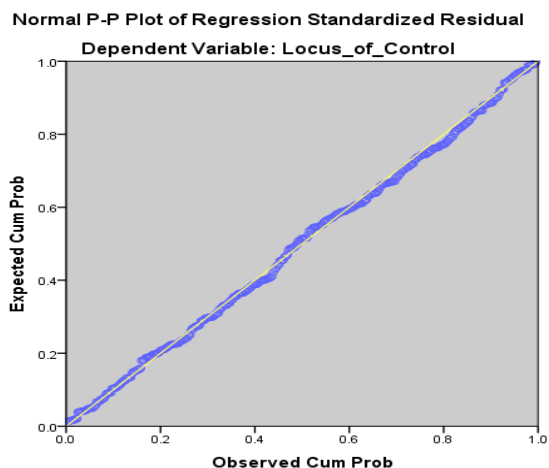
<i>The result of multiple linear regression analysis</i>				
Coefficients				
Dependent variable: Locus of Control				
Independent Variables	Standardised Coefficients	p-value	Tolerance	VIF
Concern with Performance	0,087	0,058	0,951	1,053
Indecisiveness	-0,469	0,000	0,681	1,472
Self Doubt	-0,151	0,005	0,679	1,473

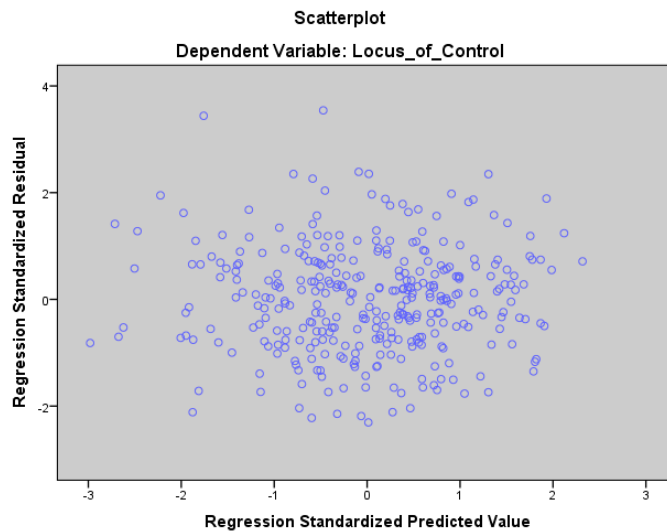
Από το output της ανάλυσης γραμμικής παλινδρόμησης και συγκεκριμένα από τη στήλη Standardised Coefficients διακρίνει κανείς ότι η μεταβλητή Indecisiveness είναι αυτή που ερμηνεύει περισσότερο την εξαρτημένη μεταβλητή Locus of Control σε σχέση με τις υπόλοιπες. Συγκεκριμένα, υφίσταται αρνητική συσχέτιση του Locus of Control με τις μεταβλητές Indecisiveness και Self Doubt. Επομένως, όσο υψηλότερες είναι οι τιμές των παραπάνω μεταβλητών τόσο χαμηλότερο θα είναι το Locus of Control. Αντιθέτως, η θετική συσχέτιση του Locus of Control με το Concern with Performance σημαίνει ότι όσο πιο πολύ ανησυχεί κανείς για την απόδοσή του τόσο πιο υψηλό θα είναι το ατομικό του Locus of Control.

Επιπρόσθετα, ο δείκτης Tolerance φανερώνει πόση από τη μεταβλητότητα της κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής δεν ερμηνεύεται από τις υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές. Με τις τιμές του Tolerance στον παραπάνω πίνακα να κυμαίνονται πάνω από 0,10 και του VIF κάτω από 10 διακρίνει κανείς ότι δεν υφίσταται το πρόβλημα της πολυσυγγραμμικότητας.

Από το Normal Probability Plot του (Model 1) αναμένουμε ότι οι τιμές μας θα συγκεντρώνονται σε μία ευθεία διαγώνια γραμμή από το αριστερό κάτω μέρος του γραφήματος προς τα πάνω δεξιά. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και αποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν αποκλίσεις από την κανονικότητα. Από το Scatter plot του (Model 1) είναι αντιληπτό το επιθυμητό αποτέλεσμα ότι δηλαδή τα κατάλοιπα είναι ισόποσα

διασπαρμένα στο γράφημα και ότι τα περισσότερα τείνουν να προσεγγίζουν το κέντρο. Οποιαδήποτε απόκλιση θα οδηγούσε σε παραβίαση των υποθέσεων και σε ένδειξη ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. Τέλος, από το ιστόγραμμα είναι εμφανές ότι τα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή.

Συνεπώς, οι υποθέσεις H2 και H4 επιβεβαιώνονται από την ανάλυση. Οι μεταβλητές Self Doubt και Indecisiveness παίζουν σημαντικό ρόλο στο Locus of Control. Ωστόσο, δεν επαληθεύεται η αρχική υπόθεση H6 καθώς το Concern with Performance συσχετίζεται θετικά με το Locus of Control και όχι αρνητικά, σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες των (Dweck, Smiley, 1994; Burhams, Dweck 1995). Συνεπώς, όσο περισσότερο ανησυχεί κανείς για την απόδοσή του τόσο πιο πολύ διαθέτει αυτοέλεγχο των πράξεων του.

4.3. Η επίδραση του Locus of Control στο Self Efficacy

Εν συνεχεία θα απεικονιστεί μια ακόμη ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή το Self Efficacy και ανεξάρτητη μεταβλητή το Locus of Control (Model 2). Τα αποτελέσματα της γραμμικής παλινδρόμησης όπως και τα σχετικά γραφήματα για τις ενδείξεις κανονικότητας και ετεροσκεδαστικότητας παρουσιάζονται παρακάτω.

Πίνακας 13

The result of multiple linear regression analysis					
Model 2 Summary			Anova		Resid. Stat.
R Square	Adjusted R Square	Durbin-Watson Square	F	Sig	Cook's Distance
0,383	0,381	2,010	205,730	0,000	0,849

Από τον πίνακα 13 είναι εμφανές ότι το Model 2 ερμηνεύει το 38,3% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής Self Efficacy. Το συγκεκριμένο μοντέλο διακρίνεται για τη στατιστική του σημαντικότητα καθώς το F value του Anova test είναι 205,730 και είναι σημαντικό σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,001. Ο δείκτης Durbin Watson διαμορφώνεται στο 2,010 και φανερώνει τη μη ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. Ο Cook distance παραμένει κάτω από 1 και ανέρχεται στο 0,849. Επομένως, δε δημιουργείται κάποιο πρόβλημα στο μοντέλο.

Πίνακας 14

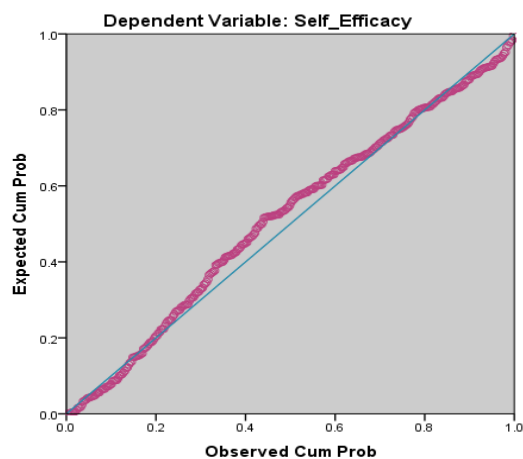
<i>The result of multiple linear regression analysis</i>				
<i>Coefficients</i>				
Dependent variable: Self Efficacy				
Independent Variables	Standardised Coefficients	p-value	Tolerance	VIF
Locus of Control	0,619	0,000	0,866	1,134

Από το output της ανάλυσης γραμμικής παλινδρόμησης διακρίνει κανείς ότι η μεταβλητή Locus of control είναι και η μοναδική που ερμηνεύει την εξαρτημένη μεταβλητή Self Efficacy. Συνεπώς, όσο υψηλότερη η τιμή του καθενός στο Locus of Control τόσο περισσότερη θα είναι και η επιρροή στο ατομικό Self Efficacy.

Επιπρόσθετα, ο δείκτης Tolerance φανερώνει πόση από τη μεταβλητότητα της κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής δεν ερμηνεύεται από τις υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές. Με τις τιμές του Tolerance στον παραπάνω πίνακα να κυμαίνονται πάνω από 0,10 και του VIF κάτω από 10 διακρίνει κανείς ότι δεν υφίσταται το πρόβλημα της πολυσυγγραμμικότητας.

Από το Normal Probability Plot του (Model 2) αναμένουμε ότι οι τιμές μας θα συγκεντρώνονται σε μία ευθεία διαγώνια γραμμή από το αριστερό κάτω μέρος του γραφήματος προς τα πάνω δεξιά. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και αποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν αποκλίσεις από την κανονικότητα. Από το Scatter plot του (Model 2) είναι αντιληπτό το επιθυμητό αποτέλεσμα ότι δηλαδή τα κατάλοιπα είναι ισόποσα διασπαρμένα στο γράφημα και ότι τα περισσότερα τείνουν να προσεγγίζουν το κέντρο. Οποιαδήποτε απόκλιση θα οδηγούσε σε παραβίαση των υποθέσεων και σε ένδειξη ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. Τέλος, από το ιστόγραμμα είναι εμφανές ότι τα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή.

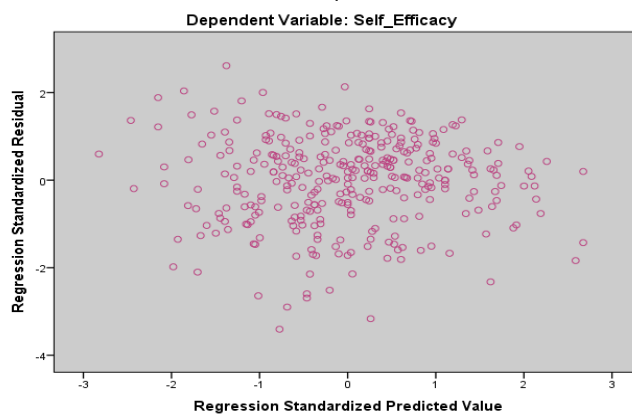
Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Histogram

Scatterplot

Επομένως, η υπόθεση H1 επιβεβαιώνεται από την ανάλυση. Η συμβολή του Locus of Control στο Self Efficacy είναι καθοριστικής σημασίας. Υφίσταται θετική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών σύμφωνα και με προηγούμενες έρευνες των Locke, Durham (1997), Hardy and Howells (1980), Flammer (2015).

4.4. Η επίδραση του **Concern with Performance, Indecisiveness, Self Doubt** και **Locus of Control** στο **Self Efficacy**

Σε αυτό το σημείο θα παρουσιαστεί η τελευταία πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση με εξαρτημένη μεταβλητή το Self Efficacy και ανεξάρτητες μεταβλητές το Concern with Performance, Indecisiveness, Self Doubt και Locus of Control (Model 3). Τα αποτελέσματα της γραμμικής παλινδρόμησης, όπως και τα σχετικά γραφήματα με τις ενδείξεις κανονικότητας και ετεροσκεδαστικότητας παρουσιάζονται στο αμέσως επόμενο μέρος.

Πίνακας 15

<i>The result of multiple linear regression analysis</i>					
<i>Model 3 Summary</i>			<i>Anova</i>		<i>Resid. Stat.</i>
R Square	Adjusted R Square	Durbin-Watson	F	Sig	Cook's Distance
0,555	0,550	1,874	102,575	0,000	0,794

Από το παραπάνω πίνακα διακρίνει κανείς ότι το Model 3 ερμηνεύει το 55,5% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής Self Efficacy. Το αναφερθέν μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό καθώς το F value του Anova test ανέρχεται σε 102,575 και είναι σημαντικό σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,001. Ο δείκτης Durbin Watson διαμορφώνεται στο 1,874 και αποδεικνύει τη μη ύπαρξη αυτοσυσχέτισης. Ο Cook Distance είναι 0,794. Επομένως δεν υφίσταται κάποιο πρόβλημα με το μοντέλο.

Πίνακας 16

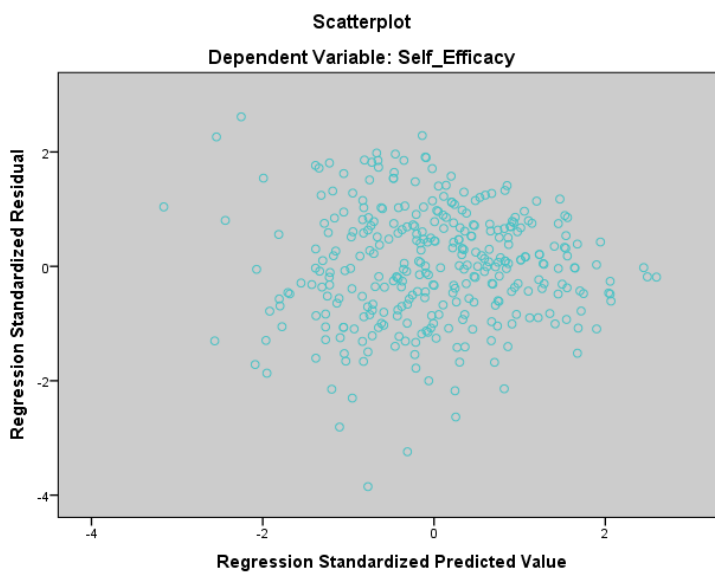
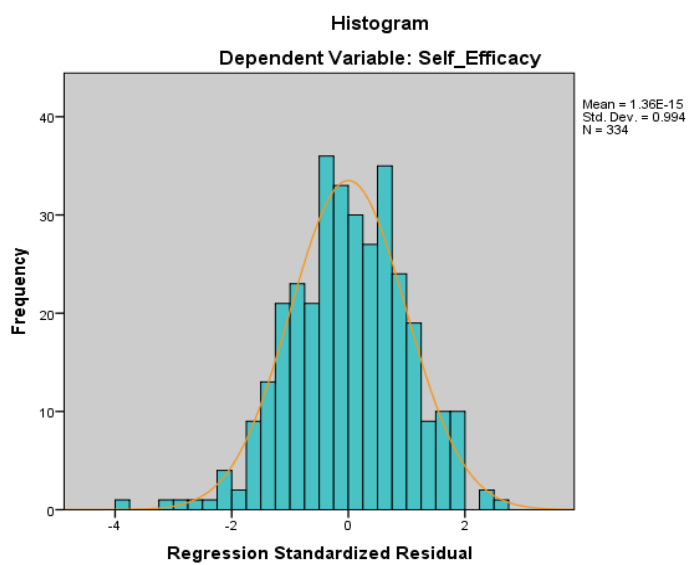
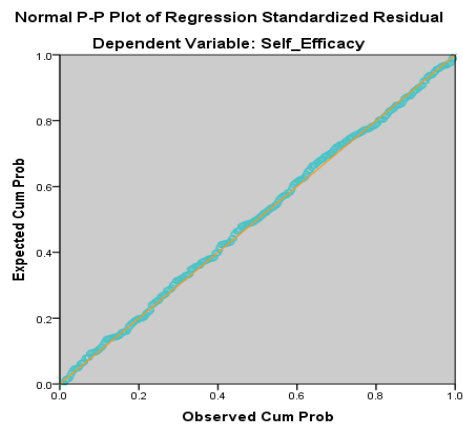
<i>The result of multiple linear regression analysis</i>				
<i>Coefficients</i>				
Dependent variable: Self Efficacy				
Independent Variables	Standardised Coefficients	p-value	Tolerance	VIF

Locus of Control	0,325	0,000	0,649	1,541
Indecisiveness	-0,291	0,000	0,552	1,811
Self Doubt	-0,236	0,000	0,663	1,508
Concern with Performance	0,125	0,001	0,939	1,065

Από το output της ανάλυσης γραμμικής παλινδρόμησης διακρίνει κανείς ότι η μεταβλητή Locus of Control είναι αυτή που ερμηνεύει περισσότερο την εξαρτημένη μεταβλητή Self Efficacy σε σχέση με τις υπόλοιπες μεταβλητές. Συγκεκριμένα, μεταξύ του Self Efficacy και των μεταβλητών Indecisiveness και Self Doubt υφίσταται αρνητική συσχέτιση ενώ με τις μεταβλητές Locus of Control και Concern with Performance θετική συσχέτιση. Συνεπώς, όσο πιο αναποφάσιστος και όσο πιο πολλές αμφιβολίες έχει κανείς για τον εαυτό του, εκτιμάται ότι το Self Efficacy του θα είναι χαμηλότερο. Αντιθέτως, όσο περισσότερο αυτοέλεγχο των πράξεων του διαθέτει κανείς και ανησυχεί για την απόδοση του, τόσο πιο πιθανό είναι ότι το Self Efficacy του θα είναι υψηλότερο.

Επιπλέον, ο δείκτης Tolerance φανερώνει πόση από τη μεταβλητότητα της κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής δεν ερμηνεύεται από τις υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές. Με τις τιμές του Tolerance στον παραπάνω πίνακα να κυμαίνονται πάνω από 0,10 και του VIF κάτω από 10 διακρίνει κανείς ότι δεν υφίσταται το πρόβλημα της πολυσυγγραμμικότητας.

Από το Normal Probability Plot του (Model 3) παρατηρεί κανείς ότι οι τιμές μας θα συγκεντρώνονται σε μία ευθεία διαγώνια γραμμή από το αριστερό κάτω μέρος του γραφήματος προς τα πάνω δεξιά. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν αποκλίσεις από την κανονικότητα. Από το Scatter plot του (Model 3) είναι αντιληπτό το επιθυμητό αποτέλεσμα ότι δηλαδή τα κατάλοιπα είναι ισόποσα διασπαρμένα στο γράφημα και ότι τα περισσότερα τείνουν να προσεγγίζουν το κέντρο. Οποιαδήποτε απόκλιση θα οδηγούσε σε παραβίαση των υποθέσεων και σε ένδειξη ύπαρξης ετεροσκεδαστικότητας. Τέλος, από το ιστόγραμμα είναι εμφανές ότι τα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή.

Εν κατακλείδι, από την ανάλυση καταλήγει κανείς στην επαλήθευση των υποθέσεων H1, H3 και H5. Επομένως, η συμβολή του Indecisiveness, Self Doubt, και Locus of Control είναι καθοριστικής σημασίας για το Self Efficacy. Ωστόσο, ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η απόρριψη της υπόθεσης H7. Το γεγονός αυτό συμβαίνει καθώς το Concern with Performance συσχετίζεται θετικά με το Self Efficacy και όχι αρνητικά σύμφωνα με την αρχική υπόθεση. Επομένως, όσο περισσότερο ανησυχεί και αγχώνεται κανείς για την απόδοση του τόσο πιο παραγωγικός αποδεικνύεται. Αυτό το αποτέλεσμα αντικρούει προηγούμενες έρευνες των Rogers, Sherer (1982) Strube, Bailey (1988), Elliot and Church (1997) Lynch, Harackiewicz (1998).

4.5. Ανάλυση Anova

Πραγματοποιήθηκαν όλες οι αναλύσεις Anova (Between groups analysis) για τα δημογραφικά στοιχεία του ερωτηματολογίου με εξαρτημένη μεταβλητή σε κάθε περίπτωση τη κάθε μεταβλητή (Indecisiveness, Self Doubt, Concern with Performance, Self Efficacy, Locus of Control). Η μόνη ανάλυση Anova (Between groups analysis) η οποία ήταν στατιστικά σημαντική ήταν αυτή με εξαρτημένη μεταβλητή το Indecisiveness και ανεξάρτητη το Gender, εφόσον το p-value είναι μικρότερο του 0,05 και συγκεκριμένα διαμορφώνεται σε 0,013. Το συμπέρασμα είναι ότι οι γυναίκες είναι πιο αναποφάσιστες σε σχέση με τους άνδρες.

Πίνακας 17

The results of Kruskal-Wallis Test				
Indecisiveness	N	Mean	F	Sig
Male	149	3,1838	6,284	0,013
Female	185	3,5318		
Total	334	3,3765		

5. Συζήτηση και Συμπεράσματα

Η έρευνά μας βασίστηκε στη συλλογή δεδομένων από ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από 334 άτομα. Η συμβολή του είναι ότι για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε η Social Cognitive Theory ώστε να εξεταστούν οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας στην ελληνική κοινωνία τα τελευταία δέκα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Στηριζόμενοι στην Social Cognitive Theory παρουσιάσαμε ένα αξιόπιστο προβλεπτικό μοντέλο του Self-Efficacy.

Στην ανάλυσή μας χρησιμοποιήθηκε η Ανάλυση Γραμμικής Παλινδρόμησης για έλεγχο και εξακρίβωση των υποθέσεων μας. Στη πρώτη περίπτωση εξαρτημένη μεταβλητή ήταν η Locus of Control, ενώ ανεξάρτητες μεταβλητές το Indecisiveness, Concern with Performance και Self-Doubt. Στο δεύτερο μοντέλο που αναπτύχθηκε εξαρτημένη μεταβλητή ήταν το Self-Efficacy και ανεξάρτητη το Locus of Control. Επιπλέον, στη τρίτη περίπτωση εξαρτημένη μεταβλητή αποτέλεσε το Self Efficacy με ανεξάρτητες μεταβλητές το Locus of Control, Indecisiveness, Concern with Performance και Self-Doubt. Τέλος, οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε κατηγορίες σύμφωνα με τα δημογραφικά στοιχεία.

Όπως ήταν αναμενόμενο το Locus of Control διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στο να ερμηνεύει ικανοποιητικά το Self-Efficacy. Η άποψη αυτή είχε υποστηριχθεί από διάφορους ερευνητές όπως οι Kurt, Dharani, Peters, (2012), Locke και Durham, (1997).

Η μεταβλητή Indecisiveness όπως είχε αρχικά εκτιμηθεί αναμενόταν ότι θα επηρέαζε αρνητικά το Self-Doubt σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες των Germeijs και De Boeck (2002) Germeijs & Verschueren (2011), Santos (2001), Di Fabio, Palazzeschi, Bar-On, (2012). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώθηκε από την ανάλυσή μας.

Για τη μεταβλητή Self-Doubt οι εκτιμήσεις υποστήριζαν ότι θα επηρέαζε αρνητικά το Self-Efficacy. Η εν λόγω υπόθεση επαληθεύεται στην έρευνά μας και δεν αντιτίθεται με τις παρελθούσες έρευνες των Arkin & Baumgardner (1985), Jones & Bergal (1978).

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η αρχική υπόθεση σχετικά με το Concern with Performance υποστήριξε την αρνητική επιρροή του στο Self-Efficacy

σύμφωνα με έρευνες των Bouffard, Boileau, & Vezeau (2001), Bouffard & Couture (2003), Church, Elliot & Gable (2000), Elliot & Dweck (1988), Burhans & Dweck (1995). Ωστόσο από την ανάλυσή μας προκύπτει ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Διαπιστώνεται η ύπαρξη θετικής συσχέτισης μεταξύ Concern with Performance και Self-Efficacy. Επομένως, τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης όσο περισσότερο ανησυχεί κανείς για την απόδοσή του και τις ικανότητές του, τόσο πιο αποτελεσματικός θα αποδεικνύεται.

Επιπροσθέτως, σχετικά με το πόσο αναποφάσιστα εμφανίζονται τα άτομα να προβούν σε μια επαγγελματική απόφαση προκύπτει το παρακάτω εύρημα. Μπορεί η οικονομική κρίση να βύθισε την ελληνική κοινωνία σε παρατεταμένη ανεργία, ωστόσο ελάχιστα άτομα εμφανίζονται εντελώς απρόθυμα να πάρουν μια επαγγελματική απόφαση. Μάλιστα όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο της κοινωνίας (κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος και διδακτορικού) τόσο πιο πρόθυμα είναι τα άτομα να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να αποφασίσουν για τη μελλοντική τους επαγγελματική σταδιοδρομία.

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι πραγματοποιήθηκε επιπλέον ανάλυση στα δημογραφικά στοιχεία της έρευνάς, η οποία δείχνει στατιστική σημαντικότητα μονάχα στη σχέση Indecisiveness και Gender. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι οι γυναίκες είναι πιο αναποφάσιστες σε σχέση με τους άνδρες. Άλλωστε, τα τελευταία χρόνια είναι γνωστό ότι οι γυναίκες είναι αυτές που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια και τη μακροχρόνια ανεργία από ότι οι άνδρες.

Τα αποτελέσματα της έρευνας μας υπογραμμίζουν τη σημασία του Indecisiveness, Locus of Control, Self-Doubt και Concern with Performance στην προβλεπτικότητα του Self-Efficacy. Εν κατακλείδι, η έρευνα παρέχει ουσιώδη εμπειρική υποστήριξη στη Bandura's Social Cognitive Theory.

5.1. Theoretical Implications

Η συνεισφορά της έρευνάς μας είναι ουσιώδης στο θεωρητικό πλαίσιο, καθώς προσφέρει κάποια χαρακτηριστικά, τα οποία θεωρούνται απαραίτητα προκειμένου να διερευνηθούν περαιτέρω οι επιπτώσεις της ανεργίας στο Self-Efficacy των ατόμων. Καταρχήν, βασιζόμενοι στη Social Cognitive Theory και στο Self Efficacy αποδεικνύεται ότι το Concern with Performance και το Locus of Control επηρεάζουν

θετικά το Self-Efficacy. Αντίθετα το Indecisiveness και το Self-Doubt επηρεάζουν αρνητικά το Self-Efficacy. Επομένως, όλοι οι παραπάνω τέσσερις παράγοντες χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά όλοι μαζί προκειμένου να διαμορφώσουν το κατά πόσο επηρεάζεται το Self-Efficacy του κάθε ατόμου. Με αυτό τον τρόπο, η έρευνά μας εμπλουτίζει τον τρόπο με τον οποίο όλοι οι παραπάνω παράγοντες επηρεάζουν την ψυχολογία και συγκεκριμένα το Self-Efficacy των ατόμων, τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης.

5.2. Managerial Implications

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ευρήματα της έρευνας μας παρέχουν άμεσες και σημαντικές προτάσεις προς τις επιχειρήσεις. Σε προηγούμενες ενότητες αναφέρθηκε ότι τόσο η Social Cognitive Theory όσο και το Self-Efficacy προσφέρουν πολύτιμα εργαλεία στις επιχειρήσεις για το πώς να αυξήσουν την αποδοτικότητα των εργαζομένων τους (Boyd, Bozikis, 1994). Συνεπώς, συνεισφέρουν σε πιο αποτελεσματικές μεθόδους διοίκησης της αποδοτικότητας και γενικότερα του ανθρώπινου δυναμικού.

Οι επιχειρήσεις είναι ζωντανοί οργανισμοί τόσο της κοινωνίας όσο και του περιβάλλοντος που δραστηριοποιούνται. Για αυτό το λόγο πρέπει να παρακολουθούν τις εξελίξεις και να προσαρμόζονται στις αναδυόμενες μεταβολές του περιβάλλοντος. Εάν η κάθε επιχείρηση προσανατολιστεί στη παροχή κινήτρων και στην ανάθεση δύσκολων εργασιών στους εργαζομένους της, τότε όλοι ακόμα και τα άτομα που διακρίνονται για το Low Self-Efficacy θα έχουν την ευκαιρία να αναλάβουν ευθύνη και μέσω των επιτυχημένων αποτελεσμάτων να αποκτήσουν περισσότερη εμπιστοσύνη για τους εαυτούς τους (Virtanen 1997; Audretsch, Keilbach 2004). Με αυτόν τον τρόπο θα αυξηθεί η αποτελεσματικότητα και συνεπώς το Self-Efficacy των εργαζομένων. Επομένως, καθίσταται πιο αποτελεσματική η διοίκηση του ανθρώπινου δυναμικού και οι επιχειρήσεις θα έχουν την ευκαιρία να αυξήσουν το κέρδος τους.

Από τη μεριά της η ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε να υποστηρίξει περαιτέρω τις εκπαιδευτικές μονάδες της χώρας με ψυχολόγους και συμβούλους επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Οι συγκεκριμένοι ειδικοί θα προσφέρουν τα

κατάλληλα εφόδια στους μαθητές προκειμένου να οδηγηθούν με περισσότερη ασφάλεια στην κατάλληλη επαγγελματική επιλογή. Επιπλέον, με κατάλληλες τεχνικές μπορούν να συμβάλουν στον περιορισμό της αναποφασιστικότητας και της αμφιβολίας των μαθητών για τις ικανότητές τους. Τα παιδιά από μικρή ηλικία θα πρέπει να επενδύουν στην προσπάθεια, δηλαδή να ενθαρρύνονται στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την εκτέλεση έργων (Schneewind, 1995). Μόνο με το συγκεκριμένο τρόπο θα ενισχυθεί το ατομικό τους Self- Efficacy.

Επιπλέον, οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν να δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στο πρόβλημα της ανεργίας των νέων και των γυναικών. Η προσέλκυση νέων επενδύσεων θα συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Επίσης, η παροχή χρηματοδότησης στις επιχειρήσεις ώστε να ενισχυθεί η απασχόληση των άνεργων πτυχιούχων και των γυναικών αποτελούν μικρά αλλά σημαντικά βήματα, ώστε να αναχαιτιστεί ο φαύλος κύκλος της μακροχρόνιας ανεργίας και της μετανάστευσης στο εξωτερικό.

Ακόμα, η κυβέρνηση θα μπορούσε να ενθαρρύνει και να παρέχει κίνητρα στις νεοσύστατες επιχειρήσεις ώστε να δραστηριοποιηθούν στις περιοχές της ελληνικής επικράτειας όπου πλήττονται περισσότερο από την ανεργία. Με αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί όχι μόνο η ελληνική οικονομία αλλά και η περιφερειακή ανάπτυξη.

Εν κατακλείδι, παρουσιάστηκαν κάποια από τα μέτρα που θα μπορούσαν να λάβουν τόσο οι επιχειρήσεις όσο και η κυβέρνηση προκειμένου να περιοριστούν όσο είναι εφικτό οι δυσμενείς επιπτώσεις της ανεργίας. Μόνο με τη λήψη κατάλληλων μέτρων θα περιοριστούν και οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας, καθώς με την ένταξη στην αγορά εργασίας τα άτομα θα αισθανθούν πιο αποτελεσματικά, θα αυξήσουν την απόδοσή τους, θα καταστούν πιο αποφασιστικοί και δε θα αμφιβάλλουν για τις ικανότητές τους.

5.3. Περιορισμοί και Μελλοντικές Έρευνες

Τα ευρήματα της έρευνας επιβεβαιώνουν το θεωρητικό πλαίσιο ότι τα άτομα με υψηλή αποτελεσματικότητα στην εργασία τους εκτιμάται ότι θα οδηγηθούν στην επιτυχία. Παρόλα αυτά η έρευνά μας δεν είναι απαλλαγμένη από περιορισμούς.

Καταρχήν, η έρευνα μας περιορίζεται σε θέματα που σχετίζονται με τη συμπεριφορική διοίκηση, την ανεργία, τις επαγγελματικές αποφάσεις, την εργασιακή απόδοση δηλαδή σε θέματα που ήδη έχει διεξαχθεί πληθώρα ερευνών (Bandura, 1997). Αυτό συμβαίνει γιατί τις τελευταίες δεκαετίες η θεωρία σε συνδυασμό με τη έρευνα στηρίχτηκαν στο Self-Efficacy προκειμένου να καταστεί περισσότερο κατανοητή η ανθρωπινή συμπεριφορά (Luthans, Stajkovic, 1998).

Οι έρευνες με ερωτηματολόγιο περιορίζονται στην βραχυπρόθεσμη εξέταση ενός συγκεκριμένου θέματος. Επειδή, πρόκειται για κομμάτι της ψυχολογίας, μελλοντικά θα μπορούσε να διεξαχθεί ποιοτική έρευνα με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα για περαιτέρω εμβάθυνση της μεταβλητής Self-Efficacy σε όλες τις πτυχές της ζωής των ατόμων και σε παρελθούσες εμπειρίες (Elsevier, 2006). Ακόμη, μελλοντική έρευνα μπορεί να στραφεί σε μεθόδους για την υπέρβαση του low self-efficacy (Kickul, Solomon, Wilson, Marlino, 2008). Μόνο έτσι τα άτομα θα ξεπεράσουν τις δυσκολίες, θα πιστέψουν στην αξία της προσπάθειας τους και θα οδηγηθούν σε επιτυχή αποτελέσματα.

Είναι πλέον αντιληπτός ο ρόλος του Self- Efficacy στην καλύτερη διοίκηση της ανθρωπίνης απόδοσης. Συνεπώς, η πρόκληση εναπόκειται πλέον στους μελλοντικούς ερευνητές, οι οποίοι δύνανται να στηριχτούν στη θεωρία του Self-Efficacy προκειμένου να αναπτυχθούν περισσότερες και πιο αποτελεσματικές τεχνικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού (Luthans, Stajkovic, 1998).

Επιπρόσθετη έρευνα βασιζόμενη στο Self Efficacy θα μπορούσε να εξετάσει τη διαφορετικότητα ανάμεσα σε διαφορετικές εκφάνσεις της ανθρωπίνης ζωής, τη διαφορετικότητα μεταξύ των πολιτισμών και εάν είναι εφικτό τη διαφορετικότητα μεταξύ ιστορικών περιόδων (Flammer, 2015). Εν κατακλείδι, οι ερευνητές θα μπορούσαν να προσανατολίσουν την έρευνα τους στη σημασία του high Self-Efficacy σε όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων. Τα αποτελέσματα των συγκεκριμένων ερευνών αναμένεται να τραβήξουν αξιοσημείωτη προσοχή.

Βιβλιογραφία- Πηγές

Ελληνόγλωσση

- Abel, B.A, Bernanke, S.B.,(2002), «Μακροοικονομική», Εκδόσεις Κριτική Τόμος Α' και Β', Αθήνα
- Agriantoni, Ch. (1999) « Βιομηχανία, Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, vol.1, Athens, p.173-221.
- Δεδουσόπουλος Α.,(2000) «Θεωρίες της Ανεργίας- Η Κρίση στην Αγορά Εργασίας» Ρύθμιση-Ευελιξίες- Απορρύθμιση, Τόμος Πρώτος, Αθήνα
- Δημουλής Δ., Μηλιός Γ, Οικονομάκης Γ.(2012) «Η Θεωρία του Μαρξ για τον Καπιταλισμό, Πλευρές μιας θεωρητικής και πολιτικής ρήξης»
- Κανελλόπουλος Ν.Κ.,Μαυρομαράς Γ.Κ και Μητράκας Μ.Θ.(2003) Εκπαίδευση και Αγορά Εργασίας, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα
- Κατσικάς, Χ., Καββαδίας, Γ., (1994) «Η ανισότητα στην Ελληνική Εκπαίδευση», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Κούζης, Γ.(2016) Η Κρίση και τα Μνημόνια Ισοπεδώνουν την Εργασία, *Κοινωνική Πολιτική*, Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής
- Κρητικός Α.,(2010) «Παράγοντες αλλαγών των κοινωνικών κρατών της εποχής της Παγκοσμιοποίησης: Συντάξεις και Πολιτικές Απασχόλησης» Εκδόσεις Nissos academic publishing, Αθήνα
- Κώττης, Χ.Γ. και Κώττη- Πετράκη Α.(2000) «Σύγχρονη Μακροοικονομική», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα
- Mankiw Gregory (2002) «Μακροοικονομική Θεωρία», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Μούσης Ν. (2013) «Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική» δέκατη τέταρτη ενημερωμένη έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση
- Μπαλούρδος, Δ., Πετράκη, Μ(2012) Νέα φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Πολιτικές Καταπολέμησης και Καθιέρωση Ενός Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων
- Λώλος, Σ και Ε.Παπαπέτρου (2010) Περιφερειακές αποκλίσεις και εμμονή της ανεργίας: εμπειρικές διαπιστώσεις από τις ελληνικές περιφέρειες, 1981-

2008 στο βιβλίο: Η ελληνική αγορά εργασίας: Χαρακτηριστικά εξελίξεις και προκλήσεις, Τράπεζα της Ελλάδας

- Μπάκας Δ., Παπαπέτρου Ε.(2013) «Η ελληνική αγορά εργασίας στα χρόνια της κρίσης: ανεργία, απασχόληση και συμμετοχή στην αγορά εργασίας», Τράπεζα της Ελλάδος
- Παγκαρλιώτας, Κ., (1999) Αγορά Εργασίας και Ανεργία των Νέων, Θεσσαλονίκη
- Παυλόπουλος Γ.Π.,(2000) Ανάπτυξη και Ανεργία: Προοπτικές Ι.Τ.Ε.Π., Αθήνα
- Παπαβασιλείου, Χ., (2000) «Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, Αθήνα
- Παπαπέτρου Ε., (2014) «Η ελληνική αγορά εργασίας στα χρόνια της κρίσης, Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές»
- Πατέλης, Δ., (1997) «Όψεις της Ανεργίας: Κοινωνικές και Ψυχολογικές Επιπτώσεις», ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Αθήνα
- Πετρινιώτη, Ξ., (1989) « Αγορές Εργασίας- Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Πηλαβάκη, Α.Α,(2006), «Φύλο-Απασχόληση και Επιχειρηματικότητα», Αθήνα
- Πετρινιώτη. Ξ,(1999) «Αγορές Εργασίας-Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες», Εκδόσεις Παπαζήση,Αθήνα
- Ρομπόλης Σ.,(2010) «Οικονομική κρίση, κρίση απασχόλησης και κρίση κοινωνικής Ασφάλισης» (Αθήνα)
- Σκουτέλης, Γ., (1996) «Ανεργία: Αιτία και Λύσεις», Financial Forum, Αθήνα

Ξενόγλωσση

- Adil H. Mouhammed, (2011) “Important Theories of Unemployment and Public Policies”, Journal of Applied Business and Economics, Vol. 12, Iss. 5, pp.100-110

- Alexandrakis, A., Karafolas S. (2015) “Unemployment Effects of the Greek Crisis: A regional examination” *Procedia Economics and Finance*, 19, pages 82-90
- Apergis N. (2005) “An estimation of the natural rate of unemployment in Greece”, *Journal of Policy Modeling*, Elsevier, Volume 27, Issue 1, pages 91-99
- Arkin, R. M & Baumgardner, A. H. (1985) Self-handicapping. In J.M. Darley & J. Cooper (Eds.), *Attribution processes, person perception, and social interaction: The legacy of Ned Jones*. Washington, DC: American Psychological Association
- Athanasenas L., Katrakilidis C., Pantelidis P., Trachanas E. (2009) “On the dynamics of the Greek twin deficits: Empirical evidence over the period 1960-2007”, *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, pages 9-32
- Atkinson, Livesey, Milward, (1998) *Unemployment*, *Applied Economics*, pp 386-404
- Audretsch, D., Keilbach, M., (2004) “Entrepreneurship capital and economic performance”, *Regional Studies*, pp. 949-959
- Bakas, D., Papapetrou, E. (2014) “Evidence from Greek regions using panel unit root tests”, *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 54(4), pp.551-562
- Bakas, D., Papapetrou, E. (2012) “Unemployment in Greece: Evidence of Greek Regions”. Athens, Bank of Greece
- Ball L, Mankiw N.G, Nordhaus W.D (1999) “Aggregate demand and long-run unemployment”, *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol.1999, No.2 (1999), pp. 189-251
- Bandura, A. (1977) “Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*”, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1988) Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist* 37, 122-147.

- Bandura, A., Adams, N. E., & Beyer, J. (1977) “Cognitive processes mediating behavioral change”, *Journal of Personality and Social Psychology* 35, 125-139.
- Bandura, A., Adams, N. E., Hardy, A. B., & Howells, G. N. (1980) “Tests of the generality of self-efficacy theory”. *Cognitive Therapy and Research*, 4, pages 39-66.
- Bandura, A. (1997) “The exercise of control”, Freeman, New York
- Bandura, A. (2000) “ Exercise of human agency through collective efficacy”, *Current Directions in Psychological Science* 9, 75-78
- Bandura, A., Locke, E.A. (2003) “Negative Self- Efficacy and Goal Effects Revisited”, *Journal of Applied Psychology*, Vol 88, No 1, pp. 87-99
- Baron, J. (1988) “Thinking and deciding”, New York: Cambridge University Press
- Betz, N. E., & Serling, D. A. (1993) “Construct validity of fear of commitment as an indicator of career indecisiveness”, *Journal of Career Assessment*, 1, pp. 21-34.
- Bouffard T., Bouchard M., Goulet G., Denoncourt I., Couture N., (2005) “ Influence of achievement goals and self-efficacy on student’s self-regulation and performance”, *International Journal of Psychology*, 40(6), pp. 373-384
- Bouffard, T., Boileau, L., Vezeau, C., (2001) “Student’s transition from elementary to high school and changes of the relationship between motivation and academic performance”, *European Journal of Psychology of Education*, Springer
- Brandolini A., Cipollone P., Viviano E. (2006) “Does the ilo definition capture all unemployment?”, *Journal of the European Economic Association*, 4(1):153-179.
- Burtless G, Lawrence H. Summers (1983) Why is insured unemployment so low? *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1983, No. 1 (1983), pp 225-253
- Campbell, R. E., & Cellini, J. V. (1981). “A diagnostic taxonomy of adult career problems”. *Journal of Vocational Behavior*, 19, pp. 175-190.

- Canto O., Gradin C., Del Rio C. (2015) “Unemployment and spell duration during the great recession in the EU”, International Journal of Manpower
- Cattell, R.B., Kline, P. (1977) “The Scientific analysis of personality and motivation, New York: Academic Press
- Challenging C. (2018) “The Participation of Greece to the E.U. 1981-1985”, Athens
- Chartrand, J.M., Robbins, S.B., Morrill, W.H., & Boggs, K. (1990). “The development and validation of the career factors inventory”. Journal of Counseling Psychology, 37, pp. 490-501.
- Cholezas, I., Kanellopoulos, N.C. (2015) “Labour market reforms in Greece and the wage curve”. Economics Letters, 136, 19-21
- Christopoulos, A.G., Kalantonis, P., Stavroulakis, D., (2014) “The Migration of Greek Scientists abroad and the Phenomenon of Brain- Drain in the Current Crisis”, International Journal of Business, Humanities and Technology
- Dalla E., Chatzoudes D., Karasavvoglou., (2015) “The brain drain phenomenon: measuring the intention of young Greek scientists to migrate abroad”, Recent Researchers in Law Science and Finances
- Daouli J, Demoussis M., Giannakopoulos N., Lampropoulou N.(2015) “The Incidence of Long-Term Unemployment in Greece: Evidence Before and During the Recession”
- Demekas D., Kontolemis G., (1996) “Unemployment in Greece: A survey of the Issues” International Monetary Fund, European I Department
- Dharani B., Peters, K., (2012) “Impact of locus of control expectancy on level of well-being”, Review of European Studies.
- Durham, C.C., Locke, E.A, (1997) “Effects of Leader role, Team-Set Goal Difficulty, Efficacy, and Tactics on Team Effectiveness”, Organizational Behavior and Human Decision Processes, Issue 2, pp. 203-231.
- Duttweiler P.C., (1984) “The Internal Control Index: A newly developed measure of locus of control”, Educational and Psychological Measurement, Texas.
- Erceg. C. and A. Levin (2013) “Labor force participation and monetary policy in the wake of the Great Recession, Centre for Economic Policy Research

- Elliot, A. J., & Church, M. A. (1997) “A hierarchical model of approach and avoidance achievement motivation”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, pp. 218-232
- Feldstein, M. (1976) “Temporary Layoffs in the Theory of Unemployment. *Journal of Political Economy*, 84(5), pp 937-957
- Fernando C.S, May A.D, Megginson W.L (2012) “The Value of Investment Banking Relationships: Evidence from the Collapse of Lehman Brothers”, *The Journal of Finance*, Issue 1
- Flammer, A., (2015) “Self-Efficacy”, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Volume 21, Bolligen, Switzerland
- Fleishman, E.A., & Quaintance, M.K. (1984). “Taxonomies of human performance”. Orlando, FL: Academic Press.
- Fouad, N.A. (1994) “Annual review 1991-1993: Vocational choice, decision-making, assessment, and intervention”, *Journal of Vocational Behavior*, 45, 125-176.
- Frobel. F, Heinrichs J, Kreye. O (1980) “The new international division of labour: structural unemployment in industrialized countries and industrialisation in developing countries”, Abebooks.com
- Frost, R. O., & Shows, D. L. (1993) “The nature and measurement of compulsive indecisiveness”, *Behaviour Research and Therapy*, 31(7), 683-682.
- Galanos G., Kotios A., Plymakis S., Roukanas S.(2015) “The vicious circles of recession and development prospects”, *Procedia Economics and Finance* 19 (2015)
- Gati, I. (1986) “Making career decisions: A sequential elimination approach”, *Journal of Counseling Psychology*, 33, pp. 408-417.
- Gati, I. (1990). “Why, when, and how to take into account the uncertainty involved in career decisions”, *Journal of Counseling Psychology*, 37, pp. 277-280.
- Gati, I., Fassa, N., & Houminer, D. (1995) “Applying decision theory to career counseling practice: The sequential elimination approach”, *Career Development Quarterly*, 43, pp. 211-220.

- Gayton, W. F., Clavin, R. H., Clavin, S. L., & Broida, J. (1994) "Further validation of the indecisiveness scale", *Psychological Reports*, 75(3f), 1631-1634.
- Germeijs, V., & Verschueren, K. (2011) "Indecisiveness: Specificity and predictive validity", *European Journal of Personality*, 25(5), 295-305.
- Germeijs, V., Verschueren, K., & Soenens, B. (2006) "Indecisiveness and high school student's career decision making process: Longitudinal associations and the mediational role of anxiety", *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 397-410
- Giannakis E., Bruggeman A., (2015) "Economic crisis and regional resilience: Evidence from Greece", *Papers in Regional Science, Energy, Environment and Water Research Center*, Nicosia, Cyprus
- Greenwald B.C., Stiglitz J.E., (1995) "Labor-market adjustments and the persistence of unemployment", *The American Economic Review*, Vol.85, No.2, *Papers and Proceedings of the Hundredth and Seventh Annual Meeting of the American Economic Association* Washington, DC, January 6-8, 1995 (May, 1995), pp. 219-225.
- Hackett, G., & Betz, N. E. (1995) "Self-efficacy and career choice and development Self-efficacy, adaptation, and adjustment" Springer, pp. 249-280.
- Hardouvelis G., Gkionis I., (2016) "A Decade Long Economic Crisis: Cyprus versus Greece", *Cyprus Economic Policy Review*, pp. 3-40.
- Hartung, P. J., Porfeli, E. J., & Vondracek, F. W. (2005) "Child vocational development: A review and reconsideration" *Journal of Vocational Behavior*, 66, pp. 385-419.
- Holland, J.L. (1985) "Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments" (2nd. ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hsieh, P.H.P., Schallert D.L., (2008) "Implications from self-efficacy and attribution theories for an understanding of undergraduate's motivation in a foreign language course", *Contemporary Educational Psychology*, Issue 4, pp.513-532.
- James, W., (1980) "The principles of Psychology", New York: Holt

- Joe, V.C. (1971) “Review of the internal- external control construct as a personality variable” *Psychological Reports*, 28, 619-640
- Jolliffe, L., Farnsworth, R. (2003) “Seasonality in tourism employment: human resource challenges”, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*
- Jones, E. E, Berglas, S., (1978) “Control of attributions about the self through self- handicapping strategies: The appeal of alcohol and the role of underachievement”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, pp. 200-206.
- Karamanis K., Hyz A.,(2014) “Flexible Working and Unemployment in Greece: An Analysis and Review of the Evidence” *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*
- Karamessini M., Rubery J., (2013) “Woman and Austerity: The Economic Crisis and the Future for Gender Equality”, ebook
- Karavitis E. Nicholas, (1986) “The determinants of government expenditure growth in Greece, 1950-1980”
- Kickul, J., Wilson, F., Marlino, D., Barbosa, S. D. (2008) “Are misalignments of perceptions and self-efficacy causing gender gaps in entrepreneurial intentions among our nation’s teens?”, *Journal of Small Business and Enterprise Development*
- King, J.E., & Cooley, E.L. (1995) “Achievement orientation and the impostor phenomenon among college students”, *Contemporary Educational Psychology*, 20, pp. 304-312.
- Konning. P, Ridder. G, Van Den Berg. G (1995) “Structural and frictional unemployment in an equilibrium search model with heterogeneous agents”, *Journal of Applied Econometrics/ Volume 10, Issue S1*
- Kohn M. (1981) “A Loanable funds theory of unemployment and monetary disequilibrium”, *The American Economic Review*, Vol.71, No. 5, pp. 859-879
- Krugman, R.P., (1995) “Technology, Trade and Factor Prices”, *NBER Working Papers*, No. 5355.
- Labrianidis L. Pratsinakis M., (2016) *Greece’s new emigration at times of crisis*, GreeSE papers (99). Hellenic Observatory, LSE, London

- Labrianidis, L., Vogiatzis, N. (2013) “The mutually reinforcing relation between international migration of highly educated labour force and economic crisis: the case of Greece”, Southeast European and Black Sea Studies, 13(4), pages 525-551
- Lefcourt, H.M. (1976) “Locus of Control: Current trends in theory and research” New York: John Wiley and Sons.
- Levenson, J. (1973) “Multidimensional locus of control in psychiatric patients”. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 41, pages 397-404
- Levenson, H. (1974) “Activism and powerful others: Distinction within the concept of internal- external control”. Journal of Personality Assessment, 38, 377-383
- Libanos I., (2010) “The relationship between higher education and labour market in Greece: the weakest link?”, Higher Education 60, pages 473-489
- Livanos I., Nunez I. (2010) “Higher education and unemployment in Europe: an analysis of the academic subject and national effects”, Higher Education 59, pages 475-487
- Lynch, M. E. (1998) “Self- handicapping and overachievement: Two strategies to cope with self-doubt” Unpublished doctoral dissertation, The Ohio State University
- Matsaganis M., (2015) “Youth unemployment and the Great recession in Greece”, Athens University of Economics and Business
- Matsaganis, M., Leventi, C., (2014) “Poverty and Inequality during the Great Recession in Greece”, Political Studies Review, 12(2), pp.209-223.
- Mavridis S., (2018) “Greece’s Economic and Social Transformation 2008-2017”, Social Sciences
- McCall, R. B. (1994) “Academic underachievers” Current Directions in Psychological Science, 3, 15-19
- Mirels, H.L. (1970) “Dimensions of internal versus external control”, Journal of Consulting and Clinical Psychology, 34, 226-228
- Maddux J.E, Sherer M. (1982) “The Self-Efficacy Scale: Construction and Validation”, Psychological Reports, 51, page 663-671

- Murray, C. (1980) “Stabilization and structural unemployment”, South African Labour Bulletin, Vol 6 No. 4, pp.58-61 ref. 2 tab., 4
- Nyberg, A.J., Lee, D., Stajkovic, A.D., (2009) “Collective efficacy, group potency, and group performance: meta- analysis of their relationships, and test of a mediation model”, Journal of Applied Psychology 94, 814-828
- Oleson K. C., Poehlmann K.M, Yost J. H., Lynch M.E, Arkin R.M (2000) “Subjective Overachievement: Individual Differences in Self- Doubt and Concern with Performance”, Journal of Personality 68: 3
- Oleson, K.C., Yost, J. H., Poehlmann, K.M., & Arkin, R.M. (1995) “Overachievement and underachievement: The relationship of a new scale measuring self doubt and need for successful outcomes to related concepts in the literature” Paper presented at the 67th Annual Meeting of the Midwestern Psychological Association, Chicago, IL.
- Osipow, S. H., Gati, I., Krausz, M. (1996) “A Taxonomy of Difficulties in Career Decision Making”, Journal of Counseling Psychology, Vol.43, No. 4, pp. 510-526
- Palaskas, T., Psycharis, Y., Rovolis, A., & Stoforos, C. (2015) “The asymmetrical impact of the economic crisis on unemployment and welfare in Greek urban economies. Journal of Economic Geography, 15(5), 973-1007
- Papadopoulos O., (2016) “Economic crisis and youth unemployment: Comparing Greece and Ireland” European Journal of Industrial Relations, 22(4), pages 409-426
- Partiridge M.D, Rickman, D.S (1995) “Differences in State Unemployment Rates: The Role of Labor and Product Market Structural Shifts”, Southern Economic Journal, 1995, Vol. 62, No 1, pp. 89-106
- Pelagidis, T., (1998), “European Unemployment: «Myths and Realities»”, Challenge, Issue 1, pp. 1-7
- Petmezas D. Socrates, (2006) “Agriculture and economic growth in Greece”, Session 60, Helsinki
- Pissarides C.A. (2013) “Unemployment in the Great Recession”, Economica, Volume 80, Issue 319, pp. 385-403

- Rassin, E., Muris, P., Franken, I., Smit, M., & Wong, M. (2007) “Measuring general indecisiveness”, *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 29(1), 60-67.
- Robbins; Hayes (1997) “The role of causal attributions in the prediction of depression”. In Buchanan, G.M., Seligman
- Rotter, J. B. (1966) “Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement”, *Psychological Monographs*, 80, (1, Whole No. 609)
- Rotter, J. B. (1975) “Some problems and misconceptions related to the construct of internal vs. external control of reinforcement, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 48, 56-67.
- Rotter, J. B., Chance, J., and Phares, E.J. (1972) “Applications of a social learning theory of personality”, New York: Holt, Rinehart, and Winson
- Rubin G. (2010) “From equilibrium to disequilibrium: the genesis of Don Patinkin’s interpretation of the Keynesian theory”, *The European Journal of the History of Economic Thought*, Volume 9, Issue 2
- Santos, P. J. (2001) “Predictors of generalized indecision among Portuguese secondary school students”, *Journal of Career Assessment*, 9(4), 381-396.
- Satya P. (2006) “An illfare approach to the measurement of unemployment”, *Applied Economics*, Sydney, pp 739-743
- Schunk, D.H., Pajares, F., (2009) “ Self- Efficacy theory” In: Wenzel, K.R., Wigfield, A. (Eds.), *Handbook of Motivation at School*, Routledge, New York, pp. 35-54.
- Smiley, P.A., Dweck, C.S., (1994) “Individual differences in achievement goals among young children”, *Child Development*, Issue 6,
- Slabbert A. (2006) “The Knowledge based society and structural unemployment: Mutually exclusive concepts?” *WSEAS Transactions on Business and Economics*, Venice, Italy
- Shettle, F.C., (1997) “Is the Gender gap in Unemployment Disappearing?” *SRS Issue Brief*, Division of Science Resources Studies, National Science Foundation (NSF) 97-323.
- Shorrocks A. (2008) “On the measurement of unemployment”, *World Institute for Development Economics Research*, United Nations, Helsinki, Finland

- Sotiropoulos D.A, Spanou C. (2011) “The Odyssey of administrative reforms Greece, 1981-2009: A tale of two reform paths” Public Administration: an International Quarterly, Issue 3
- Stajkovic A.D., Luthans F., (1998) “Social Cognitive Theory and Self-Efficacy: Going beyond traditional motivational and behavioral approaches”, Organizational dynamics, pp. 62-73
- Taylor, K. M., Betz, N. E (1983) “Applications of self- efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision”, Journal of Vocational Behavior, 22, pp. 63-81
- Theodoropoulou S. (2016) “Severe pain, very little gain: internal devaluation and rising unemployment in Greece”, ResearchGate
- Tsaliki P., Tsoulfidis L. (2014) “Unproductive labor, capital accumulation and profitability crisis in the Greek economy”, International Review of Applied Economics, Issue 5, pages 562-585
- Tinsley, H. E. A. (1992) “Career decision making and career indecision”, Journal of Vocational Behavior, 41, pp. 209-211
- Van Ours J.C, Vodopivec. M (2008) Does reducing unemployment insurance generosity reduce job match quality? Journal of Public Economics, Volume 92, Issues 3-4, Pages 684-695
- Williams C.C., (2014) “Evaluating the Participation of the Unemployment in Undeclared Work”, European Societies
- Zimmerman, B.J., Schunk, D.H., (2009) “Self-regulated Learning and Academic Achievement”, second ed. Routledge, New York.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

Φύλο: Α. Άνδρας

Β. Γυναίκα

Ηλικία: Α. 18-24 Β. 25-34 Γ. 35-49 Δ. 50-59 Ε. 60 και άνω

Τίτλος Σπουδών: Α. Απόφοιτος Γυμνασίου / Λυκείου Β. Απόφοιτος Τ.Ε.Ι. Γ.
Απόφοιτος Α.Ε.Ι. Δ. Κάτοχος Μεταπτυχιακού ΣΤ. Κάτοχος Διδακτορικού

Οικογενειακή Κατάσταση: Α. Παντρεμένος Β. Ανύπαντρος Γ. Χωρισμένος Δ. Άλλο

Τύπος Εργασίας: Α. Ιδιωτικός Υπάλληλος Β. Δημόσιος Υπάλληλος Γ.
Ελεύθερος Επαγγελματίας Δ. Φοιτητής Ε. Συνταξιούχος ΣΤ. Άνεργος

Μηνιαίο Οικογενειακό Εισόδημα: Α. < 500,00 € Β. 501,00€ έως 1000,00 €
Γ. 1001,00 € έως 2.000,00 € Δ. >2.000,00 €

Παρακαλώ, δηλώστε τον βαθμό στον οποίο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις.

Σε όλες τις προτάσεις που ακολουθούν ο βαθμός 1 αντιπροσωπεύει την άποψη «διαφωνώ απόλυτα» ενώ ο βαθμός 7 την άποψη «συμφωνώ απόλυτα»

1. Είναι σημαντικό να επιτυγχάνω σε όλα όσα κάνω

1 2 3 4 5 6 7

2. Η αποτυχία έχει τα πλεονεκτήματά της.

1 2 3 4 5 6 7

3. Η αποτυχία είναι μη αποδεκτή για εμένα.

1 2 3 4 5 6 7

4. Θεωρώ ότι σε μερικές περιστάσεις είναι σημαντικό που δεν είμαι πετυχημένος/η

1 2 3 4 5 6 7

5. Κάποιες στιγμές είμαι πιο άνετος/η όταν χάνω ή η αποδίδω ελάχιστα

1 2 3 4 5 6 7

6. Προσπαθώ να αποφεύγω να είμαι τόσο επιτυχημένος/η

1 2 3 4 5 6 7

7. Για μένα η επιτυχία δεν είναι απαραίτητα το καλύτερο πράγμα

1 2 3 4 5 6 7

8. Υπάρχουν περιπτώσεις που σκέφτομαι ότι είναι καλύτερο να αποτύχω
1 2 3 4 5 6 7
9. Επιδιώκω την επιτυχία κάθε στιγμή
1 2 3 4 5 6 7
10. Όταν έχω να εκπληρώσω μια σημαντική εργασία, οι περισσότερες σκέψεις μου
τείνουν στο ότι μπορεί να συμβούν άσχημα πράγματα και όχι τόσο ευχάριστα
1 2 3 4 5 6 7
11. Για μένα, η αποφυγή της αποτυχίας έχει μεγαλύτερο συναισθηματικό αντίκτυπο
από το συναισθηματικό αντίκτυπο της επιτυχίας.
1 2 3 4 5 6 7
12. Τις περισσότερες φορές δεν αισθάνομαι σίγουρος για τις ικανότητές μου
1 2 3 4 5 6 7
13. Κάποιες στιγμές αναρωτιέμαι εάν έχω την ικανότητα να επιτυγχάνω σε
σημαντικές δραστηριότητες.
1 2 3 4 5 6 7
14. Θα ήθελα να αισθάνομαι πιο βέβαιος για τις δυνατότητες και τις αδυναμίες μου
1 2 3 4 5 6 7
15. Όταν ξεκινώ μία σημαντική δραστηριότητα, συνήθως έχω εμπιστοσύνη στις
ικανότητές μου.
1 2 3 4 5 6 7
16. Κάποιες φορές αισθάνομαι ότι δεν ξέρω γιατί είμαι πετυχημένος σε κάτι.
1 2 3 4 5 6 7
17. Όταν ξεκινώ μια σημαντική δραστηριότητα, συνηθίζω να έχω εμπιστοσύνη στο
πιθανό αποτέλεσμα.
1 2 3 4 5 6 7
18. Όταν κάνω σχέδια, είμαι βέβαιος ότι μπορώ να τα πραγματοποιήσω.
1 2 3 4 5 6 7
19. Ένα από τα προβλήματα μου είναι ότι δεν μπορώ να συγκεντρωθώ στην εργασία
μου όταν χρειάζεται.
1 2 3 4 5 6 7
20. Εάν δε μπορώ να κάνω μία εργασία την πρώτη φορά, προσπαθώ μέχρι να τα
καταφέρω.
1 2 3 4 5 6 7

21. Όταν θέτω σημαντικούς στόχους για τον εαυτό μου, σπάνια τους πετυχαίνω.
1 2 3 4 5 6 7
22. Τείνω να παρατάω τη προσπάθεια πριν ολοκληρώσω την εργασία μου
1 2 3 4 5 6 7
23. Αποφεύγω να αντιμετωπίζω δυσκολίες.
1 2 3 4 5 6 7
24. Εάν κάτι φαίνεται πολύ περίπλοκο, δε μπαίνω καν στη διαδικασία να το προσπαθήσω.
1 2 3 4 5 6 7
25. Εάν έχω να διεκπεραιώσω κάτι δυσάρεστο, μένω προσκολλημένος μέχρι να το τελειώσω.
1 2 3 4 5 6 7
26. Όταν αποφασίζω να κάνω κάτι, συνεχίζω να δουλεύω πάνω σε αυτό.
1 2 3 4 5 6 7
27. Όταν προσπαθώ να μάθω κάτι καινούριο, σύντομα τα παρατάω εάν δε τα καταφέρνω εξ αρχής.
1 2 3 4 5 6 7
28. Όταν προκύπτουν μη αναμενόμενα προβλήματα, δε τα χειρίζομαι καλά.
1 2 3 4 5 6 7
29. Αποφεύγω να μαθαίνω καινούρια πράγματα, όταν φαντάζουν εξαιρετικά δύσκολα.
1 2 3 4 5 6 7
30. Η αποτυχία με ωθεί στο να προσπαθώ περισσότερο.
1 2 3 4 5 6 7
31. Αισθάνομαι ανασφαλής με την ικανότητά μου να επιτυγχάνω πράγματα.
1 2 3 4 5 6 7
32. Έχω τη τάση να βασίζομαι στον εαυτό μου.
1 2 3 4 5 6 7
33. Έχω τη τάση να τα παρατάω εύκολα.
1 2 3 4 5 6 7
34. Δε διαθέτω την ικανότητα να διαχειρίζομαι πολλά από τα προβλήματα που προκύπτουν στη ζωή.
1 2 3 4 5 6 7

35. Είναι δύσκολο να δημιουργώ καινούριες φιλίες
1 2 3 4 5 6 7
36. Εάν βλέπω κάποιον που θα ήθελα να συναντήσω, τείνω να τον προσεγγίσω εγώ
από το να περιμένω να με προσεγγίσει εκείνος.
1 2 3 4 5 6 7
37. Εάν συναντήσω ένα ενδιαφέρον άτομο που δυσκολεύεται να κάνει φίλους,
σύντομα σταματάω τη παρέα με το συγκεκριμένο άτομο.
1 2 3 4 5 6 7
38. Όταν προσπαθώ να δημιουργήσω φιλία με ένα άτομο που φαίνεται αδιάφορο, δε
τα παρατάω εύκολα.
1 2 3 4 5 6 7
39. Δε χειρίζομαι τον εαυτό μου καλά στις κοινωνικές συγκεντρώσεις
1 2 3 4 5 6 7
40. Έχω αποκτήσει τους φίλους μου μέσω των προσωπικών ικανοτήτων μου να
δημιουργώ φιλίες.
1 2 3 4 5 6 7
41. Όταν αντιμετωπίζω ένα πρόβλημα προσπαθώ να το ξεχνάω
1 2 3 4 5 6 7
42. Χρειάζομαι συχνά την υποστήριξη των άλλων προκειμένου να μπορέσω να
δουλεύω για μια δύσκολη εργασία.
1 2 3 4 5 6 7
43. Μου αρέσουν οι δουλειές στις οποίες μπορώ να αποφασίζω και να είμαι
υπεύθυνος για τον εαυτό μου.
1 2 3 4 5 6 7
44. Αλλάζω τη γνώμη μου όταν κάποιος που θαυμάζω διαφωνεί μαζί μου.
1 2 3 4 5 6 7
45. Εάν θέλω κάτι δουλεύω σκληρά προκειμένου να το αποκτήσω
1 2 3 4 5 6 7
46. Προτιμώ να μαθαίνω τα γεγονότα για ένα συμβάν από άλλους από το να
ανακαλύπτω τα πράγματα μόνος μου
1 2 3 4 5 6 7
47. Θα αποδεχόμουν δουλειές που απαιτούν να επιβλέπω του άλλους.
1 2 3 4 5 6 7
48. Δυσκολεύομαι να πω 'όχι' όταν κάποιος προσπαθεί να μου πει κάτι που δε θέλω.
1 2 3 4 5 6 7

49. Θέλω να έχω λόγο σε οποιαδήποτε απόφαση λαμβάνεται από μια ομάδα στην οποία ανήκω.
1 2 3 4 5 6 7
50. Λαμβάνω υπόψη τις διαφορετικές πλευρές ενός θέματος πριν πάρω οποιαδήποτε απόφαση.
1 2 3 4 5 6 7
51. Αυτό που πιστεύουν οι άλλοι έχει σημαντική επιρροή στη συμπεριφορά μου.
1 2 3 4 5 6 7
52. Όταν μου συμβαίνει κάτι καλό αισθάνομαι ότι συμβαίνει επειδή το αξίζω
1 2 3 4 5 6 7
53. Μου αρέσει να έχω μια ηγετική θέση
1 2 3 4 5 6 7
54. Χρειάζομαι να με επαινέσει κάποιος άλλος για τη δουλειά μου πριν νιώσω ικανοποίηση με αυτό που έχω κατορθώσει
1 2 3 4 5 6 7
55. Είμαι σίγουρος αρκετά ότι με τη γνώμη μου μπορώ να προσπαθώ να επηρεάζω τους άλλους
1 2 3 4 5 6 7
56. Όταν κάτι πρόκειται να με επηρεάσει μαθαίνω όσο περισσότερα μπορώ για αυτό.
1 2 3 4 5 6 7
57. Αποφασίζω να κάνω πράγματα ξαφνικά
1 2 3 4 5 6 7
58. Για μένα το να γνωρίζω ότι έχω κάνει κάτι καλά είναι πιο σημαντικό από το να με επαινούν οι άλλοι.
1 2 3 4 5 6 7
59. Αφήνω τις απαιτήσεις των άλλων να με απωθούν από το να κάνω πράγματα που θέλω
1 2 3 4 5 6 7
60. Συνεχίζω να υποστηρίζω την άποψη μου όταν κάποιος διαφωνεί μαζί μου
1 2 3 4 5 6 7
61. Κάνω αυτό που θα ήθελα να κάνω άσχετα από αυτό που οι υπόλοιποι θεωρούν ότι θα έπρεπε να κάνω
1 2 3 4 5 6 7
62. Αποθαρρύνομαι όταν κάνω κάτι που απαιτεί πολύ χρόνο μέχρι να υπάρξουν αποτελέσματα.
1 2 3 4 5 6 7

63. Όταν συμμετέχω σε μια ομάδα προτιμώ οι άλλοι άνθρωποι να παίρνουν όλες τις αποφάσεις.
1 2 3 4 5 6 7
64. Όταν αντιμετωπίζω ένα πρόβλημα ακολουθώ τις συμβουλές φίλων και συγγενών
1 2 3 4 5 6 7
65. Μου αρέσει περισσότερο να προσπαθώ δύσκολες εργασίες παρά τις εύκολες εργασίες
1 2 3 4 5 6 7
66. Προτιμώ καταστάσεις όπου βασίζομαι στις ικανότητες των άλλων παρά στις δικές μου.
1 2 3 4 5 6 7
67. Το να έχω ένα σημαντικό άτομο να μου λέει ότι έκανα μια καλή δουλειά είναι πιο σημαντικό από το να το πιστεύω μόνος μου
1 2 3 4 5 6 7
68. Όταν εμπλέκομαι σε κάτι προσπαθώ να ανακαλύπτω όσα μπορώ σχετικά με το τι συμβαίνει ακόμα και αν κάποιος άλλος είναι υπεύθυνος.
1 2 3 4 5 6 7
69. Είμαι απρόθυμος στο να πάρω μια επαγγελματική απόφαση.
1 2 3 4 5 6 7
70. Η εργασία δε θεωρείται το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή
1 2 3 4 5 6 7
71. Αισθάνομαι ότι ο χρόνος θα με οδηγήσει στη σωστή επαγγελματική επιλογή
1 2 3 4 5 6 7
72. Δυσκολεύομαι στη λήψη αποφάσεων
1 2 3 4 5 6 7
73. Χρειάζομαι υποστήριξη όταν πρόκειται να πάρω αποφάσεις
1 2 3 4 5 6 7
74. Έχω την τάση να αποφεύγω τις υποχρεώσεις
1 2 3 4 5 6 7
75. Έχω μια γενικότερη αίσθηση του φόβου
1 2 3 4 5 6 7